द्यादिमां सुप्रश्नाः ॥ पप्रछुर्मुनयस्तपस्विनी वहै संकीर्णपार्श्वद्वयं सम्य
कशास्त्रविचारसारचतुरं विप्रसुमेधोनिधं ॥३॥ स्वर्गपथयउत्तुंगस्व
तारयेसुरेन्द्रो स्थितेत्र श्रीस्कन्दसंज्ञकं स्वच्छमौक्तिकजालाढ्यपता
कातोरणेजसं ॥४॥ तेषां सर्वतीर्थानां सर्वेतुफलदद्रुमं तापसैर
तिसंकीर्णविरध्वनिविराजितं ॥५॥ अंबुभक्षैर्वायुभक्षैश्च शीर्णपर्ण
शिभिस्तथा दंतोलूखलिभिर्विप्रैः सेवितं चाश्मकुट्टकैः स्नानशी
लपरैश्चैव जपस्वाध्यायतत्परैः वानप्रस्थैस्त्रिदंडैश्च हंसैश्चापि कुटीच
कैः ॥७॥ तत्र ब्रह्मर्षयो देवा वसिष्ठाद्यास्तपोधनाः तिष्ठंति मु

निश्चाईलसिद्धाः शतसहस्रशः पुरुषर्षयः पितरो यक्षगंधर्वा
प्सरसस्तथा क्रीडंति मातरः सह सर्वदा ॥१९॥ तत्र क्रीडति गोविं
दः श्रिया सार्धं महाप्रभुः सावित्र्या च प्रजानाथः शैलपुत्र्या समं
भवः ॥२०॥ चक्रुश्च तापसास्तत्र तपश्चर्यां पृथग्विधाः एकाहारा
निराहाराश्च सेनेयेः सितव्रताः ॥२१॥ पंचाग्निसाधकाः शीर्षेजप
होमपरायणः जलाशया श्व हेमंते वर्षासाकाशशायिनः ॥२२॥
बहूनि तत्र तीर्थानि देवाः संति च दूरिशः नरो गोनस्त्र माम्य त्रिव
र्गं श्रीस्थलेन न यंक्व चिंता ॥२३॥ हव्ये पिताः सुरश्रेष्ठः कथ्ये श्व पि ॥२

तरो हृश्यांश नैरर्थैगणैस्त्यर्थैः सदाश्रिस्थलवासिनां ॥२४॥ ब्रा
ह्मिन्ते दिवि देवा नरा न्लोपन्नगा श्वरसातले स्पृहा श्रीस्थलवास
स्य सद्रा ऊर्वनिवैपनोः ॥२५॥ भ्राजिनिनश्च सरस्वत्या श्रीस्थले तिम
नोरमे तटेयूपांकिता नातिहर्षाणो मां चिते ब नूः पठंति धर्मशास्त्रा
णि सरहस्यानि सर्वतः सहोपनिषदो वेदां छंदो व्याकरणानि
च ॥२७॥ परस्परं प्रियमाणाः द्विजवर्याः सुमेधसः नूनं श्रीस्थलमा
साद्य विचेरुः सोदरा इव ॥२८॥ सर्वसंपत्करं तत्र माधवस्या
त्तिमंदिरं स्वर्णकोटिसमप्रख्यः मणिमौक्तिकशोभितं ॥२९॥ १५

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

ख

मनीज्ञोत्पलोपेतं सिद्धकिंनरसेवितं ॥ स्वच्छमौक्तिकसंकाशं प्राका
रत्रिपरावृतं ॥ १९ ॥ किंकिणीजालसंयुक्तैर्ध्वजैरुच्चैरलंतं विता
नचित्रपुंखढ्यैः श्वेतैर्मुक्ताहारप्रलंबितो ॥ २१ ॥ घंटाचामरशोभाढ्य
दर्पणैश्चोपशोभितं कलशोद्धारविन्यस्तै रत्नपल्लवसंयुतैः ॥ २२ ॥ वि
त्रितं चित्रशास्त्रोक्तै रत्नपूर्णैः समुज्वलैः ॥ धूपितं धूपसंघूर्णैः कुंक
मोदकसेवितं ॥ २३ ॥ अप्सरोभिः समाकीर्णं द्वारपालगणैर्वृ
तं वंशवीणामृदंगैश्च गोमुखस्तुदिंनैखेदिः ॥ २४ ॥ शंखभेरीनिना शिव
देनडुंडुभिध्वनितेन च गर्जन्निर्गणहृदैश्च सामवेदरवेण च ॥ २५ ॥ पूर्व २

न्प्रौढशार्दूलेन गजवाजिस्वनेन च ॥ गंधर्वनिर्मकांचीनूपुरश
ब्देन समाकीर्णं दिगंतरं ॥ २६ ॥ ऋग्वेदो मूर्तिमांश्चैव गोप
नीलसमद्युतिः दिव्यगंधानुलिप्तांगो दिव्याभरणभूषि
तः ॥ २७ ॥ संस्थितः पूर्वतः स्तस्य दीप्यमानः स्वतेजसा उ
त्तरेण यजुर्वेदः शुद्धस्फटिकसंनिभः ॥ २८ ॥ दिव्यकुंडलधारी
च महाकायो महाभुजा संस्थितः पश्चिमदिग्भागे सामवेदस
नातनः ॥ २९ ॥ रक्तांबरधरः श्रीमान्पद्मरागसमप्रभः ॥ सूनं
स्रग्दामधारी च गीतभूषणभूषितः ॥ ३० ॥ अथर्ववेदो नविस्या

ॐ

मस्थितोदक्षिणस्यांपिंगाक्षोलोहितग्रीवोहरिकेशो॥
महातनुः॥३१॥सर्वविद्यासमायुक्तःस्नात्वब्रह्मास्वयंस्थितः॥
सर्वसौख्यप्रदाचैतेनातत्यार्थेवेदशेखरः॥३२॥चामरायंजुम्
नमातैवीजीहिस्वसमंततः शोभितस्यसदाश्रीशचंद्रको
टिसमप्रभः॥३३॥येवसंतद्विजाश्रेष्ठस्तत्रतेसाक्षान्मुनयः
प्रैरंजंतिवांछितान्नोगानस्तुत्वावैमाधवंप्रभुं३४यद्यद्
तिमनसातत्तत्तीर्थेसिध्यतितत्क्षणात्॥श्रीःस्वयंवरदानित्यं शिव ४
तेभ्यःसाधयतीप्सितं३५॥श्रीहर्लेचानुयातानामतिथि

स्त

कु
के

नांवनांतरात्समुद्दीरावृतामायाहंसैपद्मातेराशवि॥३६॥गृहेगृहे
ष्व तिथयःप्रीतायांतिपयेस्थिप्सितं॥प्रसंसंतोद्विजाग्र्याएणां
कीयाविबधिवकृता॥३७॥श्रृंतःश्रायमापन्नावयंप्रभुसमा
गताश्रीःस्थानरथंकथंजातंकथमत्रस्थितासुराः३८मुनि
श्रुत्वत्यद्विजाःस्वामिनकथंतेसमागताः॥कृपयावरकाश्चे
स्योर्नपरंकौतुहलंहितः॥३९॥सुमेधासुउवाच॥प्रश्नेनारोम
हानेश्वायद्भवपिडिरुदाहृताः कीर्तयिष्येयथार्थेननमस्कृत्यस्व
यंभुवं॥४०॥पुरातयश्चचारोग्रममराणपितामहः॥आविर्भूतास्तो

वेदाः सषडंगपदक्रमाः ॥४१॥ ततः पुराणमखिलं सर्वशास्त्रमयं ध्रु
वं नित्यं शब्दमयं पुण्यं शतकोटिप्रविस्तरं ४२ निर्गतं ब्रह्मणो वक्
त्रात् ब्राह्मं वैष्णवमेव च ॥ शैवं भागवतं चैव भविष्यं नारदीयकं ॥४३॥ मार्
कंडेयमथाग्नेयं ब्रह्मवैवर्तमेव च ॥ लैंगं याम्यं च वाराहं स्कांदं वामनमेव
च ४४ कौर्म्यं मात्स्यं गारुडं च वायवीयमनंतरं अष्टादशसमु
द्दिष्टं ब्रह्मांडं पापनाशनं ॥४५॥ एकमेव पुरा ह्यासीत् ब्रह्मांडं शते
त कोटिधा पुराणं सर्वशास्त्राणां पुण्यं धर्मार्थसाधनं ॥४६॥
ततोष्टादशधा कृत्वा वेदव्यासो युगे युगे ॥ प्रख्यापयति लोकेस्मि
न्॥

न्सोत्वा नारायणांशजः ॥४७॥ तथा चोपपुराणानि मुनिना
कथितानि च तानि वै कथयिष्यामि संक्षेपादवधार्यतां ॥४८॥
आद्यं सनत्कुमारोक्तं नारसिंहमतः परं तृतीयं नांदमुद्दिष्टं कुमा
रेण षिवेचोतं ॥४९॥ चतुर्थं शिवधर्माख्यं साक्षान्नंदीशभा
षितं दुर्वाससोक्तमाश्चर्यं नारदोक्तमतः परं ॥५०॥
कापिलं मानवं चैव तथैवोशनसेरितं ब्रह्मांडं वारुणं चैव
चान्यत्कालिकाह्वयमेव च ॥५१॥ माहेश्वरं तथा सांबं सौरं स
र्वार्थसंचयं पाराशरं तु मारीचं तथा भागवताह्वयं ॥५२॥ एता

न्युपपुराणानि कथितानि द्विजोत्तमाः ॥४२ इदमेव हि विप्रेंद्रा
पुराणः पुरुषः पुरा ॥४३॥ यदुक्तवान् स विश्वात्मा मनवे तत् त्रिवि
स्तृतपुराणं सर्वशास्त्राणां ब्रह्मांडं प्रथमं स्मृतं ॥४४ अनंत
रं च वक्त्रेभ्यो वेदास्तस्य विनिर्गताः पुराणं चैकमेवासीत्तस्मि
न् कल्पांतरे तदा ॥४५॥ त्रिवर्गसाधनं पुण्यं शतकोटिप्रविस्त
रं विनिर्दग्धेषु लोकेषु कृष्णेन पुनानेन रूपिणि ॥४६ सांगाश्च
चतुरो वेदाः पुराणं न्यायविस्तरः मीमांसा धर्मशास्त्राणि च परि शिव
गृह्यात्मसात्कृतं ॥४७॥ तेनैव मत्स्यरूपेण कल्पादावुदकार्णवे ६

अशेषमेकेनैवेरितं ब्रह्मणो दिव्यचक्षुषी ॥४८॥ मुनीन् ब्रह्मात्मगां
श्च त्रिकालज्ञान् दर्शिनः प्रवर्तिः सर्वशास्त्राणां पुराणस्याभव
त्तत्पत्र ॥४९॥ ततः कालेन क्रमेणासौ व्यासरूपधरो हरिः च
तुर्लक्षप्रमाणेन द्वापरे द्वापरे युगे ॥५०॥ सदाष्टदशधा कृत्वा भूर्लो
के स्मिन् प्रभाषते अद्यापि देवलोके तु शतकोटिप्रविस्तरं
॥५१ तदर्थेन चतुर्लक्षः संक्षेपेण निवेशितः पुराणानि द
शाष्टौ च साप्रतं दिह्यो च्यते ॥५२ नामतस्तानि वक्ष्यामि सांख्या
च मुनीसत्तमाः ब्रह्मणाभिहितं पूर्वं यावन्मात्रं मरीचय

६३ ब्राह्मंतुदशसाहस्रंसौरेपुराणंतद्धिदिहोच्यते अजायतय
दापद्ममंडहैमंततोजगत ६४ तद्वृत्तांताश्रयंस्तयोस्तद्व
पद्ममित्युच्यतेबुधैः पाद्मंतत्पांचपंचाशत्सहस्राणीयप
ठ्यते ६५ वाराहस्यैककल्पस्यवृत्तांतमधिकृत्यपराशरय
त्प्राहधर्मानिखिलान्तत्तद्युक्तंवैष्णवंविदुः ६६ चरितैरे
चितंविष्णोस्तंकेलौवैष्णवंविदु त्रयोविंशतिसाहस्रंपुरा
णंतत्प्रकीर्तितं ६७ श्वेतकल्पप्रसंगेनधर्मान्वायुरथाब्र शिव
वीतंयत्रतद्वायवीयंस्याद्रुद्रमाहात्म्यसंयुतं ६८ चतु ७

विंशतिसाहस्रंपुराणंतदिहोच्यते यत्राधिकृत्यगायत्रींव
र्ण्यतेधर्मविस्तरः वृत्रासुरवधोपेतंतद्भागवतमुच्यतेसारस्व
तस्यकल्पस्यमध्येयेस्युर्नरामराः ६९ तद्वृत्तांतोद्भवंलोकेतद्भा
गवतमुच्यते अष्टादशसहस्राणिपुराणंतत्प्रकीर्तितं ७०
यत्राहनारदोधर्मान्बृहत्कल्पाश्रयांस्त्विह पंचविंशत्स
हस्राणिनारदीयंतदुच्यते ७१ यत्राधिकृत्यशकुनीधर्मा
धर्माविचारणंपुराणंनवसाहस्रंमार्कंडेयंतदुच्यते ७२ यत्त
दीशानकल्पस्यवृत्तांतमधिकृत्यच वसिष्ठायाग्निनाप्रो

क्रमाग्नेयं तत्प्रचक्ष्यते ।७३ अत्रचषोडशसाहस्रं सर्वक्रतुफ
लप्रदं यत्रादित्यमाहात्म्यमादित्यस्य चतुर्मुखः ७४
अघोरस्यतु कल्पस्य प्रसंगेन जगत्पतिः । मनवे स यथा याम
सन्तुतथा सस्य लक्षणं ७५ चतुर्दशसहस्राणि तथा पंचशता
निचंनविष्णचरितं प्रायं नविष्यं तदिहोच्यते ७६ यत्रथंतरक
ल्पस्य वृत्तांतमधिकृत्य च नारदाय सावर्णिपुत्रेभ्यो एक कृष्णमाहा
त्म्यसंयुतं ७७ यत्र ब्रह्मवराहस्य चरितं वर्ण्यते श्रुतं तद
ष्टादशसाहस्रं ब्रह्मवैवर्तमुच्यते ७८ । यत्र लिंगमध्यस्थ पा ८

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

रुद्रेवो महेश्वरः । धर्मार्थकाममोक्षार्थानाग्नेयमधिकृत्य च । ७९
कल्पंतल्लिंगमित्युक्तं पुराणं ब्रह्मणा स्वयं तदेकादशसा
हस्रं सर्वधर्मफलप्रदं । ८० मनोस्थैरे प्रसंगेन मानास्य सुनि
सत्तमाः चतुर्विंशतिसहस्राणि तत्पुराणमिहोच्यते ८१ पुनं
माहावराहस्य माहात्म्यमधिकृत्य च विष्णुना निहतं शोपेत
घाराहमिहोच्यते ८२ यत्र माहेश्वरान्धर्मान
नधिकृत्य च षण्मुखः कल्पे तात्पुरुषे वृत्ते चरिते
रूपबृंहितं ८३ स्कांदं नाम पुराणं तदेकाशीति

द्य
निगद्यते सहस्राणि शतं चैकमिति मत्स्येषु पद्यते ।
।४४। त्रिविक्रमस्य माहात्म्यमधिकृत्य चतुर्मुखं त्रिवर्ग
मभ्यधात्तच्च वामनं परिकीर्तितं ४५ पुराणं दशसा
हस्रं कौर्म्मं कल्पानुगं शिवं यत्र धर्मार्थ्यकामानां मोक्षस्य
च रसातले ।४६ माहात्म्यं कथयामास कूर्मरूपी जनार्दनः
इंद्र द्युम्नप्रसंगेन ऋषीभ्यः शक्रसंन्निधौ ।४८। अष्टादश सहस्रा
लक्ष्मीकल्पानुषंगीकं श्रुतीनां यत्र कल्पादौ प्रवृ शिव
त्यर्थं जनार्दनः ।४९ मत्स्यरूपी च मनवे नरसिंहोपव

र्णनं अधीकृत्याब्रवीत्सप्त कल्पवृत्तं मुनीश्वराः ।५० । तन्मात्स्य
मिति जानीध्वं सहस्राणि चतुर्दश । यदा च गारुडे कल्पे विश्वां
डाद्गरुडोद्भवः ।५१ । अधीकृत्याब्रवीत्कृष्णो गारुडं तदिहो
च्यते तदष्टादशचैकं हि सहस्राणि ह पद्यते ।५२ । ब्रह्मा ब्रह्मां
डमाहात्म्यमधिकृत्याब्रवीत्पुनः तच्च द्वादशसाहस्रं ब्रह्मांडं
द्विशताधिकं ।५३ । भविष्याणां च कल्पानां श्रूयते यत्र विस्त
रः तद्ब्रह्मांडपुराणं तु ब्रह्मणा समुदाहृतं ।५४ एकमेकं पुरा
णं हि यो दद्याद्धेमसंयुतं गोसहस्रप्रदानस्य स फलं प्राप्नुया

न्तरः॥९७॥चतुर्लक्षमिदंप्रोक्तंव्यासेनाद्भुतकर्मणा॥इदंलो-
केहितार्थायसंक्षिप्तंद्वापरे॥भक्तिज्ञगः॥९८॥इदमद्यापिदेवेषु
शतकोटिप्रविस्तरं उपभेदान्प्रवक्ष्यामिलोकेयेस्मिन्प्र-
तिष्ठिताः॥९९॥पद्मपुराणकेप्रोक्तंनारसिंहोपवर्णनंतत्वाष्टा-
दशसाहस्रंनारसिंहमिहोच्यते॥१००॥ नंदायायत्रमाहात्म्यं
कार्तिकेयेनवर्ण्यते॥नंदीपुराणंलोकेस्मिन्न[illegible]विख्या-
तंतन्मुनीश्वराः॥१॥यत्रसाम्बंपुरस्कृत्यभविष्येपिकथान- शिव
कंप्रोच्यतेतच्चतन्नाम्नासाम्बमेवमुनिव्रताः॥१००॥२ १०

वमादित्यसंज्ञंतत्रैवपरिपठ्यते अन्यत्म[illegible]सरवंडेतुसम्य-
क्प्रोक्तंद्विजोत्तमाः॥१०१॥ एवमष्टादशोन्यस्तुपुराणंयत्रदृश्य-
ते॥१०२॥विजानीध्वंद्विजश्रेष्ठास्तदस्मा[illegible]विनिर्गतिः वेदवंति
स्वल्पमत्रपुराणंवैद्विजोत्तमाः॥१०३॥ वेदाप्रति[illegible]ः सर्वपु-
राणेषुनसंशयः अष्टादशप्रकारेणत्रयोहंनिकुंभवदति॥१०४॥
अष्टादशपुराणानितेनज्ञानानि[illegible]तलेमार्कंड[illegible]यो-
र्मध्येकियत्प्रोक्तंद्विजोत्तमाः॥१०५॥ महात्म्यंचसरस्वत्याः स-
र्वपापहरणंतथा संगृह्यच ततोविप्रामहात्म्यंश्रीस्व[illegible]

स्य च ॥१९॥ ऋषिभिस्तु पुरा प्रोक्तं माहात्म्यं माधवाह्वये ॥ इति
नेदं पुराणं नासंज्ञेपात्तु कथितो द्विजाः ॥२०॥ यः पठेद्धर्मकामा
र्थी स याति भवनं हरेः ॥२१॥ इति श्रीस्थलप्रकाशे पुराणसारसं
ग्रहे पुराणे [illegible]संध्यायो नाम प्रथमो मरीचो ॥ १ ॥ सुमेधा उवा
च अतः परं मुनिश्रेष्ठा माहात्म्यं कथ्यते स्थलस्य च [illegible]यशस्यमा
युष्यं कामदं कीर्तिवर्धनं ॥१॥ यदुक्तमृषिभिः सर्वैर्माहात्म्यं माधवा
भिधे शृणुध्वं वदतो मे तत्सर्वं विस्तरतो द्विजाः ॥२॥ पुरा त्रेतायुगे ल शिव
क्ष्मीः शापाद्दुर्वाससो मुनेः त्रैलोक्यं संपरित्यज्य प्रविष्टा क्षीर ११

सागरं ॥३॥ निःश्रीकत्वान्नवत्सर्वं निरानंदमनुत्तमं गतो वत्सम प
र्वतैर्हमते जस्सकमनादरं ॥४॥ नष्टा यज्ञक्रियाः सर्वा न्नावानाबलयस्त
था तदेन्द्रप्रमुखाः सर्वे देवं नारायणं प्रभुं ॥५॥ आराध्य जगतां नाथं
देवदेवं गदाधरं उपदेशात्ततः प्राप्य गतास्ते क्षीरसागरं ॥६॥ अथ त
स्मिन्क्षणे पुण्ये गत्वा तत्र जनार्दनः ततो बलिमुखाः सर्वे सुरा
जेरसुमदोत्कटाः ॥७॥ अथासुरैस्तु ता देवा ममंथुर्वरुणालयं मंथानं
मंदरं कृत्वा नेत्रं कृत्वा तु वासुकिं ॥८॥ रत्नत्रयं च संजातं पुनस्त
त्र समास्थिताः ॥ एतस्मिन्नंतरे ब्रह्मा न्यायान्नातरपंतु यत्नाणीत

तश्च वारुणी जाता दिव्यगंधसमन्विता बलिना संगृहीता सा प्रत्यक्षं च
लिविद्विष: १० ऐरावतश्च पारिजातो निष्क्रांतं कौस्तुभो मणि: प्रगृही
तामहातेजा विष्णुना प्रभविष्णुना ११ अथापरं स्थिते तत्र माहाव
र्णे निशापतिं संजात: स हरेणांकेन संगृहीतश्च तत्क्षणात् १३ पारिजा
तस्ततो जाता दिव्यगंधसमन्वित: संगृहीत: सुरै: सर्वैः स्थापितो नंद
नेवने १४ तस्यानंतरमेवाथ सुरनिवहसंयुतानी: क्रांता यो
ममार्गेण गोलोकं या समाश्रिता १५ ततो धन्वंतरिर्जातो विभ्रत् शिव
हस्तेकमंडलुं संपूर्णं ममृते नैव स देवैश्चासुरानि १६ गृहीतो युगप १२

त्कुर्वद्भि: परस्परजिगीषया विवादस्तगतं वै स्नातो दैत्यानां तु गमंडलुं ॥१७॥
ततश्चहंत्रो न संयुक्ताम मंथु: सागरं पुन: पद्महस्ता च संजाता ततो लक्ष्मी
सीरांबरा १८ अद्वैतरूपिणी कन्या प्रबुद्धांबुजलोचना सुकेशी सुमु
खी शुभ्रा सुनासा सुंदरी शुभा १९ चारुबिंबाधरा शुभ्र मत्तकोकिलनादि
नी पीनश्रोणी सुरसुरीत्यवाहोपममेखला २० रंभागर्भनिभोरू सा बा
लाकुंदेंदुसंनिभा कंबुग्रीवांतरा गूढा पीनोन्नतपयोधरा २१ मनोज्ञ
कोमलभुजा नवाशोकदलांगुलि: कुवती नूपुरारावं नितंबनर
मंथरा २२ तत: प्रमुदिता देवास्तुष्टुवुश्च मदे धरीं गंधाद्यैरर्चयामासुर्दि
व्यै: पुष्पै: सुरोत्तमा: ॥२३॥ सर्वे देव्यै ददुर्देवा नेपथ्यानि स्वतेजसा ॥ स

उ.ग.

मालोक्यततोदेवीतत्रस्थानदेवदानवान् २४ मनसाचिंतयामासपति
त्वेवरयामिकं सर्वेमगतचित्ताश्चसर्वेमांप्रार्थयंत्यमी २५ तस्माद्गुण्य कि
रीक्षेदिदोरवांश्चाप्यहमेवचस्व विरोधयंत्रातानंदोवासवोबलगाविति २६ कि
ग्वसायंतयासार्वकपालिंनस्मन्नषितः चंचलोमातऐश्वाचदद्नस्य
अयांतकत् २७ एकैकचक्रःरथःसूर्योग्निमत्येवदिवानिशं इत्थंदेस
र्वपत्नीदेवदोषवंताःसमीक्षिता २८ हृष्टंसर्वगुणैरुद्धमच्युतंमधुसू
दनं दिव्यांगंधातुलिप्तांगंदिव्याभरणभूषितं ततस्कमलतिमांश्चाब्धिम
लांसांतानकोकुरे २९ देव्यासमर्पयामासवरंवरयसुमनो इत्युक्त्वा
सासमुद्रेणमैमुक्तनयाद्विजाः ३० हरेकंठेपचिक्षेपमालांसाकंपिते

शिव
१२

।ली

...ज्ञाणीपुष्पवृष्टिरभूत्तत्रगंधवासितदिङ्मुखा ३१ दध्मुःशंखानसं
ख्येयान्परितोवैष्णवागणाः ततोदैत्याःसुधापूर्णमादायैवकमंडलुं ३२
स्वपासर्पन्मुदायुक्ताःपातुंपीयूषमुद्यताः ततोदेवगणाःसर्वेनयात्रा
स्वरयान्विताः ३३ साष्टांगंविधिवद्देवंप्रणम्योचुर्जनार्दनं देवाऊचुर्दे
वदेवजगन्नाथशंखचक्रगदाधर ३४ त्वदिनःशरणंप्राप्तान्
दैत्यान्योमृतमानयः ततोनारायणोमायांमोहिनींसुसमाश्रितः
३५ स्त्रीरूपमद्भुतंदृष्ट्वादानवाश्चविमोहिताः मोहयित्वाचताना
न्दैत्यानतत्पीयूषमयाचततस्तेचामृतंतस्यैदत्त्वाकाममोहि
ताः ३६ तयाहरंसमाक्रुष्टःपीयूषंपास्यचेनसः ज्ञात्वामृतस्य

DR. B... MEMORIAL

ह

उ॰प्र॰ दैत्यास्तानूसारस्त्री प्रोवाचहर्षिताः ॥३८॥ योवैसर्वगुणोपेतांसर्वेषा
१४ मुत्तमोबलीसमागृह्णातु ॥ तुभोदैत्याःसत्यमेतन्मयेरितं ॥३९॥ तस्या
स्तद्वचनंश्रुत्वासर्वेस्मरविमोहिताः कार्यामज्ञाकार्यनंतःकाम
रागवशानुगा ॥४०॥ सार्द्धकारासुसंकुराजातास्तेशास्त्रपाणयः पर
स्परंपराहताविष्णुमाविमोहिताः ॥४१॥ यंचतांस्तेगतंस्तूर्णसंहृष्टा
देवतागणाः क्षयंगतेषुदैत्येषुस्वस्वरूपचाकरोद्धरि ॥४२॥ अश्वार्था
ज्ञयासुरारेस्तेसुधापूर्णंकमंडलुं ॥ गृहीत्वाचसुस्वैरंपपुः प्रमुदिताःसु
धां ॥४३॥ ततोदेवेषुहृष्टेषुलक्ष्मीस्वीकृत्यकेशवः ॥ क्षीरोदधिमिदं शिव
प्राहपरितुष्टःसहामरैः ॥४४॥ श्रीभगवानुवाच देवैश्चामानिरत्नानि १४

श्री

त्वयादत्तानिवारिधेनिर्जितारिपवःसर्वैर्पितेचामृतमुत्तमं ॥४५॥ श्रीरया
यच्चमांदेविकृतामंथमकरोज्जगत्तेनतुष्टोस्मितेप्याहंवरंवृणुमहोदधे
४६ समुद्भवाचेयंसर्वावनाशेषुलक्ष्मीविष्णोसदानुगा तवैतानिते
चरत्नानिसर्वैतन्मयंजगत् ४७ उषित्वामहृदेलक्ष्मीउहिनदत्तमुपाग
ताश्रेयसेममतेनास्याविष्णोपाणिगृहंकुरु ४८ दत्त्वास्यादनुरूपायये
नून्यावरायचतेनदत्त्वामोदीसर्वासिशैलवानकानना ४९ अतस्त्वश्रेय
युसादस्वश्रीपाणिग्राहतोनमो यदितुष्टोसिदेवेशशंखचक्रगदा
धर ५० श्रीभगवानुवाच विहितस्यविधिर्लोकेनन्ययस्यान्महोदधे १२
ः कितुत्वत्तीणानार्थीयकत्रास्मिश्रीपरिग्रहं ५१ उद्धतजलधिको

उ·प्र·डा हीमहेश्वरत्नौरियंपरमा देवी विश्वोपकाराय देवानां च हिताय वै ५२
१५ कृता पाणिगृहं चास्या समिधेरस्या विनावसो :॥ प्रदक्षिणा प्रदा
स्यामि चतस्रः श्रयसे तव ५३ महोदधिरुवाच एवमस्तु जगन्ना
थदेवदेव सनातन श्रीसुतात्वं च जामाता कोस्मात्त्वि धन्यः पु
रास्तुवि ॥५४ सुमेधा उवाच अथाज्ञया सुरारेश्च सुसमिद्धु
ताशानं चक्रे वैकस्यपो विवाहमंत्रैर्घृतेन सर्पिषा ५५ त
स्मादुध्धृत्य पाणिभ्यां श्रीपतिर्जगतां प्रभुः सचक्रे पुरतो वह्नेः श्र
तस्रो वै प्रदक्षिणाः ५६ इत्थं संतोष्य देवेशः स्वसुरं सुरतां प्रफुल्ल शिव
श्रीमादाय पर्यंके सिद्धक्षेत्रं ययौ हरिः ५७ आदित्या वसवो रु १५

द्रा

द्राः सिधा साध्या मरुद्गणाः गंधर्वाः किंनरा यक्षास्तथैव प्सरसांग
णाः ५८ ब्रह्मा ब्रह्मर्षयः सर्वे स्तुवंतो गरुडध्वजं व्योमांगाणम
तिक्रम्य सिद्धक्षेत्रं समायुयुः ५९ ततः पराशरः कुंभो रैभ्यो
गार्गो देवलः इत्याद्या योगमाहात्मानः सिधक्षेत्रं समाश्रि
ताः ६० अर्घ्यं चक्रुर्मुकुंदाय श्रीयुताय द्विजोत्तमाः प्रणिपत्य
महालक्ष्मीं देवीं प्राहुर्महोत्तमाः ६१ रुषयः कृयजश्चुः अ
त्रतीर्थानि रम्याणि देवतायतनानि च क्षेत्रं वहूनि संत्यस्मा
त्समस्तिति क्रमोहिनान्यथा ६२ त्वयि उवासि सः साक्षात्र
गतायां यां उवनत्रं यां तकश्चासंधारयामो सुरवयं देवीतपोध

उ.म
१६

नाः ॥६३॥ वृद्धैर्व्याजगवाच ॥ क्षेत्रे त्वाहंतिवत्स्यामि क्षेत्रमेतन्म
मप्रियं यत्र क्षेत्रे निवत्स्यंति तिन विषयंति मे प्रियाः ॥६४॥ सुमे०
इत्थं वाक्यं रमायास्तु श्रुत्वोवच जगत्प्रभुः ममेदं स्थानमतुलं प्र
यागाख्यं दधिकं स्मृतं ॥६५॥ ततः श्रुत्वा त्रिदशाः सर्वे माधवं मधुसू
नं कृतांजलिपुटाः सम्यक् प्रणम्योचुर्जनार्दनं ॥६६॥ देवा ऊचुः ॥
भगवान्देवदेवेश गायामास्थास्याय दानवनिहाताः पापकर्मा
णस्त्वमतस्य जिगीषवः ॥६७॥ त्वया रक्षा कृतैतास्माकं नव
तीय सुधाहृता ॥ यस्मादागच्छ देवेश गच्छामि त्रिदिवं प्रति ॥६८॥ शिव
विष्णु० ॥ नाहं गच्छाम्यतः स्थानादेतस्मात्त्रिदिवं सुराः ॥ नैनं स्था १६

नेमहं त्यक्ष्यामि क्षणमप्यथ ॥६९॥ देवा० ॥ कस्मा
नत्यजसी स्थानं किं तन्माहात्म्यमच्युत ॥ स्थानानन्यान्या
नि ते संति पवित्राणि बहून्यपि ॥७०॥ विष्णु० ॥ सप्तपुर्यस्त्र
योग्रामा नवारण्यानवौषराः ॥ चतुर्दशानि गुह्यानि मुक्तिदा
णि न तत्समे ॥७१॥ गुह्यानां परमं गुह्यं मुनिभिः परिकीर्तितं तन्माद्दर
स्वतं महातीर्थं प्राचीनं सांकेवमिकं ॥७२॥ स्नानमात्रेण मर्त्या
नां महापातकनाशनं अस्मैकामाधवीमूर्त्तिस्तस्मान्नैनं त्यजा
स्य म्यहं ॥७३॥ प्रयागस्थाधितीयामेमूर्त्तिर्माधवीभवसंज्ञका

साप्रसिध्धाज्जगतस्मिन्निहस्थासा चतुर्द्दर्शना ॥७४॥ मानवाः
पापकर्माणोमायामोहसमास्विताः ॥ इहसंश्रमां नृत्तानतिमुक्ति
दंबंधनछिदं ॥७५॥ सर्वपापक्षयंरम्यंसकलार्त्तिविनाशनं सर्व
कामप्रदातारंसर्वसौख्यप्रदायिनं ॥७६॥ यत्रप्राचीममायस्था
वहतिब्रह्मणःसुता ॥ प्राचीमाधवसंज्ञाहिममसंज्ञान्नविष्ण
वीति ॥७७॥ देवःकिंबहुनोक्तेनक्षेत्रमेतन्मादोत्तमं ॥ नैववर्ण
यितुंशक्यंकल्पकोटिशतैरपि ॥७८॥ दशलक्षसहस्राणि ॥
ज्ञातानित्रितयंयथाथारुषयश्चावतिष्ठंतियत्रप्राचीसरस्वती

न्

मे ॥७९॥ महापापसमाचारःपापिष्ठोप्यतिकिल्बिषी ॥ बु
ण्यद्वारशिवप्राप्तौप्राच्यांचमुच्यनशिवं व्रजेत् ॥८०॥ एवंज्ञा
त्वासुरासम्यक्कृगत्रृतिष्ठानिनिर्वृताः ॥ ऋषीणांकोटिभिःसम्य
क्देवैःसहसमावृतः ॥८१॥ अतःकिंबहुनोक्तेनममैतप्र
पमुक्तमेत्तेततनसंचास्मिमहाक्षेत्रं सत्यसत्यमुरोत्तमः
॥८२॥ ततश्चत्रिदशाःसर्वेब्रह्मेशाग्निशेषकाः जलुमुषि
तचित्ताश्चसर्वेविष्णुपरायणाः ॥८३॥ देवा ऊचुः नाराम्निषु ॥
सिदेवेशयदित्वंत्रिदिवंप्रति ॥ वयमप्यत्रगोविंदस्थास्या

उ॰प्र
१८

मस्त्वपरायणाः ।८४। तत्त्वां विना देवदेवेशादानेवैर्लाग
र्विते: कचिता ध्वस्यातु तुं नशाश्रोक्रास्त्वत्वस्माकं चप
रांगति ।८५। श्रीनगौगवा० सर्वेंतार्थेनुतिभट्टंतुमयासुसे
हस्तुरोत्तमाः उत्कृतस्वात्वयासूवसिवेंद्रेनमानोरमे ।८
६। सुमेधाउ० ततश्रुत्वामधमाधववचोरुडः कत्वा
महास्लयंच्य आलयच्चवसंनितं। माधवस्याविद्दूरतः
।८७। यैएतस्मिन्नंतरेसा चसर्वाभरणभूषिता तस्यो
सं संगगता लक्ष्मीस्तप्तकांचनसंनिभा ।८८। देवस्यमु।

DR BHAU DAJI
MEMORIAL

रवि
१८

खमालोक्यविस्मिता चारुलोचनामृणालकोमलभुजा वा
म्लाकुंदेंदुसंनिभा ।८९। आनंत्यभावं विज्ञाय सानंदाश्चा।
विलक्षणा ।प्रोवाचमधुरंदेवी कृतांजलीपुटासती ।९०।
श्रीदेव्यु० । जन्मकोटिसहस्राणिजन्मकोटिशतानिच
सेवितस्त्वं जगंनाथमयाप्राणेशचिंतया ।९१। उर्ध्वांग
स्यापयाचापितद्धक्तधान कामाययातथापिते जगं
नाथनात्मलाभोभ्भूत्मोमहेश्वरं ।९२। अनंतरूपिणे
ऽनंतायदेवदेवनमोस्तुते नमो वेदरहस्याय नमोवेदस्तुताय

च ८३ अनंतरूपिणे तुभ्यं नमो वेदस्वरूपाय द्विजसिद्धिप्रदाय।
च संयोगाय वियोगाय धात्रे कर्त्रे प्रहारिणे ८४ नमो
स्ते विष्णु भगवन् नमस्ते भगवन् शिव नमस्ते परतः श्रेष्ठ न
मस्ते परतः परः ८५ इत्यादिभिर्धराध्यायैः संस्तुतः परमेश्वरः।
प्रसन्नमानसो विष्णुर्देवीं प्रोवाच सादरं ८६ माधव उवाच॥
ममोत्संगस्थिता देवी किं त्वं साम्प्रतिलोचना अद्यापि काम
पूर्णं तेन सर्वं करवाण्यहं ८७ वरं ब्रूहि न हं ते स्तवे नो नौन
सुव्रते ह्रदामिति न संदेह श्लोकं त्वजमसातरो ८८ ॥ निःक

लेसकलेदेवी स्थूलसूक्ष्मे चराचरे॥ न ततः पश्यामि देवो।
शिवत्वया रहितं न वेत्र ८९ अहं ते हृदये देवी त्वं च मे हृदि
संस्थिता अहं पुरा च देवेश्वास्वतंत्रे च श्रुधासदक्षिणा
१०० ओंकारो हं वषट्कारः साम त्वमृग्यजुरतथा सहस्र
च होताथ यजमानस्तथैव च १ अध्वर्युरस्त्वं होता ब्रह्मा र
ह्रस्वं विष्णुस्तथा त्वं तु देवि अरणी चैव पत्नी तु परिकीर्तिता॥
२ स्वाहा स्वधा च सुश्रोणि त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितं पुरुषोहं प
रमो देव प्रकृतिस्त्वं निगागाद्रुमे ३ ओं अहं शिवो महावीर्य

उम·
२०

सत्त्वंशिवालोकनायिनी दिवसोहंमहादेवीरजनीत्वं
निशाह्वसे ४ निमेषोहंमुहूर्त्तश्चत्वंकालात्रुटिरेव च अ
हंतेजोधिकः सूर्यस्त्वंचसंध्याप्रकीर्त्तिता ५ अहंवाज़
फलंस्वामीत्वंतुदेवेवरानने मोक्षोहंसर्व्वदुःखानांत्व
तुदेवीपरांगतिः ६ अपांपतिरहंनद्यस्त्वंतुदेवीसरीवरा
अहंवासरकर्म्मा च श्रेष्ठेत्वंरजनीकरा ७ कामोहंकाम
न च लोका च औषधीस्त्वंनिगद्यसे अहंमणिश्च भूम
श्चत्वंमृष्णाजालमेव च ८ अहंसंवर्त्तकोमेघस्त्वंतु

शिव
२०

धाराह्यनेकशः अहंसंसारकर्त्ता च त्वंतुसृष्टिर्वरानने १०
श्रुत्वाहंदृश्यमूर्त्तिस्त्वंदृश्यमूर्त्तस्त्वमुच्यसे चसे अहंद्रष्टातथा
श्रोतात्वंदृश्याश्रुतिरेव च ११ स्रष्टाहंतवदेवेशि त्वंसृज्यस्यखि
लंजगत्त्वयामयाचदेवेशि ओतप्रोतमिदंजगत् १२ एक
धाबहुधाचैवशतधाचसहस्रधा क्रीडामिक्रीडयादेवि
त्वयासार्द्धंवरानने १३ त्वंधृतीधरणीलक्ष्मीः कांतिर्मेत्व
कृतिध्रुवंरतिःस्मृतिःस्फूर्त्तिःकांतिर्मम चांगानिवा
सीनी १४ देवीकिंबहुनोक्तेन प्राणेभ्योपिगरीय

उ.म.
२१

सी। यस्मात्कृपयाहृत्ध्याहंत्यक्त्वादेवान्सर्वान्सर्वान्
१५ वरंवरयतस्मात्वयत्कांचिन्मनसिस्थितंतत्तेददा
मितुष्टोहंयद्यपिस्यात्सुदुर्लभं १६ श्रीदेव्युवाच धन्या
हंकृतकृत्याहंतेतपःसुचरितंमया यत्त्वयाहंमहाभा
गतंनाथहृपदृष्ट्याविलोकिता १७ यदितुष्टोसि
मे मेदेवावरंदातुममेकसिदियमानंवरंदेवतच्छृणुष्वमा
माधुना १८ एषावैमाधवीमूर्तिर्योनंगरूणांसर्वकाम शिव २१
दा एतेहृद्याःसुपुष्पाढ्या द्रुमाःफलवंतरवगाः कु.
दी

।१९। कल्लीचैषाममद्भुतासर्वसंपत्करीसदा इहमे
पस्मादेवरतिस्त्वंसंनिधौसदा २० तीर्थानामुत्तमंतीर्थंदर्शना
दपिमुक्तिदं तस्मादिदंमहास्थानंमत्तन्याविभक्तंकुरु २१
श्रीमाधवी० एवमेवतवरारोहेसिध्धेदहोत्रेसिदस्युनंरव्या
तिंयास्यतिसर्वत्रत्वन्नाम्नाश्रीस्थलंत्विति २२ नाहंगकाम्य
तस्थानात्तस्मादविविविष्टपंत्वयाविरहितोदेविमहू
र्त्तमपिनोत्सहे २३ चंद्रेचंद्रिकयायद्वद्ग्रेरुष्मात्वमेवा
दित्वयादेवीमेमापीहनास्तिचैवांतरंप्रिये २४ सुमेधा
स्या

उ.प्र २२ ॐ ततः श्रीसिद्धलनाम्ना तु लोके रव्यातमिदं द्विजा
तीर्थानामुत्तमं तीर्थं सर्वपापहरं तु नः २५ माधवेन
युता नंदंदेवी श्रीस्कलवल्लभा एर्णशीरस्थिता तस्मा
देह ष्टमोसि जगत्त्रयं २६ देवदुंदभयो नेदुरंबरमेवे मधुरस्व
नाः ननृत्वाश्चाप्सरोश्रेष्टा गंधर्वाश्च जगुः कलं २७ त
दा ब्रह्मादयो देवाः सिद्धासाध्या मरुद्गणाः शिवेश्च प्रमथैः
सार्द्धं हर्षं प्रापुर्द्विजोत्तमाः २८ महता ब्रह्मघोषेण नादयंतो शिव
वसुंधरां तत्र देवं च देवीं च विप्राः शिखितुरंगजैः २९ ६ २२

६३

त्येतत्कारणं श्रुतं कथितं श्रीस्कंदोद्भवं रहस्यानां रहस्यं
च सर्वपातकनाशनं ३० इदं पवित्रं हि यशो निधानं सि
द्धं च पि— सौमी मितिवह न च इदं सुराणाममृतं वदेवे
पुंसामिदं पातकहृच्च नित्यं ३१ इति श्रीलभकाशीपुराण
संग्रहे श्रीस्कंदोत्पत्तिनाम द्वितीयोध्यायः २ २३९।
॥ अन्यच्च कथयिष्यामि रहस्यं पुरवर्णनं यत्न कस्य।
चिदाख्यातं तपोवच्यो द्विजोत्तमाः १। अथ स्मिन्त सुरंवे
लक्ष्मीनिमेषाफितलोचनां उज्ज्वलावज्रास्मनादेवींचा

रुक्मिणी चतुर्वेदैर्जां रासमंडाश्चक्रां वरां तनवीं मुक्तावली वि
शालिनीनां योगीश्वरीयोगनिद्रां तुष्टुवुः स्तुहिताः सुराः
३ देवा ऊ० नमो देवि महादेवि नमस्ते विश्वभाविनि नम
स्ते जगतां मातर्नमस्ते विष्णुवल्लभे ४ त्रैलोक्यमखि
लं देवि त्वमुत्पादयसी स्वतः पासि त्वमेवात्यमन्त्रमंते
संहरसे पुनः ५ नमस्तुभ्यं सहस्राक्षि देवानां हितकारि
णी त्वदाधारमिदं सर्वं यथा बोर्वि रश्मिमंडलं ६ ते धन्या
स्त्रिषु लोकेषु देवी येषां त्वमीश्वरि ज्वरारघ्नएणारेषां ते लो

मी

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

लोकामधुसूदनः ७ त्वधराराणिवत्त्वं नान्यथा भुवनो
द्भवः शक्तिर्देवि परा कापि विद्यते हृदि योगिनिः ८ स्व
स्तिर्देवमाता त्वं नान्यथा भुवनोद्भूद्भवः शक्तिर्देवि परा का
पि विद्यते हृदि योगिनि देवैः सर्वैर्निषव्यते स्वाहा स्वधा धी ध
धृतिः शांतिः क्षांतिरिष्टा तपस्विनी ९ त्वमास्य जगतां
नाभिस्त्वदाधारमिदं जगत् माता देवी त्वं लोकानां पिता
देवो जनार्दनः १० त्वमंबा सा त्वित्रैलोक्ये कीर्तिराज्ञसिंतामसि
तथा गणेगुणैः एणात्मिका पि त्वं निर्गुणा नासि तत्वतः

तं सी

उ.प्र.
२४

११ प्रकृतिस्त्वंपुराप्रोक्तिचेतनासर्वजंतुषुत्वत्त्वाध्याप्यंत
रंप्रोक्तमिदंस्थावरजंगमं १२ विष्णु० पारावारेसमुद्रस्यत्र
हितायदैत्यगतामिदं समादिशाचनोदेविध्यानेनाप्यित
मात्मन १३ श्रीरुवाच वरदायदिमेदेवपरागृह्यापदिवा
पप्यहंतादिदं श्रूयतांदेवममाजिशिष्प्रितमुत्तमं १४ वि
मानैर्नवतांयद्वदिदंरत्नैर्विभूषितासौधैपरिष्कृतांतद्व
कर्तुमिच्छामिसांप्रतं १५ श्रीभगवा० त्वंदेविपरमाशक्तिः शिव
सर्वदेवेषुवस्थिताः यदिच्छसिकुरुश्रीघ्रंकस्मात्त्वंतुवरं २४
स्म

कामः १६ इत्याख्यायचतुर्बाहुः शंखचक्रगदाधरः वि
श्वकर्मीणमाहूयपाचतेवचस्ततः १७ अत्रसौधान्नि
दिव्यानिकुरुश्रीघ्रमतंद्रितः सुमस्थणायथापीदहरंतीप्रस
न्नेमनः १८ अथोनिवेशयामासविश्वकर्माउपरोत्तमं तत्र
रम्यानामनीकाणांपुरंदरपुरोपमं १९ यद्वक्तुंदिवा मान
नामुत्सेधः पौरिजासुरः तावान्निमेषमात्रेणविश्वकर्माविनि
र्ममे २० सिंदूरपरिष्मिकानिशिरोमेहाणिसर्वतः नत्रसम्य
विराजंते शक्रगोपइवांगणेः २१ उच्चैःसौधकदंवानांसुधा

शोभितानित्वयः नंनोगण्यातंमातिहंसानामिवपंक्तयः
२३ श्रेण्योगाजालकाधद्यानामंतस्थितानित्वयः वसना
निविचित्राणिशोभंतेमदनश्रिया २४ क्वचिद्वक्रमध्यगारामा
व्यक्तनेत्रावलोकनैः नानाहसितराजावेनिपतंतिलि
तच्छदा २५ चित्रार्पितश्रीरागाणांविश्वेपेशोरव्यजनस्त्रि
या तत्र चाप्सरसामत्वादर्शनाद्भ्रमः सुराः २६ नागादं
तावलिदंताः शुद्धस्फटिकनिलयः रेजुः क्वचिद्दिवोद्भक्त
भृंगाः सागरोर्मयः २७ मणिकपूरपूर्णानांगवाक्षाणां

गृहद्गृहेरेजुरुच्चैःकृताप्रातःप्रकाशदीपकसामिव २८ क्वचि
त्कांचनचित्राणिक्वचिन्मंडलमयानिच राजतानिक्वचि
द्वैदूर्यस्तोरणानिसमंततः २९ शारनिरिंदशुभ्राण्यग्रमु
खांगेषुमहोकसांमतत्कुंदेन्नुमपास्तनास्तेचित्ररेखाइवा
वेलाः ३० मिलिताःपरितोनासम्सौधानामितरेतरंह॥
दृश्यतेमथ्यमाद्वाराग्रेखिविचयः ३१ अधस्थानांचसौ
धानामुच्चैमुखचुताःक्वचिद्विजाः अशोनंतविमानानिगगनेप्र
तिबिंबवत् ३२ निशाकरकरश्रेणीप्रतिपद्यंद्यतिमेदुरंगगा

न्नी

उ·प· २६

वर्त्तइवाद्योमनंपरितस्ततुरवनो ३३ हीरांशुद्युतिरवीप्रेत्नः
श्रेणिलेंद्रैः श्रेयसामिवतत्रपश्यतविप्रेंध्रव्रासाधानासुछूयो
महान् ३४ विचित्रमाणिक्यवैडूर्यमुक्ताविद्रुमकांचनैः
व्याप्तेमेवतत्पुरंरेजेविप्राजग्राहइवांशुकं ३५ यत्रसर्वेश्वराल
लक्ष्मीर्हरीश्वजगदीश्वरीः नसंपदः परिछोपात तत्रवाच
स्पतेरपि ३६ प्राकारपरिघाकीर्णाश्रीस्कंधारवधिजोत्तमाः
न्वृषितंसौधमालाभिः पुरंनिर्मायविश्वकर्मा ३७ सम्यक्। शिव
निवेदयामासमाधवायासुरद्विषे दवेचगोजेदंदोस्यादंचे। २६

श्रियेद्विजाः शृणुविश्वकर्मा० प्रसीदजगतांमातप्रसादितंकृतं।
मयापरिनावयनंदंतेपुरामेतत्पुरांबरं ३९ स्थानंवैचूर्मिदेवा
नांदवानानिवनास्तुरं अवधारयसर्वेशादेवदेवसुरेश्वरी ४०
सुमेधा० इत्युक्त्वाजगतांमातासर्वानंदविवर्धिनी सहदेव
नेतदैत्येयकल्लोलजलनकारिणीः ४१ पतंगेंद्रसमारूढाविं
दांचकपुरात्तमंतंनिरीक्ष्याद्भुताकारंनिर्माणंविश्वकर्म
णः ४२ विस्वक्षासलोस्माद्धीलक्ष्मीपुलकिताबनोइतीति
गिर्वाणहंसानामुच्चैषध्वनिरजायत ४४ प्रतिबंबवैर्विमाना।

नांसौधसमागतिसंगतेः। वेरज्ञस्यहयादेवशगांगौरमहत्तंपुरं॥
४५ परितुष्टातदादेवीप्रददौविश्वकर्मणेहस्तसूत्राणि।
दिव्यानिरत्नजंवैवैकनकांबुजं ४६ प्रसंन्नददौदेवदेवोपि
वरमस्मैगदाधरः भूषणानिचचित्राणितथावैकनकांबि
कां ४७ श्रीनवाउवाचत्रिषुलोकेषुशस्यानांत्वत्कृतं
शास्त्रमुत्तमंधर्मशास्त्रमितप्रायातापार्थेतिष्यंतिधविज्ञोत्त
माः ४८ लोकेनिष्णमानेषुग्रामदेशगृहेषुचअर्चयि
ष्यंतिमर्त्यास्ति। सर्वकामार्थसिध्दये ४९ ॥प्रारु० शास्त्रा

कर्माणिसर्वत्रयामानेनयेनराः तन्यंहविषिहोष्यंतिते
षांनाशः कदाचंनेपि ५० सुमेधाउ० अथब्रह्मादयोदेवास
त्रिरक्षपुरोत्तमंबधीज्ञालिपुरदाऊचुजगधधात्रीवः श्रीयं
प्रति ५१ देवाऊचुपरमात्ममयंब्रह्मस्वस्वरूपंमहेश्वरिप्राप्ता
यांत्वयिहेदेवोनौद्योमतन्नमिदंयंकृताः ५२ तेद्विमानं
ध्वसंस्येयस्त्वपदांकेपवित्रकाः ताः आयमुद्दिश्यनोदेवि
नतियंचाहतासुरैः ५३ सुमेधाउ० इत्थंश्रीसकलमहात्म्य
कामदंकल्मषापहं भक्तरहस्यानांरहस्यंतुगोपानीयंप्रय

उ.प्र.
२९

त्मतः ५३ नास्तिकायानवक्तव्यं नचपापरतायच वक्तव्यं
नक्रियुक्तायस्वशीष्यायस्तुतायच ५४ घोरेकलियुगेपापे
सारंनसारतरंधिद्विजायेवसंतिद्विजास्तत्रतेसुरानतुमानु
षा ५५ स्मायुतंदेवचरंमनुष्यायेनकिमंतः शरणंप्रप
न्नाः तेघोररूपेचनयावहेचसंसारचक्रेनपुनर्भवंति
५७ इतिश्रीस्थलप्रकाशेश्रीस्थलप्रेनगरोत्पत्तिना
मतृतियोमरोधिः ३ २८५ ऋषयऊचुः स्वामि
नश्रोतामकथादिव्याविमनंयादकारिणी पापघ्नी २८

पुण्याजामित्यंनूतंश्रीस्थलसंनवा ३ पृथिव्यांकानितीर्थो
निपापघ्नानिशिवानिच कथयावदका ऋषेत्र्यनतुश्रे
सियदिसांप्रतं २ सुमेधा० अतःपरंप्रवक्ष्यामितीर्थ
नैर्मसुविस्तरं सर्वपापहरंनृणांपुण्यंदेवर्षिसत्कृतः ३
तीर्थानांसदर्शनस्तेयः स्नानंचैवद्विजोत्तमाः श्र
वणंचप्रशंसंतिसदेवमुनिसत्तमाः ४ पृथिव्यांनैमिषंती
र्थंमथुराचैवपुष्करं केदाराख्यंप्रयागश्चविपाशाचौर्मि
लास्तथा ५ चैलोरावतचकपिलेचंद्रनागसरस्वतीगंगा

BHAU DAJI MEMORIAL

श्री

उ.प्र. सागरसंगेदस्तथा वाराणसी शुभा ।६। अर्बुदतीर्थं समाख्यातं गं
२८ गाद्वारं तथैव च । हिमस्थानं महातीर्थं तथा मायापुरी शुभा ।७।
शतनन्दं महानागः सिंधुश्चैव महानदी । पयोष्णिः कौशिकी त
क्षत्तथा गोदावरी शुभा ।८। देवखातं गया चैव तथा धारावा
तीपुरी प्रभासं च महातीर्थं तथा श्रीस्थलसंज्ञकं ।९। एवमा
दीनि तीर्थानि यानि सन्ति महीतले तानि दृष्ट्वा तु विप्रेन्द्राः
पुनर्जन्म न विद्यते ।१०। रहस्यं सर्वपापघ्नं देवानामपि दुर्ल शिव
नं श्रीस्थलं सर्वभूतानां सारात्सारं द्विजोत्तमाः ।११। २८ २८

ऋषय ऊचुः । श्रीस्थलं सर्वतीर्थानां सारात्सारं त्वया कीर्तितं ।
तत्कथं वद कार्त्स्न्येन यथावत्कथमर्हसि ।१२। सुमेधा उवाच ।
पूर्वमुक्तानि तीर्थानि कानि चिद्द्विजसत्तमाः तेषां च गोपि ।
तं वीर्यं प्रभावश्चैव विष्णुना ।१३। एकं तत्स्थानं तु विप्रेन्द्राः श्री
स्थलं च महोत्तमं सारात्सारं तरे विप्रास यु[illegible]द्विकांक्षले
१४ ब्रह्मसंस्कारसहिताः कलौ पापेन मोहिताः राजसा
तामसाश्चैव पापोपहतचेतसः १५ परदारपरद्रव्यपर
हिंसारता नराः उद्वेगं च परं यांति भक्त पतंति यतः स्वरतः ।१६। आ

सि

उ.म्र. ३०

त्मसंनाविताम्मूढामिथ्याज्ञानेनमोहिताः वर्णाश्रमविरुद्धंहीत
र्थेकुर्वंतियेधमाः १७ तीर्थयात्राप्रकुर्वंतिदंभेनकपटेनवाती
र्थेम्रतानश्नुवंतीतेनराःपतरूपिणः ॥१८॥ अतोनारायणेनैवती
र्थान्यपितानानिच ॥ लिंगा ॥ निचमहानागाणापितानिप्रय
त्नतः ॥१९॥ नसिद्धिदानेविप्रेंद्राः कलौकल्मषकारिणांसंस्क
स्कारहितानांचतामसानांविशेषतः ॥२०॥ येनरास्कजित
क्रोधाजितलोभाजितेंद्रियाः ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशू
द्राश्चान्येपिमानवाः ॥२१॥ विष्णुध्यानरतायेचतीर्थंसेवंतिसु

शिव ३०

उ.म्र. ३१

तीसुप्रताः तेषांचैवहितार्थायकथयामिमहोत्तमाः ॥२२॥ श्री
स्खलारव्यंतुविख्यातंक्षेत्रंत्रैलोक्यवंदितं येहरिस्त्वकचि
त्तैस्तुबहुजन्मभिरर्चितः २३ तेविंदंतिपरंक्षेत्रंश्रीस्खलंडुरि
तापहं यमैश्चनियमैर्युक्ताश्चाहंकारविवर्जिताः २४ तेषांवैश्री
स्खलारव्यंतुविदितंनात्रसंसंशयः श्रीस्खलंचमहातीर्थंक्षेत्रा
णामुत्तमंस्मृतं २५ रहस्यंसर्वपापघ्नंदेवानामपिदुर्लभं अ
स्यनिर्दर्शनंतत्रसंप्रवक्ष्यामिवैद्विजाः २६ शृणुध्वंवदतो
मत्तस्तीर्थानांचैवगोपने कलौयुगेमहाघोरेदेवादरतान

शिव ३१

उ:म.
३१

तानराः २७ वदिष्यंतिमहापापाः सर्वेपाषंडसंस्थिताः मि
थ्यावैसंततंकृतंसर्वं मृखैश्चापिप्रकीर्तितं एवंमस्वाश्रपिथं
तिप्रदंसंष्यंतिचापरे २८ नारकानास्तिकाः लोकाः पापोप
हतचेतसः सिध्यंनैवप्रयास्यंतिसंप्राप्तेतुकलौयुगे २९
तीर्थेचैवमृतायेतु शिवविद्यापरायणाः तियक्‌योनिप्रसूं स
ताश्चदस्यंतेसर्वयोनिषु ३० एतस्मात्कारणाद्विप्रास्तीर्थ
र्थेचैवसुदुःखिताः दस्यंतेयुगमाहात्म्यात्सत्यशौचवि
वर्जिताः ३१ परदारप्रसक्ताश्चपराहंसारतानराः रुद्रंवैका

शिव
३१

रणंप्रोक्तंक्षेत्राणांचैवगोपने ३२ युगेयुगेकृतीर्थानिपुरा
णेकथितानिचनात्रोक्तानिप्रथमंमविप्राग्रंथंस्तयत्वशंक
या ३३ कलौयुगेमहाघोरेतीर्थान्युक्तानियानिचसारात्सार
तरंतेषांश्रीस्थलंहरिवल्लभं ३४ सर्गस्थानानिरम्याणितीर्
थान्यायतनानिचतानिसर्वाणिसंत्यज्यश्रीस्थलेचरतिहरेः
३५ यस्तत्रवसतेविप्राःसंयतात्मासमाहिताः हिताः वि
कालंचापिउंजंन्वैवायुनक्षेसमोभवेत् ३६ विप्रोरालोद्भमा
नोयः श्रीस्थलेचनश्रुतंचाति समंचतिजरामृत्पकंजन्मचा

कमृशाश्वतं ३७ जन्मांतरैर्न्यातैस्वर्गत्रुसयेनान्यः गलच्यतेमो
क्षश्चैवसहस्रैस्तजन्मानिवलच्यतेयथा ३८ अत्रैव श्रीस्कले श्रे
वविप्रेंद्राः येस्थिताः कृतनिश्चयाः एकेनजन्मनातेषांमोक्षो
भवतिनसंशयः ३९ नसागतिकुरुक्षेत्रेगंगासागरयागतिर्हिता
पुंसांसदाश्रीस्थलवासिना ४० तिर्यग्योनिगतायेचश्रीस्थले
हिकतालयाः कालेननिधानंतोप्रास्तेयातिपरमांगतिं
४१ यच्चांतर्जलेमृतायेचकृमकीटादयोपिचतेसर्वेमुक्तिमा। शिव
यांतिकिंपुनर्मानवादयः ४२ तेधन्यास्तेचपुण्यास्तेमनु ३२

यस्तेपंन्विनःयेश्रुसारस्वतंतोयंपिबंत्यहरहस्सदा ।४३ आदितीर्थमी
दंप्रोक्तंदर्शनादपिमुक्तिदंस्थानानांचपरंस्थानंमुत्तमंपरिकीर्त्ति
तं ४४ कामदंकामिनांनित्यंयोगिनांयोगसिद्धिदंसरत्नात्सारतरंतस्मा
त्श्रीस्थलंपरिकीर्त्तितं ४५ ऋषय० श्रीस्थलंयदिसर्वेषांतीर्थानांप्र
वरंमतं किमन्येवहुभिस्तत्रकर्तव्यंतीर्थविस्तरैः ४६ एतंयदिनवे
त्तीर्थंमनोनिसंशयंनवेत् वरूंउत्वासर्वतीर्थानामनसंचलतेनृणां ४७
तस्मात्सर्वंपरित्यज्यतीर्थजालंसुविस्तरं श्रीस्थलस्यैवमाहात्म्यंकथयस्व
द्विजोत्तम ४८ सुमेधा० श्रीस्थलंसर्वतीर्थानांप्रवरंपरिकीर्त्तितं आदितः

रे॰प्र॰ र्थमादंविषादर्शनाद्रूपमुक्तिदं ४९ ब्रह्मांडोदरमध्येतुतानितीर्थानिसंतिवै

३३ ~~[illegible]~~ तानिगछंतिसर्वाणियत्रभाचामरस्वती ५० अस्मिन्क्षेत्रे

स्वयंभूश्चस्थितःसाक्षात्मरे॰॰श्वरःरुद्राणांकोटयश्चैवश्रीस्थलेसं

व्यवस्थिताः ५१ मनोबुद्धिरहंकारः कामक्रोधादयश्चये सर्वेनश्यंतिसं

ततंमाधवस्यचदर्शनात् ५२ योगिनस्तापसाश्चाद्दिभगवंतंसनातनं

श्रीस्थलेसमुपासंतेसांख्ययोगपरायणाः ५३ अग्निहोत्रैश्चसंन्यासैरा

श्रमैसमुपालितैः चिरंदंडैरेकदंडैश्चशैवैपाशुपतैरपि ५४ येतेस्तोमपु रेम

ण्यैश्चप्राप्यतेयत्फलंशुभं तत्फलंलभतेविप्रापश्यामाणेशायाश्रया ३३

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

॥५५॥ श्रीस्थलेतुप्रविष्टानांविद्यास्कनविद्यते अत्रनोगश्चमान्त

श्च अप्राप्यतेजननोनरैः ५६ श्रीस्थलेयेनसेवंतोमूढास्तमसावृ

ताः विएम्वत्रस्तसामध्येसंनवंतिमनःपुनः ५७ कामक्रोधस्तथा

थालोभोदंनरोस्तेनोथमत्सरः नितंडाक्रोधातथालस्यपैशुन्य

मितिवैदश ५८ यैतेएनश्यंतिवैनूनंमाधवःक्षेत्रदर्शनात्

श्रीस्थलंतत्परित्यज्यनान्यत्रगच्छेत्तपोवनं ५९ यत्तुराज्ञा

समंक्षेत्रजंतुनियद्भूतंस्थयंततसर्वंनाशकालंमायांतिश्रीरमे

श्वरदर्शनात् ६० मेरोःशाकोगुणान्वक्तुंद्वीपानांचगुणं

स्थेस्तथासमुत्पन्नंचसर्वेषांशाकोवरुक्तंमुणेनद्विजोत्तमाः ६२ श्रीमा
नस्यचविप्रेंद्रमाधवस्यतथैवचशाकोनैवमुणेनत्वरुक्तंवर्षकोटि
टिरपिश्रुतेः ६३ येनराः चिंत्रयागस्ताः काणास्ताधास्थैवचेस्तथै
द्विनांगाश्चाधिकांगाश्चकुरूपाश्चविकृताननाः ६४ नृतंसारस्वतेतोये
स्नातास्तेपिकृताननाः संजवंत्यरुजःसद्योमाधवस्यप्रभावतः
६४ मयाचबहवोदृष्टाद्वादशार्कसमप्रभाः कामदेवसमाकारास्ते
जोवीर्यसमंयुताः ६५ मयच्छितंपुराचाणंविष्णुनामेरितात्मनाः
पाडुपुत्रेणनीमेनतत्रज्ञातवधादिकं ६६ ऋष ७० दुर्योधनसंमं

युक्तोबांधवाःपांडवैर्हताः पितुस्त्याश्चराजानःसंमोहेद्विजसत्तमाः
॥ ६७ ॥ अस्तगर्विमिनतेषांवैतपांवैपापंबुद्धिना प्रायश्चित्तंकथंप्रा
प्तपार्थःसर्वविदग्रने ६८ सुमेधाउ॰ प्रचीमाधवमोमाहात्म्ययं
यदुक्तंविष्णुनापुरातदेवकथयिष्यामिशृणुध्वंद्विजसत्तमा
ः ६९ निवृत्तेभारतेयुद्धेहतेदुर्योधनेनृपेहस्तिनापुरमागा
त्यपांडवाः ज्वरपीडिताः ७० सर्वेतेयोपविष्टास्तेपश्चात्तापेनतापि
ताः तेषांमध्येमरुतेंपुत्रोयावद्दिशतिशात्तुदा ७१ तावंनिवारितश्च
सोवासुदेवेनसत्वरं मास्यान्त्स्वरामहाबाहोउष्णकर्मसमन्वितः ७२

ब्राह्मणं रुधिरं पीत्वा मादशा पापपुणार्जिते। एवंपातकसंयुक्तः कां
गतिं गंतुमिहेच्छसि ७३ ततोसौवचनंश्रुत्वाविस्मितोशूलहारको
दरः पश्चात्तापेनतप्तांगश्चेदंवचनमब्रवीत् ७४ नील० अती
रोषेणदेवेशकुत्सितंहिमयाकृतं ७५ तेनाहमितिसंतप्तश्चा
स्मात्तुच्यकथंवद ७५ तीर्थस्नानेमने शुद्धिर्यथास्यात्तव
दत्वनो गंगाभार्यादिकंस्वामिन्बहुतीर्थंचपापहां ७६ ह
स्त० मागयामागच्छ कौंतेयमागंगामाचसागरं तत्रगच्छकुरु।
श्रेष्ठयत्रप्राचीसरस्वती ७७ प्राचीसरस्वतीयत्रतत्रक्षेत्रंमेस

दाश्रियं तस्माद्दुरितनाशाय तत्राद्यकुरुश्रेष्ठहारकोदरः ७८ नी
मसे० प्राचीसरस्वतीस्वामिन् कस्मिन्क्षेत्रेचविद्यते कथयस्व
दयांकृत्वा हृषिकेशममोपरि ७९ भगवानुवाचरुशेवत्रेंकुरु
क्षेत्रेश्रीस्थलेपुष्करेपिच प्रनसैतीर्थेपंचोप्राचीसरस्वती ८०
यथोक्तंचफलंपार्थयत्रयत्रसरस्वती फलंचतुर्गुणंतत्रय
त्रप्राचीसरस्वती ८१ तथापितेपरंगुह्यंकथयामिवृकोदरः
श्रीस्थलंसर्वतीर्थानांदर्शनादपिपापहृत् ८२ येत्रप्राणा
विशिष्टाशिवनक्षत्रानेंदकाः ब्रह्मज्ञाश्चकृतप्रायश्चित्तथानेः

कृतिकाश्वये ८२ लोर्विंविश्वमरुद्विश्वास्तीर्थदैवतकंराकाः
तेषांनियामकस्तत्रैनैरवोस्तिपुरात्मना ८४ तथाकुंभोदरा
हस्तश्चमोदकाशनतोषन्वत सरस्वत्यास्तटेपार्थरुद्रतुल्यप
राक्रमं ८५ स्त्रियंतेयदिवैपार्थदेवब्राह्मणनिंदकाः क्षेत्रेत
स्मिन्दिमर्षास्तेषांसम्यग्भवतिशृणु ८६ दशवर्षसहस्राणिदिव्या
निचमहोत्तमः दासीपुत्राश्चजायंतेतदंतेब्राह्मणा ८७ ततःपा
पक्षयेपार्थपुनर्यांतिवियोनिता तस्मात्सर्वप्रयत्नेनक्षेत्रदेषंनका
रयेत ८८ अन्यत्रोपार्जितंपापंतत्रक्षेत्रेविनश्यति तस्मिन्क्षेत्रे

कृतंपापंपैशाचत्वेकरावहं ८९ नत्रात्तकंपितंश्चाहंतिर्यग्योनि
निगतोप्यपि ददामिपरमंस्थानंनतुब्रह्मपासदा ९० एतस्मृतंमि
यतमंममपार्थनित्यंक्षेत्रंपवित्रमृषिसिद्धगणैर्निरस्यं अस्मिन्नस्
तासकलदेहान्नतोपिन्नूनंस्वर्गात्परंसमुपयांतिनसंशयात्र ९१
इतिश्रीस्कन्दप्रकाशेश्रीस्कन्दगर्जनानामचतुर्थोमरीचिः ४ ॥ ॥वृ
द्धु० ॥ ॥एतत्तेकथितंनीममहात्म्यंश्रीस्कन्दस्यचसंक्षेपेणचवै
पार्थतथान्यदपिमेश्चंशृणु १ विनावसुर्महाराजादक्षिणापथा
गोपकः आसीत्परमधर्मज्ञः सुप्रियोविजितेंद्रियः २ धराचपाल

उ.प्र. ३७ यामासासुधर्मेणमहीपतिः एवंप्रकुर्वतस्यवर्षाणामयुतंय।
यौ ३ पत्न्यासहकुरुश्रेष्ठकांतिमत्यामहीपते एकदासन्र
पोराजच्चवरोधेसमासतः ४ तातद्विजवरःप्राप्तोनारदोभ
गवानृषिः विनावस्तुस्तदादृष्टोनारदंमुनिसत्तमं ५ मधुपा
कादिनासम्यक्पूजयामासवैनृपः आसनंसदृशेराजामु
नीनामुचितंचयत् ६ तत्रोपविष्टःसर्वज्ञःसुखंविश्रम्य।
नारदः अवलोक्यतदाविप्रस्सराज्ञःप्रियमुत्तमाः ७ विस्म शिव
यंपरमंप्राप्तोराजाधर्मपरायणः कृतांजलिपुटो॰नत्वाम ३७

न्यविप्रस्तुवतं ८ विनाव॰ किंत्वयाचिंतितंविप्रमांदृष्टु
ष्ट्वानार्यायासहविस्तारेणममाचक्ष्वकृपांकृत्वाकृपा
निधे ९ नारदोवाचः शृणुत्वंनृपतिश्रेष्ठहृदियंचिं
तीतंमया त्वयेपत्याअतुलाप्राप्ताः चेदिरामाधवप्रिया १०
यत्रयत्रैवपश्यामिचक्षुषामंतरंतवतत्रतत्रमयादृष्टाश्च
प्रमेयाविरतयः ११ मयादृष्टान्यनेकानिभुवनानिधरात।
ले नवेदृशीरमातेषुदृष्टाश्चाष्टायातववेश्मनि १२ विना
वस्तु॰ केनकर्मविपाकेनमयालब्धाहरिप्रियाश्रसरया।

उ.म.
३५

अंतेस्यांताद्विजश्रेष्ठदयाकृत्वावदस्वनो ॥१३॥ नारद उ॰ शृणुष्व
नृपतिश्रेष्ठविभूतेःकारणंचयत् त्वमासित्पूर्वयोनौचकश्चि
ल्लोध्रकसत्तमः ॥१४॥ शारवाभेचातिदीर्घायांतस्यवृषे तस्यज्ञा
न्नवत् प्रभंजनेनसानग्रापतितान्यथधरणीतले ॥१५॥ अथात्र
नेगमकस्मिंश्चित्कालेनृपवरोत्तम लुब्धकोहंतुकामस्तुमृगान्
ह्याणतत्परः ॥१६॥ ववृष्टिरभ्राजातीव्रवातसमाहता कंपमा
नस्तथाराजंल्लुब्धकोवातपीडितः ॥१७॥ निपपातकराव शिव
पंतदातस्यज्ञात्मनः ॥ मनानन्नंचादिशंकोपिदृष्टिवात ३५

स्माततः ॥१८॥ ततश्चिंतापरोदीनोविललापतिदुःखितः शनैश्श
नैस्तदैकाकीजगामाकुललोचनः ॥१९॥ तावत्प्राप्तोमहादेह्य
कदंबोवरुणपल्लवः तदाधस्कतदाराजन्लुब्धकोनिषसाद
ह ॥२०॥ मुहूर्तंचैकमास्थायस्वस्थीन्द्रतश्च लुब्धकः नग्रांद
द शीतांशाखांकदंबस्यसमुद्दितां ॥२१॥ स्ताहस्तातदाशाखांशीता
तेस्त्वरयाभिदित इतिसंचिंतयामासप्राप्यतेभिः कुथंमया
॥२२॥ तान्हस्त्तदाह्मः प्राविशाधवसंन्निधौगत्वातत्रह्ह श्यत्माका
श्हस्ततुलुब्धकः ॥२३॥ वह्निंसगृह्यकाष्टेननिर्वांतंसमहापर

स

क्षिफ

Dr. Bhau Daji Memorial

उ.श्री
३८

प्रतप्यसुचिरंकालमास्वस्थासनत्रऽद्भुधृक २४ आलोक्या
ततःसर्वादिशोविद्युत्घनाकुलाः चिंतयामासनद्यार्थं
गच्छामित्युटविममां २५ तावद्ददर्शसस्थप्राचीमाधव ने
मग्ने अर्चितंविप्रवृंदैः स्वसुखोसुप्तांतैर्वेदपाठकैः २६
द्विवारसमुपाशंतकेचित्तत्रत्रिवासरस्कर वाडशाहंपु
नःकेचित् मासंवासंयदिवासकं २७ शीर्णपत्राशनाःके
चिद्वायुभक्षास्तथापरे एवंमातैर्भवंदेवमाराधयंतिनुभक्तिः शिव
तः २८ शनकैःशनकैःसोपिसमीपंसमुपागमत् प्रणा ३९

मंकुर्वतांतेषांतस्यभक्तिरजायत २९ ततःस्थालोक्यदेवे
शंभक्तियुक्तेनचेतसाप्रदक्षिणीकृत्वंचक्रेशतमष्टोत्तरंवसः
३० अथागत्यवनंभित्वाप्रणम्यचपुनःपुनः गंभीरंविवरंप्राप्य
पतत्रासौनिमग्नंकह ३१ पंचत्वमगमत्राजन्गतस्तत्वागते
न्द्रियः यमदूतैर्गृहीतोसौयमांतिकमुपागतः ३२ तावत्स्ववेश्म
वाहूतायागतायमसन्निधौ तेतमूचुस्वसंदृष्टोमोक्षयाचुमाहि
श्रीयचत्सुध्वकं ३३ योसौतिष्ठतिदेवेशोरत्नगर्भाद्विपाश्री
ताः प्राचीमाधवसंज्ञस्तुपुराणपुरुषोत्तमः ३४ सोस्य

उ०ष
४०

उष्टेनवक्षोरेलुब्धकस्यमहात्मनः। योन्वास्यदुःकृतंकिंचि
त्मार्जयस्वाशुतत्क्षणं २५। अस्यस्यवैपूर्वाजाश्रुत्वातेषांमर्जय
दुःकृतंइतितेषांवचःश्रुत्वायमोवचनमब्रवीत् २६। यमउ०।
किंकृतंसुकृतंदूतावैष्णवाश्चमहाबलाः येनायंनीयतेउष्टेन
वैष्णवैर्वैष्णवंपदं २७ विष्णुगणाउ० श्रोतव्यंधर्मराजेंद्रयत्कृतं
लुब्धकेनच पूर्वकर्मवशाद्वाथविप्रासगतिकारणात् २८
देवदेवजगंनाथः प्राचीमाधवसंज्ञिकः तस्याग्रदक्षिणेनांशे शिव
तमश्वत्थसंज्ञातं। २९। पुण्यंप्रदक्षिणनिस्तुम[redacted]मणा। ४०
म्र

मैर्यज्ञार्जितंतेनपुण्येनसंयुक्तसद्गतिंयास्यतिध्रुवं ४० नारद
उ०। सएषमुक्तोमार्तंडश्चित्रगुप्तमुवाचह मार्जयस्वास्ययत्किं
चिद्दुःकृतंलिपितसंस्थितं ४१ यमस्यवचनंश्रुत्वाचित्रगुप्तो
महामतिः तत्रपापकलानसर्वंयथावत्तेनभाषितं ४२ ततोसा
कल्मषवान्मुक्तौलुब्धकोविष्णुरूपधृक् तेचतुर्भुजंतेजुह
त्वाशंखचक्रगदाधरः ४३ पीतांबरधरःस्रग्वीदिव्यचंदनचर्चि
तः प्रसन्नवदनंश्रेष्ठसर्वाभरणभूषितः ४४ विनतासुतमारु
ह्यतेजसानासयन्सुसः जगामविष्णुसदनंपुज्यमानोमरु

उ॰प्र॰
४१

ऊ॰ [illegible]णो ४५ एतान्महापातकनाशनंस्यात्तस्मात्पयंवेदविदः
पठंतिश्रृण्वंतियःसाम्यगनन्यचेताः सयातिसिद्धिंमुनयो
वदंति ४६ इतिश्रीपुराणसंग्रहेश्रीस्कंदभकारोत्तुधको
शारमाधवमदाहिणामहिमानामपंचमोमरीचीः ४३३
नारद उ॰ ततः कदंबवृक्षस्ययेंगारातत्रसंस्थिताःयेन्यशीतंस
मुत्सृज्य उष्मक[illegible]त्तिदिवंगताः १ ततःस्नातेविमले मोह्रते
रविमंडले तान्तान्गृहीत्वाद्विजंकश्चितःक्षपार्थंमाधवालयं २ शिव
जगामान्यर्च्यदेवेशंगधधूपानुलेपनैः।। अंगारास्तानथाज्ञाल्यदी ४१

पेष्टत्वासुनिश्चितः३ भज्वालितास्तदादृत्तिंःप्राचामाधवमंदिरे
तेनदृत्तिः प्रभावेनःघोतितंदेवमंदिरं ४ तथासुपकेनैवेद्यंत
द्देहेरिखिनान्नृप लहिराज्यसंसिद्धिस्तेनसंपन्नसुखानिच
५ नारायण॰ एवमुक्तासराजानं नारदोमुनिसत्तमः सुस
कृतस्तदाराज्ञा जगामदक्षानंमुनि ६ तस्मिन्नस्तंकृतेयातोस
राजाविस्मयान्वितः चिंतयामासमहात्म्यं सकलंमाधवस्य
च ७ हर्षेणपुलितोनूनं संमुर्छितइवाभवत् पुनःसंज्ञामा
वाप्याथ राजानमाधवंस्मरन् ८ ततःस्वपुत्रज्येष्ठमभिषि

च्यनृपोत्तमः स्वराज्येनऋनामाने माधवंप्रतिजग्मिवान्
९ कृत्वापर्णकुटींतत्रमाधवस्यसमीपतः त्रिकाल
संस्लापनंचैवाथपूजयामाससमाधवं १० एवंनिवसता
तेनचचिंतिपुरुषोत्तमेश्वराजगामाकृतत्रैवनारदोब्रह्मणः
स्तितः ११ तमायातंन्रपश्चासौचार्घपाद्यादिनामुनिं सुखंसंपूज्य
विश्रातंप्रोवाचमधुरंवचः १२ राजोवाच सर्वेषामपिमर्त्यानां
च्चतुर्वर्गप्रदायका माधवार्चाकिथंविप्रकार्त्तव्यावदसन्मुने
१३ नारदोउवाच साधुपृष्टंत्वयाराजन् माधवार्चप्रयत्नतः

न्मतःश्रृणुतस्येववर्द्धाक्षणेनागोमाधवस्याविहृतः १४ प्रथमं
भास्करस्तत्रपूजनीयःसुभक्तितः कुंकुमैश्चंदनगंधैश्चधूपदी
पादिभिस्तथा १५ ततोगाङ्गेन्नृपश्चेष्ठ माधवस्यसमीपतः पू
र्वंप्रदक्षिणीकृत्य रमायुक्तंतमर्चयेत् १६ विनावस्तु० पूजोक्ता
पादितःस्वामिन् भास्करस्यमहात्मनां तत्रकेनियमाविप्रमंत्रा
श्चैवतुकीदृशाः १७ विधिनाकेनकर्त्तव्या प्रभोकैश्चंदनादिभिः
तत्रमेसंशयोजातः सर्वंवदसुविस्तरात् १८ नारदोवाच०
सर्वेषामेवदेवानां मादिरादित्यउच्यते आदिकर्त्तात्वसौयस्मा

उं.श्र.
४३

त आदित्यस्तेनसोच्यते १९ नादित्येनविनारात्रि नदिवानचत
र्पणंनधर्मोनैवचाधर्मो नचतिष्ठेच्चराचरं २० आदित्यपालयेदे
सर्वं आदित्यस्सृजतेसदा आदित्यःसंहरतेसर्वं तस्माद्देवत्रयी
यः २१ विधिंत्वाराधनस्यास्य श्रणुसंक्षेपतोनृप स्नात्वा
शुचिर्विधायादौ संध्यानंकृत्वाविधानतः २२ ततःसंध्याः
दिकंस्मृत्वा भास्करंसम्यगर्चयेत् रक्तचंदनगंधैश्च करवीरा
दिपुष्पकैः २३ आकृष्णेनेतिमंत्रेण मूलमंत्रेणवापुनः शिव
धूपदीपादिभिः कृत्वादद्यादर्घ्यंतु भानवे २४ पुष्पाणांप्र ४३

वराजाति धूपानांविजयःपरः गंधानांकुंकुमंश्रेष्ठंलेपानांरक्तचं
दनं २५ दीपदानेघृतंश्रेष्ठंनैवेद्यंमोदकाःपरं एतैस्तुष्यतियैःसूर्यः
सांनिध्यंचधिगच्छति २६ एवंसंपूज्यविधिवत् कृत्वासप्तप्रदक्षिणं
प्रणम्यशिरसादेवंततोगत्वातुमाधवं २७ नत्वानक्त्यारमायु
क्तं सुगंधैःसम्यगर्चयेत् शुक्लचंदनपुष्पैश्च धूपदीपादिभिस्त
था २८ माधवायनमःपादौ वाराहायनमःकटिं क्षेत्रज्ञाय
नमोनाभिंविश्वरूपायहृन्नसाः २९ सर्वज्ञायनमःकंठं प
द्मनाभायनमोभुजौ सुनंदकायषड्वंदिव्यास्त्रायसुदर्शनं

॥३०॥ अमृतायनमःशंखंगदायेतिगदांतथा॥एवमभ्यर्च्यदेवेशं
माधवंभक्तिमान्नरः ३१ धूपाद्यर्घप्रदानांतेनमेहत्याघ्नहृदिणां
चंदनस्यप्रलेपेनश्रियमायुश्चविंदति ३२ पुष्पधूपप्रदायेनसर्व
मारोग्यमाप्नुयात् खाद्यभक्ष्यप्रदानेनसर्वदव्याधिमाधव ३३
अनेनविधिनायोऽस्य यःकरोत्यर्चाहंहरेत् संप्राप्नोत्यधिका
कांमानिहलोकेपरत्रच ३४ नारायणेनवाच० राजाविज्ञापित
स्तेननारदेनमहर्षिणा सतथाप्रतिजग्राहवचनात्तेशुभकोद
रः ३५ प्राचीमाधवमाहात्म्यंसमाख्यातंसमासतः इदंरहस्यंपा ४४

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

थैंद्र नास्तिकानांविशेषतः ३६ गुरुनिंदारतानांचतथा
भ्यद्विषांसदानदेयंदुष्टबुद्धीनांकृतघ्नानांचाकथंचनः॥
३७ तस्मात्कुरुक्षेत्रस्यतत्रब्रह्महत्यानिवर्त्तयेसर्वकोटिगु
णंयत्रफलंस्नानादिकाभ्रुवं ३८ इच्छंतिदेवगणेप्सा
तत्रस्थंभक्तितत्पराः नतेषांजायतेव्याधिमम्मंत्रीम
प्रभावतः ३९ यात्रांकुर्वंतियेन्नित्यंतत्यामममंदरानं
कांक्षिणः पदेपदेश्वमेधस्यतेषांफलमुदाहृतं ४० ५
किंकृतैर्बहुभिर्यज्ञैरुपवासैस्तथापांडवः सकोमलकृत्य

उ.प्र.
४५

श्यंतिमांतत्रतेसर्वंलेभिरेफलं।४१। एकोमासोपवासिक
चैकपश्यतितत्रमांशाम्यामपिफलंतुल्यंनास्तिकाचि
द्विचारणा ४२ ब्रह्मचारीनवैलोकोयांचजीवंहिपांडु
ड्वासकृत्यंश्यतिमांतत्र समतान्यांफलंस्मृतं ४३
पंचाग्निसाधकोयेनकोग्रीष्मकालेसुदारुणे: एकःप
श्यतिमांतत्रफलंतान्यासमंस्मृतं ४४ गोसहस्रप्र
दोह्येकोब्राह्मणोवेदपारगे।एकःपश्यतिमांतत्रसमंता
न्यांफलंस्मृतं।४५ एकोदानानिसर्वाणि।प्रयच्छतिदि

शिव
४५

जायतेएकपश्यतिमांतत्रसमंतान्यांफलंस्मृतं ४६ नी
मकिंबहुनोक्तेन श्रीस्थलंममसदाप्रियं नास्त्यन्यत्रसमं
तीर्थंमुक्तिदंबंधनछिदं ४७ अपिकीटपतंगाये म्रियंतेत
त्रचांडजाः तेपियांतिपरंस्थानंनात्रकार्याविचारणा
४९ त्रियाम्लेच्छास्तथाशुद्राः पशवःपक्षिणस्तथाश्री
स्थलेतुममांतापार्थममलोकमव्रजंतिते।।५० काम
मक्रोधनसंयुक्ताःकामतृष्णाजालेनमोहिताः अध
र्मनिरतायेचलोकेतेनचवरीकृता ५१ माययाप

रयावद्या येच तिष्ठंतिपापिनः तसर्वेमुक्तिमा
यांति किंपुनः शुभकर्मणः ५२ अज्ञानतिमिरा
क्रांतामयात्वेतचसंस्थिताः कालपाशैर्बद्धास्ते
पियांतिपरांगतिं ५३ सुमेधा २० तथानारायणेनोक्तं
श्रीमत्स्तवचनात्कृतं अल्पेदिनेश्वसंप्राप्तग्राचीनातीर्थ
मुत्तमं ५४ त्रिरात्रोपोषितस्नातस्त्रिकालंनियमान्वितः
अकस्मान्मोपिनिर्मुक्तः पातकात्सर्वसंचितात् ५५ ग्रा | श्रीव
चीमाधवसंनिधौमेपदियेत्वालोचनालोचना ऋदीप्ततस्य | ४६

ध

तीपरिस्मरेपिंडक्रियांकुर्वतेजमश्रीलक्ष्मिलिलाचुलिमलन
नाकुरूपोदनवातेषांपिंडपुनर्नवोभवतिनवयांड
लक्षेस्पपि ५६ इतिश्रीपुराणमध्येश्रीस्कंदप्रकाशेमाधवपु
जाद्यंतःषष्ठोमरीचि ६ ४७ ऋषय० श्रीस्कंदसर्वतीर्थानां
रूपपर्कीर्तितकथतअसमायाताकस्मिन्कालेद्विजोत्तमा १
कथंसाप्राङ्मुखीभूत्वास्थितादेवीसरस्वतीवदविस्तरतसर्वेयथावत्
कुमरहसि २ सुमेधा ३० शृणुध्वंतिद्विपयलेनेसांप्रतंवदतोमम
महात्म्यंचसरस्वत्याश्रुत्वाधार्यद्विजोत्तमाः ३ सरस्वतीसमायाता

डवानलधारिणी। पश्चिमं सागरं गौरैं तुं देवकार्यार्थसिद्धये ४ अ
अस्मिन्तीर्थे पुराप्रष्टो मार्कंडेयो महामुनिः राज्ञा सुमतिनाश्रु
त्वा माहात्म्यं श्रीस्थलस्य च ५ सुमतिरु० श्रीस्थलं सर्वतीर्थानां
प्रवरं परिकीर्तितं कथं चात्र समायाता कुतः श्रीसरस्वती
६ कथं वा वाडवो जातः कस्मिन्काले मुनीश्वरः तत्सर्वं
विस्तरेण वद यत्त्कुमर्हसि ७ मार्कंडेय० शृणु राजन्यथा याय
ता तस्मिन्क्षेत्रे सतीर्थे श्रीस्थले च नामे च पंचस्रोता सर शिव
स्वती ८ सस्रवीभिः पंचभिस्त्रा स्यात्र समाहूता यथा पुरा ४७

वाडवेनाग्निना युक्ता यथायाता शृणुष्व तत् १० पुरा देवा
सुरे युद्धे निवृत्ते सोमकारणात् पितामहस्य वाक्याच्च तारां
ह्यसमर्पयत् ११ ततो याता सुराः स्वर्गं पश्यंतो धाम सुरवाम दि
दृक्ष्कतेन ता देवान्भूम्यां स्वर्गमिवापरं १२ आश्रमं मुनिमु
ख्यस्य दधीचेर्लोकविश्रुतं सर्वर्तुकुसुमोपेतं पादपैरु
पशोभितं १३ केतकी कुटजोद्भूत बकुलामोदमोदि
तं एवंविधं समासाद्य तदाश्रमपदं शुभं १४ कौतुकान्वि
तुमास्या सर्वे देवा मनोरमं तेच तीर्थामेतस्मिन्नयानान्यु

मेसृज्यसंस्थितेः॥१५॥पद्दत्त्वा तं महर्षिं दृष्ट्वा प्राञ्जताः पुरुषा यथा
दृष्ट्वंतः पुराः सर्वे पितामहमिवापरं॥१६॥ऋषिं णं च ततः सर्वे
पाद्यार्घ्यादिभिरर्चिताः यथोक्तेमामनुनेतुः सर्वे देवा
सवासवाः॥१७॥तेषां मध्ये त्वाय शक्रोवाच तं मुनिं॥
आयुधानि विमुंचाग्र निम्नवान्त्वरक्षमानि वै॥१८॥तं
निशाम्य मुनिप्रासह दधीचिः पाकशासनं मुक्त्वा स्त्राणि
समासाम्यास्तेस्वयंवानत्रिविष्टपं॥१९॥तं शक्रप्राह चैतानि शिव
कार्यकाले ह्युपस्थिते देयानि तैस्तेपुनः शत्रुरजयात्ति: ४८

यतोपरैस्तेणे॥२०॥पुनः पुनस्ततः शक्रसंदिश्य मुनिसत्तमं॥अ
स्माकमेव देयानि न चान्यत्र त्वया मुने॥२१॥वाढमित्यभदि
तैः शक्रमुक्तवान् मुनिसत्तमः दास्यामि ते स रत्नानि युद्धकाले
विशेषतः॥२२॥नास्य मिथ्या नवेदवाक्यमिति मत्वा शची
पतिः मुक्त्वा स्त्राणि तदा न्यासे पुनः स्वर्गगतास्सुराः॥२३
अस्त्रापणं यः अयतः प्रयत्नान्न श्रणोति राज्ञा तु विना
तातात्मा सोन्वेति युधविज्ञा यं परंहि सुतनां धर्मार्थयशो
निधानं॥२४॥ततस्तेषु प्रयातेषु वैदेवदेव मोमुनिः वात
वर्षाणि तत्रस्थः तपस्तेपे समाधियुक्त॥२५॥सुमनज्ञापि मद्दा

मागतस्ययापुरिवाटकामुनिभेरितास्त्राणिधारयस्त्वं
थस्वात्रतांदिव्या २६ गमिष्यामिसुरासाकंतीर्थदर्शनहेत
वेदिव्यान्यस्यीस्त्राणिदेवेम्यस्तस्त्रदास्यामिसर्वथा २७
अस्त्रादातुमासमार्थ्यादषिर्वोवाचभाविनीनाहंनेतुं
समर्थास्मीशास्त्राणिमनजतेणीमुनिसत्तमः २८ पुत्र
स्यविधिवद्वासौशास्त्राण्यालभ्यपाणिनाजलेनसहितं
वीर्यंपितवान्ऋषिसत्तमः २९ आत्मसंस्थानिसर्वाणि
दिव्याण्यस्त्राण्यसौमुनिः कारयित्वोत्तरांमासांजगा शिव
मतपासांनिधीः ३० ततोगंगाधरःमुक्तंसर्पैरा ४९

कीर्णविग्रहं शिवंवृक्षमुखंदंपुंसांमपश्यन्सहिमालये
३१ तत्राश्रमंददर्शोच्चैरश्वत्थैः परिपालितंचन्दनागोपका
ढस्थैनानामुनिसमन्वितं ३२ ततस्मिन्मुनिशार्दूलश्चा
वसन्मुनिभिः सह समुन्नयाचसंयुक्तस्कंदस्कंदिकयायथा
३३ एकदावसतस्तस्यमुनजापरिचारकास्नानार्थंयाउमारधा
वे चतुर्थेह्निरजस्वला ३४ द्रुतंत्याचतयादष्टंकोपीनाच्छाद
दैनंततः परित्यक्तं विदित्वैवदैवयोगात्कृपिणस्सा ३५ परि
धायपुनःसातुकोपिनतसायुतंएकांस्नौतेंडकामासजा
लान्यास्तैयथासुखं ३६ स्नात्वादेवीयथाकाम

मकुस्माध। धीद्युतेस्मसारवोदरस्थस्तुतपत्यंत्नगार्भेगुरुन
शांशात्वसं ३७ सोचयित्वात्मनात्मानांमगभेदिसिंहाग
ता तेन्नमंदनागिनाकेनममैवैवदूषणंकृतं ३८ तन्
नेनोज्ज्ञानिमृतासाप्रविधष्टाश्वद्वा कवाटिकांतत्रतंस
षवेगर्भनाविज्ञातः कुतोपयं ३९ पुनरेवहिंसास्नाता
स्वविज्ञायात्मजः कृतं शापंकर्तुंसमारब्धागर्भकर्तुः
मजःसह ४० ज्ञानाशयदिवाज्ञानात् येनाहंदूष — शिव
णीकृतासोपिवैपंचतायांतु यद्यहंसत्यतीव्रता ४१ यद्य — ५०

हंमनसावापिकामयेतापरंपतिं एतेनसत्यवाक्येनयातु
जारस्वयंक्षयं ४२ एवंशापंदत्वा त्वातुतंदेवीह्यज्ञातंगर्भ।
कारणंपुनयातुंसमारब्धातद्दधीचेनिकेतने ४३ तत्रा
चार्कपतीकाशांगार्भमुच्यसातदा प्राप्तातपोवनंर
म्यंयत्रासौमुनि पुंगवः ४४ अत्रांतरेचतेदेवालोकपाल
महाबलाः अस्त्राण्याकारणाध्यायमुनेराश्रममाश्रिता
४५ तंप्रोवाचमुनिःशक्रोन्यासोयस्तवसुव्रतः कतोर
स्मान्निसुशास्त्राणंसोहिक्षिप्रंप्रयच्छतः ४६ ऋषिरायेह
पुरायत्रस्यापितानिममाश्रमेतत्रैवास्त्राणितिष्ठंतिनचानीतानि

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

रवि

निवासव ४७ यत्तु तेषां बलं वीर्यं संग्रामे शत्रुसूदनं तन्मयापी
तमर्षिभिः सहितो येन वासवः ४८ एवं स्थिते पि शस्त्राणि मया
देयानि तेन वै प्रभावसहितानि धर्मसंरक्षणाय च ४९ ए
वमुक्तः सहस्राक्षस्तं महामुनिसत्तमं नान्येषु तत्त्वेरोऽद्य
स्तु तेषु व्यवस्थितं ५० यस्मात्तेषु निक्षिप्य सहस्राक्षं स्वतेज
सा अस्माकं दत्तवान् रुद्रो रक्षार्थं जगतां शिव ५१ त
स्यं तानि सर्वाणि गृहित्वा संव्यवस्थिताः लोकस्य रक्ष
णार्थाय संग्रयास्तेन लोकपाः ५२ अमीषामपि शिव
शस्त्राणां सुत्रमं वज्रमिष्यति तद्धीम्धारणयतास्माकं ५१

देवराजत्वमीष्यति ५३ वज्राद्यस्तु तमेवं चक्रं यद्विवि
स्तु परिरदे दैत्यदानवसंधानात्तद्वेजेयमतो न्नवत् ५४
तस्मात्तानि यथास्मानिः प्राप्तं ते मुनिसत्तम तथा कु
रुष्व संचिंत्य कार्यं कार्यं विदां वर ५५ एवमुक्ते मुनिः प्रा
ह तं शक्रं पुरतः स्थितं मम ह्यास्थ्यमुपायं तं कथयामि ता
वापरं ५६ यातानि मम सिद्धिनीरेतानि च सर्वशः नि
र्मापय ध्वशस्त्राणि तदाकाराणि सर्वतः ५७ एतानि
मम स्तुक्तानि तेषामप्यधिकं बलं न वता साधयि

थंतिसग्रामेयन्मनोद्दितं ५८ तंप्रोवाचततःशक्रो
दधिचिंतपसोनिधिं प्राणापहारंकर्तुकुतेनाद्दशा
क्रामिवैमुने ५९ नचामृतस्यतेस्थीनि निग्रहीतु
२ शक्तिरस्तिनःतस्मात्सर्वंसमालोच्ययत्कर्तव्यंब्रवी
हितत् ६० एवमुक्तोमुनिःप्राहएतद्देवकलेवरंत्यक्ष्या
मिस्वयमेवाहंदेवकार्यार्थ्यर्थितत्फलं ६१ अक्षवंस शिव
खा र्वदुर्षानांमाश्रयंसुजुगुप्सितंतस्माद्देहस्यमेयुक्तः ५२
पा

परित्यागोस्यसांप्रतं ६२ अस्यत्यागेनमेदुःखंसंसारीवंनना
यते यस्माज्जन्मांतेजातोन्तेपीहनवेत्मनः ६३ ना
यांस्वसाद्दृशिचादिस्वकर्मफलयोजनात् जातातेनैव
संसारेरतिःकार्यंजुगुप्सिते ६४ यस्माच्चस्वयमेवैतद्वपुस्त्य
तिदेहिनंतस्मादस्यपरित्यागोस्मान्निःकार्योहिराघवा
यं ६५ एवमुक्तदस्याप्रेसंकीत्यासौमहामुनिः दधीचि
प्राणसंहारंकृतवान्सत्वारंतदा ६६ गताममृतंविदित्वै
वंविबुधाश्चतत्कलेवरंमांसश्रोणितनिर्मुक्तंतत्रकासंवि

चिंतयान्। ६७ ततस्तदर्थसिध्यर्थमुवाचेदंसुरेश्वरः गौ।
वीणांकर्कशाज्जिह्वाग्रदंष्ट्राभिःपर्यदित्विति। ६८ ततस्तैर्वि रव
बुधैर्नंदागौर्यालोकेप्रसिद्धास्थितांध्यातातस्तपसायातासास
निखिलैःपरिवारिता। ६९ सुनंदासुरभीनंदासुशीलासुम।
नास्तथा इतिगोमातरःसर्वाःपंचगोलोकात्समुपागता।
७०. उक्तास्ताविबुधाःसर्वान्युष्मान्नियंत्रयोजनं।। कर्त्तव्यं
ताःकरिष्यामिःकथ्यतांसुविचारितं ७१ देवाऊ० यद्देवम शिव
षिणात्कत्तंस्वयमेवककर्षणेतन्मांसादिनिर्मुक्तंक्रिय। ५३

तामस्थिशोषकं ७२ देवकार्यमिदंमत्वाताःक्षणेनदिव
त्वचःमांसंशोणितंनिर्मुक्तंचतवत्योस्थिपंजरं ७३ त
त्कृत्वाग्गर्हितंकर्मदेवादेशात्सुदारुणंपुनःपितामहंप्रजग्मु।
तास्तांसुरसत्तमं ७४ ततस्तद्दारुणंकर्मसज्ञात्वातान्निर
उक्षितंपितामहस्यतत्सर्वं ------------ कृत्वावि
बुधान्सर्वान्समाहूयमिताक्षराः सर्वस्यदात्वगात्रेषु
------------ स्तुतोतेविबुधैःस्वयंश्वसुपुता
समवस्थिताः। तुषैरवमेकपरतासामस्थिमध्यचिःस्म

न्तं ७७ सरस्वतास्तुता: प्रोक्ता: नवंतो ब्रूसदं ह्दकास्त्र
न्यथाकारणं कस्मात्त्वं स्पृष्ट्वा मम रौ सुरैर्वं ७८ ततस्ता
निस्सायुक्ता ह्वीतत्र सरस्वती नैव तत्तैवचनं युक्तं तत्तु
मेकं विध्वंसरिव ७९ अस्माकं हृदनैर्यं त्वं नंमं मनेनैव
चसास्त्वया निर्दग्धध्येन मस्मत्वमचिरेण्टद्दमाप्स्यसि ८०
शापं दत्वा ततस्तास्या: सरस्वत्यास्तुता यथा गोलोकं ग
तवत्यस्तस्कर न्य: स्करपूजिता: ८१ विश्वकर्मणमाहूय शिव
तत्क्षणं तु सुरोत्तमा: अस्माकं कुरु शास्त्राणि तमाहुर्स्सु ५४

रकाश्चिरणात ८२ सतद्वचनमाकर्ण्य तानि एतैनवैर्दः
अस्त्राणि कारयामास दधीचेरस्थिसंचयं च ८३ प्रमा
णाकारयुक्तानि देवानितासं युगे अजेयानि यथासंति तथै
वासौ विनिर्ममे ८४ वज्रमिंद्रस्य चाक्रिश्च वाज्ञदंडं यमस्य
च खड्गं तु निर्ऋते: पाशस्तम्यां चक्रे प्रचेतस: ८५ वायोर्ध्व
जंकुबेरस्य गदां कुर्वीच निर्ममे विश्वकर्मा तथा शूलमीशा
नस्य चकार एवैवे ८६ गृहीत्वेतानि देवा: शस्त्राण्यस्त्रबा
णात्तरा विजेतु च ततो दैत्यान्दानवांश्च गतास्तदा ८७

अत्रांतरेसुमनज्ञापिदधीचेस्तधृदैरिकंस्त्वातेमुनिंनिःसं
ईमन्वेष्टंसागातास्तुतं ५० अथचकवाटिकायांसातमस्यत्मनो
रमेदृष्ट्वारुरोदजीवितंमुक्तोबालो —————— ष्यतोनो
मोरोदिस्त्वंयशस्विनी सर्वंपुराकृतस्यैतत्फलत ———
————————— त्वयेनेहकर्मजन्मांतरार्जितंतत्त्व
रयंदिनोक्तवांत्यजशोकमतोखिलं ५१ परित्यागस्यल
प्तावचनमेकार्यामनस्विनीफलंपुराकृतस्यैवनोक्तंवंतन्मयै
वहि ५२ मातर्ममोपरिस्नेहंकुरुसम्यग्यशस्विनी बालस्यहि

परित्या-गान्मातादोषेणलिप्यते ५३ बालेनाभिहितासाध्व
ध्यात्वाहेवंजनार्दनंकृतांजलिरुवाचेदंकथ्यमेसुनिश्चितं
५४ अनविज्ञानाम्यहंतथ्यंकस्यायंबीजसंभवं तस्मा
कथयदेवेशममैतन्निश्चितंवचा ५५ अहोक्तेसोतरिक्षस्य
सुमनज्ञोवैजनार्दनःदधीचस्तनयश्चायंनहुत्स्वहोत्रसंभवः
५६ तस्योत्पत्तिंविदित्वैवंसुमनाहृष्टमानसा बालमंकेस
मारोप्यसारोसारोदीनयागिरा आहबालः किमन्यत्तेशोका
स्यवदकारणं अहोक्तेसन्यहानंचकथंतेजीवितंक्षत ५७

यस्याश्चतुर्विधासृष्टिर्जीवानांब्रह्मणाकृताजरायुजाण्डजोद्भिज्ज:
स्वेदजाश्चतथास्मृताः ९९ नस्त्रीनपुंसकाद्याश्चजातिने
दाजरायुजाः चतुःपादाद्योनोचग्राम्याश्चारण्यजास्तथा
१०० अंडजाःपक्षिणःसर्वेमिनाकूर्मसरीसृपाःस्वेद
जाःमत्कुणायूकादंशाश्चमशकास्तथा १ उद्भिजास्थाव
राप्रोक्तास्तृणगुल्मलतादयः अन्येप्येवंयथायोगमंतर्भू
तासहस्रशः २ अंडजापक्षपातेनजीवंतिशशकोद्भवि
ऊष्मणःस्वेदजाःसर्वेचोद्भिजाःसलिलेनहि ३ समुदाये
द्वि
५६

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

नभूतानांपंचानांकेतुद्भिजास्तुविजायंतेजीवनंचैषांजलं
स्पृष्टंस्वयंतुवा ४ जरायुजाश्चदुग्धेनविनाजीवितुम
विनातेनकथंपुत्रत्वयाप्राणाधृतास्त्विह ५ तांतथाजननीं
बालप्राहवास्याकुलेक्षणं अश्वत्थफलनिपासपाणा
त्याणमयाधृता ६ मौणंतदातयातस्यपिप्पलादेतिकीर्तितं
नामानेनजगत्यत्रसुविख्यातोमहामुनिः ७ तत्रस्थैर्मुनि
भिस्तस्यकृताःसर्वेयथाक्रमंसंस्काराःपिप्पलादस्यवेदोक्ताः
वेदपारगैः ८ षडंगोपांगसंयुक्तावेदास्तेनसमाहृतास्तदाश्रम

निवासिभ्यो मुनिभ्यो बहुविस्तरः १८ पुनस्तत्र स्थितश्चासौ दृष्ट्वा
मुनिकुमारकान् ॥ स्वपित्र्यं कामकान्प्रांदज्जननीं तां सुविस्मि
ता १९ पितामे कुत्र जनन्ते सुनन्द कथयस्फुटं तदंकावस्थितो
येन बालक्रीडां करोम्यहं २१ एवं सा जननी तेन यदा पृष्टा
तपस्विनी तदा रोदितुमारब्धा नान्तरं किंचिदब्रवीत् २२ रुदंती
तां समालोक्य क्रुद्धोसौ मुनिदारकः किमेतत्कथ्यतां किं चि
त्त्वयेन न रक्ष्यामि तं मम २३ इत्युक्ते सा तमाह देवं विबुधैस्ते पिता शिव
हतः कापत्यात्स्वसुर्धद्रात्मा दधीचिर्मुनिसत्तमः २४ कोपा ५७

वह्निप्रदीप्तात्मा प्राह तां जननीं पुनः ईकसुराणां कृतं नेष्टं मत्पि
त्रा कथयस्व मे २५ सुनन्द उवाच शास्त्राणां कारणान्नूनं देह
तोसौ मुनिसत्तमः प्रयच्छत्र पिचान्यानि तदा काराणि सुव्रत
२६ श्रुत्वैवं स वचः सोपि मुनिरुग्रतपस्तदा पितामे यैर्हतो दे
वैस्तेषां कृत्यां महाबलां २७ उत्पादयामि तरसा अस्थिपानि
महारिकां पितुः एकं महन्मुक्तान् गृहितापसमाश्रितान् २८ ।
अन्योन्य थोत्पान्य कृत्या शास्त्रेण संगातान्न शरणं यदि
यास्यंति शाङ्गिणं मध्यपुराः २९ तथापि घातयिष्यामिते

नैवसहसंगतान्मत्वैवंतमृषिंक्रुद्धंसर्वेतेसुरसत्तमाः २० ब्रा
ह्मणंशरणंप्राप्तास्तयेनमहत्ताऽर्दिताः तांतस्यशरणंप्राप्तान्दृष्ट्वा
त्वादेवाः कृपान्वितान् २१ तत्रैवत्वरितंगत्वाप्राहदेवान्जना
र्दनः भवतारक्षणोपायंचिंतितोत्रमयाधुना २२ तेनमा
मोहयिष्यामिकृत्यांहंतुमपस्थितां अत्रांतरेमुनिक्रुद्धः पि
तुर्वैरमनुस्मरन् २३ हंतुसुरानन्विवसितः प्रविवेशहेमा
लयंकृत्वातदर्शीप्रवाकंमातुर्वाक्यात्निर्गतं २४ पिष्ट
वादः पुनर्यातिस्मात्स्मात्स्माथनाहिमाचलंस्वर्गा

शिव
५८

सोपानवैधीतंस्थल्लीन्नतेमिवांबरं २५ शेषस्य
भोगसंकाशंसंप्राप्तोसौहिमाचलं प्रतिज्ञांचाक
रोतस्मिन्स्थितःस्थाणुरिवाचलः २६ गंधर्वैगीय
मानेचसिद्धचारणसेवितेहंतारोर्येममपितुस्तान्
हनिष्यामिदारुणान् २७ कृत्याशास्त्रेणसकला
नमरत्वेनगर्वितान्अत्रस्थःसाधयिष्यामितां
कृत्यांचिंतयांहृदि २८ ततोसौमौनमास्थायक
त्वामनसिनिश्चयंकृत्यांवासाधयिष्यामियास्यामि

[illegible] २८

उ॰दि॰३॰

निर्द्वंद्वो नि:नयो भूत्वा निराहारो थवत् निर्वाकृत्या साध
नसंयुक्तः स्थितः संवत्सरं द्वयं ३० सव्येन पाणिना
सव्यं निर्मथ्यार्थोरु पश्चात्मनः आत्मा उत्पातयि
ष्यामि माहात्म्यमितः स्थितः ३१ संवत्सरे गतेत
स्य चोरमात्राद्विनिर्गता वडवोदरं नरोत्तमावडवेना
ग्निना तदा ३२ उरोर्निर्गत्य सा तस्मात् सुषुवे सुमहाब
लं वडवा स्वोदरात् कृत्स्नं ज्वालामाला समाकुलं
३३ विमुच्य तं मुनेतस्य पुरी गर्भं समुज्वलं पुनः

यागता क्वापि न ज्ञाता स्तुलिता

शिव
६८

ततः ३४ वडवानलो नराकारसमन्वितो निस्तस्तदा कल्पां
श्च वन्हतानां कालाग्निरिव वर्चसां ३५ विद्युत्पुंज प्रतीकाशं
तं दृष्ट्वा पुरतः स्थितं स ऋषिर्विस्मितोत्यर्थं किमेतदिति
चिंतयेत् ३६ ततस्तेन सुहृष्टेन वाडवेन स्तुवन्फिनापिष्य
ल्लारर्षिप्रोक्तः साधितोहं त्वया बलात् ३७ इदानीं

मा तेन महाकार्यं कर्तव्यं यं समाहितं करिष्यामि हि सर्वं महर्षे
साध्यमपि साधयन् ३८ निमथ्य जनितेस्त्वा रंपायेन
संवत्सरद्वयं तेनो रुज्ञां विहीनोहं करिष्ये त्वसमीहितं

सोमान्नवधेत्तंसपत्नीनल) ३९ ततश्चकृत्वावचनंतस्य
मुनिःकोपसमन्वितः ।। प्रोवाचविबुधान्सर्वान्प्र।
दक्षत्नून्नक्षयंस्वय ४० पितृवधाक्रोधदक्तंविधानंश्चकृत्व
तद्वारौद्रामतिंविषोरंसमेत्यसर्वेपुरुषपुराणंसमाश्रिता।
स्तन्नयनाशनार्थं ४१ संतानसमाश्वास्यसुरान्सुवसि
ष्ठः शापानलांतंप्रययौचहृष्टः दृष्टाचवैनंरनिपुंतक्षीर।
मुवाचविष्णुर्वचनंवसिष्ठः ४२ अहंस्मरेशेनत्वत्तवैव। शिव
पार्श्वविसर्जितोजातनैर्येश्वदेवैः मन्त्रः शृणुवचनंदित ६०

थ्यंयस्मात्तावैत्नवतापिपथ्यां ४३ ईज्ञातंबलंतेविबुधैरलं
धंविनाशनंबालगतंधकवश्यएवंस्थितेस्यात्तवचनंसुराणा
णा मेकैकमद्याःप्रतिवासरत्वं ४४ सुरवानांकोटय
स्त्रिंशत्सुराणांबलशालिनां कथंसंनक्षणंतेषांमुपसं
करिष्यसि ४५ तस्मादेकैकशस्तेषांकर्त्तव्यंनक्षणंत्वया
एकैकंनवतांशाक्याविधाकक्षणक्रिया ४६ तथाचपांडुरो
गित्वंकृतत्वक्प्राप्तान्पुरान्चातित्तक्षणंयुक्तंकर्तुमेव।
दन्त्येधुना ४७ तथाचयुगयेत्तेषुचोपाययश्चंतितींमहान्

सफलेवपतिवेदितज्ञातेनान्नतमुनिनाषितं ४८ एवंकृ
तेपितेसर्वसंनिविष्यतिवेदितं इत्थंवचोदरैःश्रुत्वावाड
वः पुनरब्रवीत् ४९ वाडवानलउवाचतत्करिष्याम्यहंस
र्वेमाहिंसर्वंजनार्दनंब्रूहिमत्वासुराणांत्वमयैयाका
र्यंत्वयेतिते ५० ततस्तान्विबुधान्सर्वान्आहूयाह
जनार्दनः एकैकशस्त्वसौदेवान्नत्रायिष्यंतिवाड
वः ५१ ततःसुरासुरेशानांतंविष्णुममितौजसंप्रणम्या शिव
कृयथायुक्तंश्रोननंभवताकृतं ५२ त्वयोपिपुनरेवास्य ६१

दोषस्योपशमक्रियां कर्तुंत्वमेवंशक्तोसिनान्यस्त्वा
त्यहिविद्विनः ५३ श्यामःपीतांबरःस्त्रग्वीशंखचक्रग
दाधरः कृष्णद्वयंहरिष्यामितान्सुरानाहमाधवः ५४
श्रुत्वैतद्विबुधास्सर्वेहर्षेणोत्फुल्ललोचनाः परिवार्यहृषि
केशंवाडवंतमुपागताः ५५ ततान्विबुधान्सर्वान्
दृष्ट्वाप्रोवाचपांडवः किमिदानीमयाकार्यंकर्तव्यंकथ्य
तांहितत् ५६ अत्रांतरेविश्वतनूमहौजाविमोहयस्तंज्व
लनंस्वबुधान्प्रोवाचएवंविहितायदापस्त्वानहृयस्त्वेति

महानुभावः ॥ ५७ एतद्विचरितं विष्णोर्यः करोति नरः सदा
सोभिचारं भयान्मुक्तो मुक्तिज्ञानमवाप्नुयात् ५८ इति श्री
स्थलमहात्म्ये वडवानलोत्पत्तिर्नाम सप्तमोमरीचिः ॥७॥ (
सुमतिरुवाच ॥ ॥पितुर्वधात्तेन सुजात मन्युना यथा
तं कर्म पुरा महर्षिणा दधीचिपुत्रेण करप्रमाथिना तद्व
मे विस्तरशो नीश्वरः १ मार्कंडेय उवाच देवानां तु
वचः श्रुत्वा वाडवो मतिमांस्तदा प्रोवाचातिनयान् शिव
देवान्निदं वाक्यं महामतिः २ युष्मत्तेजसुनेर्यानेनैना ६२

न्येः सप्तसमुद्रे कुमारीकरसंपर्कमेकमुत्कामतं दिमे ३
विष्णुरुवाच एतत्तेसुलनं यानं तां कन्यामानयाम्यहं ।
यात्वा नेतुं समर्थो स्यादपांस्थानं मुनिश्च तं ४ करनी
शासंस्पर्शं तपः प्राग्रुपात्तदशाफला यानरूपात्मना
पुत्री तस्य सा विष्णुनाकृता ५ ततो सो विबुधान्सर्वान्गृ
हीत्वा ब्रह्मणः स्वनां गतो नारायणो देवो देवकार्यं विचिंत
यान्नृ ६ पितामहस्तु तं दृष्ट्वा ज्ञात्वा तस्य समीपितं प्रोवा
च कृतां सर्वां यत्ते मनसि संस्थितं ७ आहूयतां स्तदा वि

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊ दाजी स्मारकम्

स्तुर्देवोदेवीसरस्वती। प्रोवाचतेप्रयातयूयंप्रतिच्यांल
वणोदधौ ८ एवंकृतेसुराःसर्वेनयेयुनयवर्जिताः अन्यथा
वाडवेनैतेदग्धेतेसेनतेजसा ९ तस्मात्वंविधात्वच्छचेत्त
स्मात्तुमस्माद्वपातेवनवसुश्रोणिदेवानांमयप्रदा १० एवमु
क्तादिसातेनविष्णुनाप्रत्नविष्णुना अहंनाहंस्वतंत्रास्मि।
पितामेविद्यतेविराट् ११ तस्याज्ञाकारिणीनित्यंकुमारीविधृत
व्रताकालत्रयेस्वतंत्रानस्यंतेवनिताःसदा १२ पितारक्षा शिव
तिबाल्यत्वेभर्त्तारक्षतियौवनेपुत्रोरक्षतिवृद्धत्वेस्वतंत्र्यंनक। ६३

चित्स्त्रियं १३ पित्रादेशंविनाहंपदमेकमपिक्वचित् ग
च्छाम्यस्मादतःकश्चिदुपायश्चिंत्यतांहर १४ तत्स्वरूपंविदि
त्वैवंसमेत्यपितामहं तमब्रवीद्धृषीकेशो देवकार्यमिदंकु
रु १५ नान्येशक्यतेनेतुंवडवाग्निमहाबलः अदृष्टदोषां
क्षीनांकुमारींतनयांतव १६ तच्छ्रुत्वाविष्णुनाप्रोक्तं।
कुमारींतनयांतदा कृत्वांकेसाप्रेमाहानागापित्राचवर
वर्णिनी १७ शिरस्याघ्रायसौम्येदुवक्त्रांदेवीसरस्वती।
।मात्वदेवीसुरान्सर्वान्रक्षत्वंनयमागतान् १८ वि।

क्षिपत्वंहिनीत्वेनंवाडवंलवणांभसि १९ इतिवोक्तत
थापित्रा तदारोदितिविवधाक्त लाश्रोनेतेतन्मकरवतस्या
:शोकबाष्पकुलेक्षणा २० सितंविकसितोपद्मं यथातो
यकणोक्षितंतन्नाथाविधिमाक्षपितामहपुरःसरा २१ ।
विबुधाश्शोकनाशस्यसर्वेवश्यमुमागताः संस्थापितंनृप
यंतोयशोकसंतापकारणं २२ पितामहस्ततंप्राहमारो
द्विन्नास्त्विनोनयं तस्मात्त्वयादेवीसर्वस्वान्तुनावतः २३ शिव
नित्वासमुद्रमध्येतुक्षिपत्वंज्वलनंततः एवमुक्तातुसा ६४

बालाबाष्पाकुलेलोचना २४ प्रणम्यापसगान्नारस्वयंयामी
तुक्तवतीसदामानैरुक्तासुरैःसर्वैपित्राचवरवर्णिनी
२५ त्यक्त्वानयंहृष्टमानाः प्रयातंसमुपस्थितांतस्याप्र
यानसमयेशंखदुंदुभिनिःस्वनैः २६ मंगलानांचनिर्घो
षैर्जगदापूरितंतदाश्वेतांबरधरादेवीसितचंदनचर्चिता २७
सारदांबरसंकाशातारहारविभूषिता संपूर्णचंद्रवद
नापद्मपत्रायतेक्षणा २८ कांतिर्यथामहेंद्रस्यपूर्वं
तिदिशोदिशं स्वतेजसातथादेवीद्योतयंतिविनिस्सृ

ता॥२९॥ गंगासातुव्रजंतीदृष्ट्वोवाचवरवर्णिनी इच्छामि
त्वांपुनश्चाहंकुत्रस्थानेहिमेसदा ३० एवमुक्ताचसागंगाप्रो
वाचस्निग्धयागिरावत्सेववीस्यसेप्राचींदिशंपश्यसिमांतदा
३१ विबुधैसहितासर्वैस्तत्राहंतवसुव्रते दर्शनंसंप्रदास्यामि
त्यजशोकंसुचिस्मिते ३२ तामापृष्ट्वागृह्य ततोगंगांपुनर्दर्श
नमस्कृतेगच्छस्वमालयंतत्रेस्मर्तव्याहंत्वयानघे ३३ तया
विनीतयाचैवंगायत्रीसामतोस्मासावित्र्यासहिताःसर्वाः शिव
सरस्यसंप्रेषिताःस्वरा ३४ ततोजाताविशालासानदीस ६५

त्वासरस्वतीकवंगस्याश्रमेपुण्येसम्बद्भूतामनस्विनी॥३५॥
अधस्तात्स्नतद्वासयवंद्यादेवासरस्वती विष्णुरास्तेसदात
त्रदेवानांप्रवरोगुरुः ३६ संसच्यतेद्विजैर्नित्यंफलदेतोम
होदयः अनेकाश्चर्यसंयुक्तःचतुर्मुखवरवापरः ३७ तत्को
टरकुटाकोटिप्रविष्टानांद्विजजन्मनोः श्रूयंतेविधारामास
रस्यासक्तचेतसां ३८ सरस्वतीवदारम्येप्रन्नतावकुला
कुले जातीचंपकपुष्पैश्चशाखावल्लीप्रविरैःशुभैः ३९ क
तकीर्नीबलाकानिरशोकाम्रैःसमाश्रितैःकोकिलानी

कृतेचैवसर्वर्त्तुकुसुमान्विते ४० त्वांकरेणैयथागंगाप्रेक्षे
णापिहिसात्तदा॥ शिरसोरसाधारितादेवीपद्मयस्यतन्तुकदा
४१ अयन्नापिहियःयस्येतंतस्यापिविनश्यति कुर्वंगेपुष्ले
नामानिसापिनोभात्यधोगत्वैतिं ४२ तस्मात्त्वदर्शनोत्कंठैने
रैर्नोयंसमाधिनात्र्यन्यथास्वर्गयात्रायांवात्रापिहिस्कंदुल्ल
र्नी ४३ सारस्वतंजलंतत्रप्लक्षमूलाद्विनिःसृतं तत्रस्नातो
तीर्थच०२ नरोयातिब्रह्मलोकंपित्रिविष्टपं ४४ तत्रतीर्थानांसर्वेषांजगा शिव
तिस्थितंहिमवत्पर्वतांतस्थंदेवानामपिदुर्लभं ४५ देवीसरस्व ६६

तीस्थाणुर्हरिश्चहिमवान्नगः नारायणंपुण्यसंप्राप्त्यैकिमन्यम्मृगते
परं ४६ तत्रस्थासातदादेवीतंप्रोवाचजनार्दनं सम्यगार्पयमेवक्त्रे
वादेशाकरोम्यहं ४७ एवमुक्तेनसातेनभक्तकृक्काविष्णुनातदा
नचदात्तंइत्याज्यस्त्वयाहंदेविवाडवा ४८ यदार्कस्यकरास्तीव्रा
स्तांतस्मात्यग्रयोयदा तदात्वमपिपातालंप्रविशंतहिताम्बु
४९ तत्रदाहंत्वयेनदेवयास्यसियथेप्सितंपश्चिमंसागरं
नीत्वावाडवंज्वलनंक्षिप ५० पुनस्त्वरेषुमासाद्यपुनश्चधरा
णीतलं एवंक्रमेणगच्छंतिसागरंप्राप्स्यसिध्रुवं ५१ बालासियु

वतिश्चासिस्वनावेनाबलायुता: अतोनत्यजनैीयोयंन्यासा
स्कवडवानल: ५२ ततोसौशातकुंभस्थंविधायवडवानलं
समर्प्ययतिगोविंदःसरस्वत्यामहोदयं ५३ असावपिहितस्म
च वंमादिंष्टःकरसत्तमैः कन्यामनसिग्राह्यातकुंभंसरस्वती ५४
सातस्यृहीत्वाकरश्रोएा प्रतिर्विमगममंदिरां अतध्यानेनसंप्रा
प्ता केदारंहिमवच्छिरो ५५ तस्यचाग्रगिरिःश्रृंगंकेदारस्यपुरःस्थिता
सतस्थुविबुधेसर्वैब्रह्मविष्णुपुरोगमे ५६ एरावतःसमादिष्टो जंगो शिव
राजोमहामतः त्क्षयथेनच्यथतेदेवा तथाकुरुमरुश्रवं ५७ के. ६७

नानिलन्निपातंवध्वंशीघ्रंस्कशीतलंतैरादिष्ठःसमास्याघ्रंकोज
गजहिमवच्छिरो ५८ अशनिःपातयोगेनजलंपातयतेन्वहं
तत्रार्थेसर्वतीर्थानांकमंदकल्मषापहं ५९ ततःसृजति
तत्तोयं तुषारकानणिकान्वितं स्नानार्थविहितंरांभोः
करासिद्वैश्चसेवितं ६० ये पिबंतिनरास्तोयंस्ना
त्वाकेदारसंसदितेसर्वेपापनिर्मुक्तावसंतित्रिदिवंचिरं ६१
उपोषितश्चयःकश्चित्तत्रस्नानंसमाचरेत् सरुद्रलोकमासा
द्यगणानामधिपोनवत् ६२ पित्रत्नुद्दिश्ययेतत्रस्नापंत्फल।

मवारिणा नरकादपि तेनस्मा स्वर्गायास्यंतित त्क्षणात् ६३ ततो
ग्निनाकरस्थेन दह्यमाना सरस्वती देवादेशात्ततः स्मृत्वा
त्रीधंदारुनयाकृत्वा ६४ नमिंविरथंतस्याद्धः प्रविश्यागज्ज
गामिनी तेनांतर्धानमार्गेण प्रवर्त्तपश्चिमाम्बुनिधिं ६५
वनस्पती निरागा निर्देवकंन्या निरेवचन्तनंसहस्रसंस्थानि द्वताया
तीसरस्वती ६६ ऐरावतः सुरादेशात्दिनकं स्थितनो तिर्च गर्छता
देवाज्ञाः सर्वा विमानस्थाः सहस्रशः देवीस्फारगांमासाद्यपुनर्दृश्यास्थि शिव
तांनदी नततसाधश्चैव वडवानलधारिणी ६७ मतिस्मृतितथापद्मामे ६४

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

धावुद्धिगिरोपमाः उपासिकाः सरस्वत्याः पंडिताः प्रस्थितास्तदा ६९
दृष्ट्वास्थ्यानाकानिनेका ति निर्दिवसैश्चवः संप्राप्तावृद्धिकेनासा
र्धंकुरुक्षेत्रंसरस्वती ७० प्राचीसरस्वतीतत्रसंजातापापनाशि
नी तत्रतीर्थंसर्वेषां तीर्थानांबहुपुण्यप्रदंस्मृतं ७१ ततस्तस्मात्कु
रुक्षेत्राद्विराटनगरस्यच समद्भूतासमीपस्यास्यांतदृतिपुण्य
दा ७२ तीर्थान्यन्यानिसंक्रम्यसंप्राप्तासामनीरसं ऋतुसंपुष्करा
रण्यंसुरसिनिषेवितं ७३ तत्रास्तिपुण्यदाभारजन् ब्रह्मजाप्रा
दुर्भुत्वीसदानत्तीर्थंकीर्त्तिकेमासिदेवानामपिदुर्लभं ७४

उ॰ग्र॰ ततस्थानान्यकेकानिदृष्टाकोटेश्वराक्यंवङ्कानिर्दिवसेस्तीर्थसं
६९ प्राप्तासामहानदी ७५ तत्रांबिकामहादेवी स्वर्गभोगप्रदायिनी
राजतेनिकटेश्वनान्नंमहिषमर्दिनी ७६ ततश्चमारतीर्थेव
तस्मासानरककक्षयसंगमेन्नादितीर्थेत्रुसमायाताचसाक्रमात
७७ ताः तोमेश्वरसोमोद्भवप्रदोरम्यतीर्थमोल्केकयकतिनिर्दिवसे
त्तत्रसमायातामहानदी ७८ मोक्षेश्वराभिधोरुद्रः तत्रयात्त्विसा
वसिद्धियैदातस्मिन्तीर्थकेसमसंक्षतंश्राद्धंगयाश्राद्धसमंनवे। शिव
त् ७९ तस्माच्चमोक्षरुद्राच्चातीर्थोकेदारसंज्ञकं सरस्वतीसा ६९

समायातासंतमावडवाग्निना ८० सखीस्मृत्वारुरोदाथश्री
स्थलंगंतुमुद्यता ततोब्रह्मादिभिर्देवैः सख्यसंपादितास्तदा ८
१ हरिणाब्रजेरेणीन्यस्तः कपिलाख्यामहोत्तमाः तत्रास
न्नतस्करज्येष्ठः कपिलाविपुलंस्तपं ८२ हरिरुद्रहरिणैय
ङ्गेरथात्कमनलोचना निराजिणीजपंश्चैब्रह्मेश्वरंवीन
न्यंतुंचत्रांकरः ८३ कदाश्चात्यकनस्तस्मात्पंचवर्षस्तोता
सरस्वतीजातादृष्टाञ्चितास्त्तासुसंख्यः सम्मिलितायदा ८
४ पश्चात्संप्रेषिताः सर्वाः शोकंत्यक्तातदातपा एकाकि

नीसमायाताततः कालिंजरेश्वरि ७५ तस्मिन्सिद्धेश्वरस्था
नेत्वायाताब्रह्मणः स्कंधात् तासिद्धेश्वरात्पुनस्तस्मात्प्रव
र्त्तितामहानदी ७६ तस्मात्तीरस्थिराज्ञैर्वाडवेनमहात्मना
ततापेनमाहानाम्नायाश्चाकृतंत्वंयदागता ७७ तद्धवि
त्त नावान्नुजात्तु न्यामगमन्महि स्थापयामासुरमराश्च
वडेश्वमत्तः शिवं ७८ महाकालश्चतत्रासीत् आराध्य
परमेश्वरंततस्तस्मात्घसोदिव्यंतस्माद्देहं दिवंगतः ७९ त — शिव
त्स्नात्वाशुचिर्भूत्वा कृत्वापिंडोदकक्रियां सर्वपापवि — ७०

सुधां पात्वा स्वर्गलोके महीयते ९० सिद्धेश्वरें ततो याता यथो
क्तं छिंदं तृणं सिद्धेश्वरात्तत्र स्नात्वा सा सरस्वती स्मृत्वा रुरोद च ९१
ब्रह्मणो दुहिता तत्र हा गंगेति विना त्वया एका निष्यकिं न्याल्प
नाम्याहं क्व गमिष्यामि बांधव ९२ तां विद्यां ज्ञाय ध्यतस्तो गंगामारु
ह्य स्त्रीलोक कर्षितां शीघ्रं स्वर्गा समायाता दुःखितां त्रच्छु मादरा
त् ९३ दृष्ट्वा च तां महानागां परिषज्य चापी हि डितां नेत्रे प्र
मृज्य तस्मात्सु प्राह गंगास्तु नं वचः ९४ एतस्मात्त्वा मा हादे त्रिव
गेजक्षु देवाः समागताः एषां तु क्रियतां पूजा वाम्मनः कायकर्म ७१

णि: ९५ सा तथेत्यमरें गाक्तवा पूजां यथाक्रमं सिद्धक्षेत्रं समा
याता महर्षीणां गणसेवितं ९६ ततस्ते विबुधाः सर्वे विद्याडवा
न्न धारणं विदित्वा दुःकरं कर्म कृतिं तस्याः प्रचक्रिरे ९७ त्वं धृति
स्त्वं मतिर्लक्ष्मीस्त्वं विद्या त्वं च गतिः परा त्वं तं श्रद्धा त्वं पारा नीतिर्बु
द्धिर्मेधा रतिः क्षमा ९८ सत्त्व सिद्धित्वं सिद्धि त्वं स्वाहा स्वधा त्वं
पवित्रमतिं तद्धा था संध्या रात्रि प्रभा नित्यं मेधा प्रज्ञा सरस्वती
९९ यज्ञविद्या महाविद्या गुह्यविद्या पित्रो न नेत्र्या न्वि क्लिंक्ष
कीत्र श्वात्रा दंरडनी तिश्च कथ्यते १०० एवं कृता तु सा स्वादे

वैः स्वार्थपरायणैः वृद्धवान् – लसत्रस्थैस्सर्वगोस्विचारणैः
२०१ ब्रह्मविष्णुयमेंद्राद्यैः आकाशस्थैर्यथास्थितैर्म्युन
षास्त्वैरुक्तसाप्रोक्तादेवकार्यार्थसिद्धये २०२ ततः साप्रस्थ।
रवातत्रस्थितादेवी सरस्वती सामरातत्रदृष्ट्वा सा पिगामा।
हानदी २०३ सर्वतीर्थमयीदेवीविदित्वा सर्वामरसमन्विताप्रा
चीनास्यबुधैर्ज्ञेयामार्कंडेयवचो यथा २०४ इदिरातोषणा
र्थायतत्रार्थं श्रीस्थलाह्वयं विष्णुनाच समाख्यातं क्षेत्रमेतन्म शिव
होदयं २०५ स्कंमेधात० इच्छासामाङ्कुरवी प्रोक्तास्त्री। ७२

स्थलेसुमतिंद्रतिं मार्कंडेयन विप्रेंद्रा जलरूपा सरस्वती २०६
गव्यूतिप्रमितं क्षेत्रं श्रीस्थलं दुरितापहं बहूनि तत्र तीर्थानि देवाः
संति शास्त्ररीत्याः २०७ दिवि देवा नराज्ञ सौ पन्नगाश्च रसातले महांश्री
स्थलवासस्य तस्मात्कुर्वंति वै द्विजा २०८ [illegible] इति
श्रीस्थलप्रकाशे सरस्वत्यागमनकारणाद्ध्यायो नामाष्टमोमभ
रीचि० रूपयज्ञ गव्यूतिप्रमितं मीतं क्षेत्रं त्वया प्रोक्तं महो
त्तमं तन्मध्ये यानि तीर्थानि लिंगानि च द्विजोत्तम २ यथा चा
यतनान्येव पृथक्त्वेन महामुने: अतः परं स्य नागस्य कृपां कृत्वा

वदन्त्यतो २ क्रमेणात॰ अस्यक्षेत्रस्यमध्येतुतंनगच्छत्ये
तिमध्यतः । उपक्षेत्राणिविमेजासंत्यनानिसहस्रशः ३ का
निचित्स्वरूपाणियथाकाराणिकानिचित् । चांद्रविंबा
धवमेदिनिकानि ४ निवर्त्तनप्रमाणेनदंडमानेनका
निचित् । गोचर्ममात्रमाद्यानिकानिचिद्धनुषांतरं ५ य
ज्ञोपवीतमात्राणिश्रास्थलेसंतिकोटिशः । अंगुल्यष्टम
मात्रोपिनत्वतीर्थंविनाद्विजा ६ पृथिव्यांयानितीर्थानि त्रिप्र
दिव्यानिचननस्थलेश्रीस्थलंक्षेत्रमासाद्यतानितिष्ठं १२

घंतिवैद्विजाः । ७ लिंगानिचमहानामसंख्ययारहितानि
चदेवतायतनान्येवतथाचद्विजसत्तमः ८ ऋषिरूवा
चस्वामिन्वेश्रास्थलेरम्येतीर्थान्युक्तानिद्वारिशः अ
पिवर्षशतेनैवस्थस्नानंकर्त्तुंनशक्यते ९ देवतायतना
न्येवसंख्ययारहितानिच लिंगानिचैवविप्रेंद्रास्तथाद्रष्टु
नशक्यते १० एवमल्पायुषोन्नंमानवाश्चद्विजोत्तमाः ।
कथंप्राप्नुःसमस्तानांतीर्थानांस्नानजंफलं ११ अल्पायु
षःसदामर्त्यास्ततोपिपरिकीर्त्तिताः कृतायाद्वापरेचापि

किंतुप्रामेकलोयुगे २२ देवदर्शनजंवाप्युप्रियथोक्तंविधिवत्स्फु
टं फलंमाप्नुः पृथंमर्त्याःविशेषांश्चिधनाश्वये २३ अस्ति
कश्चिदुपायोत्रदैवोवामानुषोपिच येनतेषांनवेत्स्नएवं
सेर्वेषामेवहेलया २४ स्कमेधाऊ अस्मिन्नर्थेपुरोदृष्टो
मार्कंडेयोमहामुनिः राज्ञासुमतिनातस्यसमुपेत्याश्रम
शुभे २५ स्कमा० तिकृवाचश्रीरू स्वलेखबहुतीर्थानि
भरस्ययारहितानिचश्रुतानिनिमिषारण्येशौनका
स्यमुनेभरः २६ तेनस्नानविधिमोक्तसर्वेषेवपृथक्पृ

BHAU DAJI MEMORIAL

थक्मासेवारेदिनेचैवकुत्रचिन्मुनिसत्तमे २७ दानानिच
तथोक्तानियथोक्तानियथास्नानविधिःस्तथादेवानांद
दर्शनंचापिपृथक्त्वेनप्रकीर्तितं २८ नशक्यतेफलंप्रा
प्तुंसर्वेषांनचिन्मुनेः अपिवर्षशतेनापिकिंपुनस्तोकवा
सरैः २९ करिकालेतुसंप्राप्तेदारुणेचविशेषतः तस्मा शो
द्ददमाहात्म्यनागसुखोपायंचदेहिनां ३० एकस्मिन्नपिवे
स्नातस्तीर्थेप्राप्नोतिमानवः सर्वेमेषावतीर्थानांस्नानजं
सकलंफलं ३१ तथैकस्मिन्सुदृष्टेसर्वदेवसमुद्भवंफलं

दर्शनजंजातिनराणांमुनिसत्तमः २१ कृतेंत्वासुचिरंध्यात्वा
मार्कंडेयोमहामुनिः। अब्रवीत्सुमतेसर्वंसुरहस्यंवदामिते २२
मार्कंडेयउवाच। अष्टावत्रप्रकृष्टानिमाहापापहराणिचमुनि
निःसर्वमुक्तानिपुरातीर्थानिवैनृपः २४ येषुस्नानेकृतेराजन्
आधवेचतदनंतरं सर्वेषामेवतीर्थानांस्नानजंप्राप्यतेफलं
२५ लिंगानिचमहानागतत्रमुख्यानिवैदृश्य सिद्धेश्वरा
प्रसर्वाणिमाहापापहराणिच २६ तेषुसर्वेषुसंदृष्टेषुनक्ति शिव
ष्मपतेनचेतासार्वेषामेवदेवानांतत्रपूजाकृतानवत् २७ १५

सुमतीरु० कानितान्यष्टतीर्थानितत्रमुख्यानिसन्मुने ये
षुस्नातोनरःसम्यक्सर्वेषांलभ्यतेफलं २८ मार्कंडेयउ०
बहुपुण्यप्रदंतत्रदृकमूलीकसंज्ञकंहकीयत्रगताःसोतिशृणु
षच्चपोत्तम २९ आसित्पांडुरकोनामव्याधोमृगगणान्हंतुं
नसंसोधर्मवर्जितः ३१ अर्बुदस्यगिरिराजावसतेस्वाश्रयाश्रितः
एकदायातिसंध्यायांमृगान्हंतुवनेचरान् ३१ तावत्पश्य
तिचाग्रेतुकृष्णहरिकांत्रस्तांमनोजवां आयांतीसंमुखींविलो
संधितंवाणमुत्तमं ३३ तेनवाणेनविव्याधससप्तांहिकोः। २०

त्रमा न्नमृतासौवृकीधघातातानात्नगच्छेत्येवरिसत्वरं ३४ तस्या
नुपदमेवासौगतोव्याधोमाहाबलः पुनःपुनश्चसोन्नांतातत्तुत्वि
पासान्तुरान्नवत् ३५ हाहताहंत्वयामूर्खाभ्रष्टधागकाम्यवस्त
कीतदस्तुच्छितिरियंजाताभविन्नस्यामितलोकचित् ३६ अन्तर्धापित
तोवेगात्स्वस्सरस्वतांगाता न्त्रस्मसरस्वत्याप्रवाहेनप्रेरिताय
तिसत्वर ३७ यावत्सुचाहलमसागतातावत्तूपोत्तमः प्रा
चींसरस्वतींप्राप्ताम्मुनिचारणसेवितां ३८ ह्येत्तेत्राश्वत्कमत्ले शिव
तुविलग्नासाष्टकीयदातदाप्राणपरित्यागमकुर्वत्कयाश्चतः ३९ ७५

६

जले ४० तपस्तप्यंतितत्रैवब्रह्मणोञ्जरेतसः मुनयोब्रह्मपु
त्राश्चैमानिनःसंयतव्रता ४१ अत्रांतरेनभोमार्गेश्रूयतेदुंदुभि
स्वनः तथाचाप्सरसांगीतंनृत्यंवाद्यंमनोरमं ४२ तच्छ्रुत्वास्व
त्रैस्स्थानत्रोनिनिविविश्रेमुनिभिः कंपितवृते कृत्वांतंदुंदुभेः
शब्दंविस्मियेम्फुल्ललोचनः ४३ किंकिंकिमेतत्संप्रोभुवुः
स्फमनेतेतपोधनाः साचदिव्यतनूर्द्धत्वाविमानवरमाश्रि
ताः ४४ दृष्ट्वामहर्षिभिस्तत्रदेवकन्यावृकीतदासैवमाहमुनी
नसर्वान्पुण्यात्मानोमुनेत्तमाः ४५ यूयंपुण्याधिकालोके

प्राचीतीर्थरतायतः अहंप्राचीप्रभावेनगतावैपरमंपदं ४५
अहंस्थूलशिरानामहृकाजातावनेद्विजाश्वापदीयोनिमायाता
धर्मकर्मविवर्जिता ४६ अतःपांडुरकोनामव्याधोमृगवधेरतः
तेनाहंघातितादैवान्मृतात्राल्पवत्सन्नत ४७ सशल्याहंसमा
यातानंदीब्रह्मसुतांद्विजाप्रवाहेपतिताकच्छात् समायातात्र
पुण्यतः ४८ ह्रदस्थलेविलग्नाथाप्राचीतीर्थेमहोदये मृता
तेनप्रभावेन स्वर्गयामिमहोत्तमाः ४९ तस्मात्प्राचीयदी शिव
यत्र देवब्रह्मपुरीशैलेश्वराः नतीर्थंसर्वतीर्थानांगंगादीनांवि ७७

शेषतः ५० तत्स्मृतंवरंतीर्थंपवित्रंपापनाशनं धर्मार्थीधर्म
प्रोतिद्रव्यार्थीद्रव्यमाप्नुयात् ५१ कामार्थीलभतेकामान् स्न
पेत्तोत्रमानवाकृयदन्यान्प्रार्थयेत्कामान्नरःप्राचीनिषेव
णात् ५२ लभतेतन्नसंदेहःसत्यंवच्मिद्विजोत्तमाः एवमाप्ताप्य
तान्सर्वान्विष्णुलोकंगताहृकी ५३ अथोवैकीर्तिवर्माख्यो
राजाग्रामनिर्जितः स्थितःसरत्नःसकान्तश्चिंतयंस्त्वात्मनो
हितं ५४ तदाबुद्धिःसुनाजातातीर्थानिगमनंप्रति आयातो
वकृकायत्रसिद्धिंपरमिकांगता ५५ अत्रांतरेमहीपालेवायु

वाचाद्दक्यारिणी। राजंन्नेतन्महातीर्थंयत्रप्राचीसरस्वती ५६
तीर्थमध्योनिर्गतायत्रवृकामक्ति विवर्ज्जिता एवंविधागतास्व
र्गंतीर्थस्यास्यअनुवृत्तः ५७ श्रुत्वातीर्थस्यमाहात्म्यराजातत्राव
सच्चिरंस्थापयिष्यात्वाहरिंध्यात्वातत्रयत्राघ्यस्यमृत्तिका।
५८ त्रिरोहकाविलम्बंचयत्रासान्तुमनोहरं पूजयित्वाहरिं
ध्यात्वास्नात्वातीर्थेमनोरमे ५९ कृत्वाचानशनंतत्रका
त्तिवर्मामहीपतिः नारायणपुरेयातोयत्रसाक्षाच्छ्रियपतिः ६० शिव
एवमेतन्मयाख्यातंक्रमतेतीर्थमुत्तमंवृकमृत्तिहिनाम्नेतन्ना ७८

च्यंतीर्थविदिंनृप ६१ यस्तत्रकुरुतेस्नानंसविमुच्येतपातकैः सत्रास्या
चम्रतायत्रकुष्टकीव्याधेनपीडिताबालनावेम्रतायेचवृकस्थलीक।
लमग्रतः तेषारुह्यविमानानिप्रयातिहरीसमनी ६२ स्नानीनां
तेपिंडदन्नांतेमुनसंस्थितव्रतागोदानमंत्रज्ञंसतिनालिकेरीफली
निच ६४ वैशाषीचतथामाघीकार्त्तिकीचाग्रहायणीपर्वाणियत्रत्र
वंसंतिमार्कंडाद्यामहर्षयः ६५ अमासोयेनसंयुक्ताकदाचिद्यदि
लन्यतेतस्यमंत्रहरिंद्दष्टाकोटियज्ञफलंलभेत ६६ वृकोपलंस्थिते
तीर्थेनक्रियःकुरुतेद्विजःविहायसर्वपापानिसयातिपरमांग

तिं ६७ स्थापयिताहरितत्रयत्राश्वत्थश्चस्यमल्लिकायः प्रहास्यति ॥
सप्तज्यसोमेतिविष्णुमंदिरं ६८ इतिश्रीस्थलप्रकाशोद्धकमल्लिमा
हात्म्यनामनवमोमरीचि ९ मार्कंडेयउ० ततः सिद्धवटंराजन्
तीर्थंपैतामहंस्मृतं तत्र नंवटेयस्याग्रेसर्वपापक्षयंपरं १ दर्शनेना
पितीर्थस्यमाहात्म्यपापैतकिनोजनाः तेपिनोयान्त्समश्नंतिविवि
धानब्रह्मणोतिके २ अनन्यकेजलेचाग्नोएवंसतिनरोत्तमाः
तेचैवहंसयानेनदिवियान्त्यतोनया ३ त्रिकालंयत्रकुरुक्षे श्रीव
ममागत्यव्यवस्थितः तन्माहात्म्यमित्येकंस्थानंतत्रमहोत्तमं ७८

४ अस्मिन्महालयेतीर्थेनरः पापाद्विमुच्यते तत्तीर्थंसर्वती
र्थानामुत्तमंपरिकीर्तितं ५ त्यजंतस्तत्रचयेप्राणान्प्राणि
नः प्राणताहरेः रुद्रत्वंतेसमासाद्यमोदंतेशूलिनासह ६ ता
आल्यमपियेदानंनित्यंरुद्ररतात्मनां उदिशांतिफलंपूर्णंजाय
भावितात्मना ७ मृतदेहस्यसंस्कारं तत्रकुर्वंतियेनराः तरुद्रलो
कमहासाद्यमोदंतेसुखेनसदा ८ तत्रपूजाजपोहोमः कृ
तोजवतिदेहिना अत्यंतुःफलदः सर्वोरुद्रभक्तिरतात्म
नां ९ तत्रस्मिन्दीपप्रदानेनज्ञानचक्षुर्जितेन्द्रियः प्राप्नो

तिधूपदानेर्नोनेनस्यानंरुद्रनिसेवितं १० सुस्वेतंतत्ररुद्र
णांसुरूपंसुरसीसुतंयःप्रयछतिविप्रायधौरेयांदछिणं
न्वितां ११ सप्रतीवृषमारुढःशूलपाणिस्त्रिलोचनः रुद्रलो
कंसमासाद्यरुद्रेणसहमोदते १२ अथकिंबहुनोक्तेनक
यतेयन्महालये॥धर्मार्थकाममुद्दिश्ययतत्फलंस
कलंभवेत् १३ स्वर्गापवर्गयोर्हेतुंस्तदितीर्थंमहालयेय। शिव
स्तत्रपंचतायातिसोन्योतिशिवमंदिरं १४ तस्यनामापियो ७
मर्त्यःप्रातरुत्थापयःपवैयःपठेत् जस्नानाख्यापात्र

तथाहोमाद्यथोक्तफलभाग्भवेत् १५ तस्मिन्माहात्म्येती
र्थेकृत्वाचाध्ययनद्वयं सर्वपापविनीर्मुक्तःशिवलोकं।
सगछति १६ इतिश्रीस्कंदपुराणेकाशीमाहात्म्यतीर्थमाह
त्म्यंनामदशमोमरिचि १० मार्कंडेयउ० ततोन
रेणसंज्ञोस्मात्मनःसुखुछतापिंडतारकः मित्युत
त्युक्तप्राचीतीर्थमनुत्तमंसेवितंसुविसंध्योश्चपितृणां
मुक्तिदायकंतुमकृक्षिविशोत्तियत्रयत्नफलंप्रद
२सुमविरुवाच वदसंक्षेपतःस्वामिनकृंमकृक्षिसुकस्मृत

DR. BHAU DAJI
डाक्टर भाऊ दाजी
ME... ...AL.
DR. BHAU DAJI
डाक्टर भाऊ दाजी

तस्योपरिस्थितः स्तीर्थं कथं पैत्र्यं महामुने मार्कंडेय उ॰
शृणु सम्यक् प्रवक्ष्येन समतेनु पुरातनं कुनकुद्गिगीरीतस्य नि
षेंचयथास्थितं ४ आसीत्तु हिरण्यपादो ह्यासान् देवो बलगर्वित
:पितामह पुरा तेन तपसा परितोषित ५ तुष्टेनैव तु सं प्रोक्त: ।
प्रार्थयस्व समीहितं अहं वच्मि ददास्यामि वरान्त्रिपशा ठदत्तं
६ हिरण्यपाद स्ताहदे वदेवपितामह संस्तुतं प्राप्नोतुम्न । शि
त्वासौ यो मम मार्गेण तिष्ठति एवमस्तु ।। इति तेनोक्तं रुष्टो सौ । २
दानवास्त्रमं वशीकर्तुं सुरान्सुवान् स्वर्गं यातिबलात्तदा ८

निर्जीत्य देवता सर्वा दिने वसति नित्यशः न तात्र प्रविशे
कश्चिद्ब्रह्मशापन्नयादथ ९ मत्वा तदद्भुतं दैत्यं सुरैविष्णो
प्रकाशितं हेतु हिरण्यपीदस्य चोपाय श्चिंतितात्प्रभो: १०
तेन सर्वा विदितं स्य विष्णुनापलविष्णुना उपाय चिंतितस्त
त्रप्रविष्टो द्वार मिदिराम ११ समं पर्वतराजेन कुंजकुक्षिंनगो
त्तमं समुत्पाट्य हरिस्तत्र विष्णुद्वारमहरत्वये ततो देवास गंध
र्वा श्रुत्वा तत्र सम्भ्रमता: वकुस्नजयशब्देन ३ स्मस्तुस्पार्ष

त्तितः स्वयं २३ गीतवाजीत्तथारात्संविरण वंश्चारवाड़
लक्ष्यर्धदानं प्रशंसतिहद्वावैकेशवन्मतत् २४
तस्योपरिस्थितोब्रह्मापिरयज्ञमकारयत् दिव्यं
वर्षशतंतत्रसमाप्तावरदक्षिणं वसवः पितरः
स्तयत्ररुद्राश्चैवपितामहाः आदित्याश्च शि.
ततोराजन्नविहिताः प्रपितामहा ॥२६॥ दैवं ८२

विबुधाश्चासमाहूयपुनश्चोक्तंचिरंविनाप्नवद्भिःपिंडदाना
द्यंकार्यमत्रस्थितैःसदा २७ यस्मिनस्थानेविनिक्षिप्तः
कुंनकुक्षिविलियथ्यादापिंतारकमितुफक्तंततीर्थंच
चिरंविना २८ पिंडायततत्तीर्थेषुचि कृणोंतर्पणेछया ॥
पिंडदानादिकंकार्यंसुपुत्रेणमहात्मात २९ पिंडतारकसं
ज्ञेयेपिंडंयच्छंतिमानवाः पितरस्तमनुयंपिंडंनवंतिसुप्र
खिनःसदाः ३० पिंडतारकतीर्थेषुपिंडदानात्त्रिविष्टयं
॥ विशेषेणतुकर्त्तव्यंका त्तिकांपिरणांदत्तमहायश

तर्पणात्पिंडदानच्चप्राप्नुवंतित्रिविष्टपं पितरस्तुक्रयाति
स्यामार्कंडतवचनंयथा २२ अथकिंबहुनोक्तेनतीर्थे
स्मिन्पिंडतारकेपितृन्तुद्दिश्ययद्दत्तंतदनंतफलंभवेत्
२३ तीर्थावगाहनमनार्मर्त्यःशिवस्यानुचरोभवेत् दा॰
नतत्रप्रदातव्यंसुवर्णंरूप्यसंयुतं २४ इतिश्रीस्कंदप्रका
शेपिंडतारकमाहात्म्यंनामैकादशोध्यायः ११ मार्कं
डेय३० तस्मात्तीर्थात्परंतीर्थंसर्वपापक्षयापहं प्रा॰ शिव
चीनेश्वरसंज्ञंचपुराणोक्तंप्रतिष्ठितं १ आदितीर्थमिदं ८२

श्री
प्रोक्तंदर्शनादपिमुक्तिदंतजलस्पर्शनाद्दर्शनात्
मुच्यतेजन्मबंधनात् २ अत्रतीर्थेनरःस्नात्वायःप्रप
द्यातसमाधिना तिलपस्यंतुविप्रायस्तःस्वर्गानान्नात्र
संशयः ३ यस्तु स्नानकायस्नात्वायच्छतिश्रद्धया प
यस्विनीस्त्वविप्रायसःस्वर्गान्ननिवर्तते ४ प्राचीसरा
स्तीयत्रतत्रकिंमृग्यतेपरः फलंनचतिस्नानेनतपाय॰
ज्ञादिलक्षणं ५ जेपिबंतिनराःपुण्यंप्राचींदिवासरस्वती
मानवास्तेसुराज्ञेयामार्कंडोमुनिरब्रवीत् देवास्तेनम

नुष्यास्तेतिष्ठानवपिबंतियेचंद्रनागांतथाप्युगां
मेनाप्युएयांस्तुसरस्वती ७ तेधन्यास्तेचमुनयस्ते
चपुएयास्तपस्विनः येपिसारस्वतंतोयंपिबंत्यह
रहःसदा ८ पितृतन्नर्पयित्वाकुनंदीरतरातिरोयान्
रः पितरस्तस्यतुष्टस्युसंनवंतिवहुस्त्विताः ए नु
क्केवायदिवाभुंक्के दिवावायदिवानिशि नकाय
नियमास्नानमाप्यदेवींसरस्वती १० निहृतेनास्ते शिव
युधिष्ठिरतीर्थेकिंटिना प्रायश्चित्तंपुराचाएंविष्ठु ७७

नापेरितात्मना ११ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांप्राचीनंप्रवरं
स्मृतंपापघ्नंपुएयजननंप्राणिनांपुष्यएयकीर्तितं १२ सु
मतीरुवाचस्वामिनश्रुतकथादिव्यातवेशाप्रनाशान
प्रायश्चित्तंकथंप्राप्तः पार्थस्तद्वदसांप्रतं १३ मार्कंडेय
उ० प्रायश्चित्तस्यसंप्राप्तेकारएंयपवस्थितं तद्भुव
महानागसंक्षेपात्कथयामहं १४ निर्जित्यकौरवान्सर्वा
न्ससैन्यान्सहकुंजरान् पश्चात्सुयोधनंहत्वाकीरीटिसु
दुश्चितः १५ नारायणेसंयुक्तोयदास्तेपरिस्तोरणम्त ॥ त

उ॰म
८५

दाधर्मश्रुतंतेनद्दुधयपयोराज्ञमस्तिं॥१६॥ नृपद्वारिय
द्दायातौनरनारायणाविनौ नदायुधिष्ठरप्राह द्वारस्था
न्द्वालपालकान्॥१६॥१७॥ नवद्विरवचायातौनिषो
ध्यौत्वाद्वारसंस्थिता: नरोनारायणश्चक्रूरा:पापपंकात्तु
लेपित: १८ एवमेवहितिप्रोक्तास्तैस्तराद्वारमागत: न
वंतंनेहतेराजा न्त्रक्षुउनयकारिणं १९ तत्रस्थस्थवा
नश्रीप्रप्रतिहारंनरश्चयं न ब्रूहिकिंकारणंज्ञाहानेस्ततेव शिव
ज्ञावार्त्तिनं २० उवाचप्रणतोनृत्वाप्रतीहार:पुरस्थितं ८५

नारायणेनसंयुक्तंनरंनृपाज्ञयोनवे २२ दुर्योधनेनसंहि
ताबांधवायेत्वयागता: पितृलाखुरज्ञानस्वेनतंपापनाग
सि स्थणएवमुक्तसतेनाथमुखमालोकयन्रे॥ तेनाप्युक्तमिदंत
थ्यंपत्रेणाप्रनाषितं २३ एवमुक्तेतनर:प्राह:पुनरेवजना
र्दनंकथयस्वाकथंपापाहस्मानन्मुचोहरेत्तत्रं २४ तीर्था
स्नानेनमेशुद्धिथास्यात्लक्षयंएवमुक्तेतत: कृष्णपार्थप्रा
हमाहामते २५ मामयागच्छकौंतेयमाद्ग्रामावघष्करं त
त्रागच्छकुरुश्रेष्ठयत्रप्राचीसरस्वती २७ कारंटीयत्रफलंस्ला

उ.प्र.
८६

नोतथालिंगस्यपूजनेपिंडंगयासमंप्तुएपममासोमयुतेदिने।
२८ माहात्म्यंस्यकथयन्नेनः कृत्वास्नानविनतः॥ सद्यस्त्वक
प्रहाग्रेनवागदोषामुच्यतखिलान् २९ यद्यार्जितेनम
मस्तदुष्कृतसैः पापैर्नरैर्बसविधादिकं तत्स्नानमात्रेण
विनस्यतिप्राचीनवेतीर्थसहस्रवंद्ये ३० नारायणे
नसप्तोनरस्त्वचरुनानुतंसहितस्तेनसंप्राप्तप्राचीनंतीर्थ
मुत्तमं ३१ त्रिरात्रोपोषितःस्नातः त्रिकालंतेनसोर्जुनः त्व
एतस्माद्विनिर्मुक्तःपापदेहसर्वसंचितात् ३२ विज्ञायशुक्लका

त्रिव
८६

यंतुः राज्ञाधर्मसुतोद्भुतं भ्रातृभिः सहितः प्राप्तस्त्वहष्टंनरपुं
गवं ३३ प्रतंतंप्रस्नातंहृष्ट्वा धर्मपुत्रपुरःस्थितं आलिलिंगप्रहृ
ष्टात्माद्दृष्टश्चानामयंतदा ३४ भीमादिभि भ्रातृभि स्ववु
ध्यास्तुरुगणैर्युतं आलिंगयतथ्यप्रहृष्टैस्तेनितासौस्वगृहंप्र
ति ३६ नरस्तीर्थेचयोराजन्स्नात्वाप्रजापतेश्चिवंसलरोदम
दोषेणनिर्मुक्तस्तत्क्षणाद्भवेत् ३७ त्रिरात्रोपोषितस्नातस्तीर्थे
स्मिन्ब्रह्महापिय विमुक्तःपातकात्तस्मात् मोदतेदिवि
रुद्रवत् ३८ तीर्थनामुत्तमंतीर्थंसर्वकामफलप्रदंनरतीर्थं

मिदंलोकेनरकस्यहितारणं ३९ तत्तोयस्पर्शनात्स्नानात् ।
पानाच्चपितृतर्पणात् पूर्वजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेत्र
त्रसंशयः ४० तत्रयःकार्त्तिकेमासेदीपकंसंप्रयच्छतिसर्व
पापविनिर्मुक्तःशिवलोकेमहीयते ४१ इतिश्रीस्कंदपु
कान्हेनरतीर्थमाहात्म्यंनामद्वाविंशोमरीचि २२ मार्कं
डेयउवाच ॥ नरतीर्थादधस्तीर्थंपुंडरीकमितिश्रुतं तंत्रस्नातियः
श्रद्धयातत्रतस्यानंतफलंभवेत् १ अर्जुनेनसहागत्यवासुदे शिव
वःसनातनः कृतवान्स्नानमेकाग्रेलोकस्यायत्नपद्धेत ७

तवे २ विधिवत्सात्वाऽखिलैश्चमुनिभिःसमन्वितैः तपस्त
प्त्वापुरातत्रस्थापितलिंगमुत्तमं ३ वालखिल्याश्रमेतस्मा
त्कर्त्तव्यंसंहितंतर्पणंतथायर्थेमुनिमुख्याणांसर्वदाविहितंच
यत् ४ सुमतिरुवाच ॥ अश्वतीर्थेषुविप्रर्षेकथंपूर्वंकृतंत
पःवालखिल्यैश्चविधिवत्स्थापितंलिंगमुत्तमं ५ मार्कंडेय
उवाच ॥ अस्मिन्तीर्थेपुराप्टष्ठःकथांश्रुत्वापुरातनांसतो
स्मृतपापाश्चमुनिभिःसंशितव्रतैः ६ मुनिपुत्रा उवाच ॥
सास्वत्यास्तटेपुत्र्येवाल ।। खिल्यैःप्रतिष्ठितंलक्षात्सिंलिंगि

तमस्तत्कथयस्वसर्वपातकनाशनं ७ शक्रामर्षान्वितैःसर्वैर्यथाराध्य
तैर्ध्रुवंखगेशोजनितःपत्नीख्यातोविष्णुरथाश्रयः ८ कथं
तेषांसमुत्पन्नइंद्रस्योपरिस्मृतैःप्रकोपोवालखिल्यानांसंज
ज्ञेगरुडःकथं ९ सूतउवाच ॥ सुतार्थंचपुरादक्षश्चकारवि
धिनाध्वरंतेनदेवाःसहायार्थंशक्राद्याश्चनिमंत्रिताः १० दक्षे
नमुनयश्चैवतथाराजर्षयोमताः तथावेदविदोविप्रायज्ञक
र्मविचक्षणाः ११ गृहस्थाश्रमिणोयेचयेचारण्यनिवासिनः । शिव
दंतोलूखलिनश्चैवशीर्णपर्णाशिनस्तथा १२ अथैकोसमि

धंस्वसाहाय्यार्थंप्रजायतेः प्रस्थितावालखिल्यास्तेनाराणाः
ऋत्विजासंभृतः १३ अथतेषांसमस्तानांमार्गेगोष्पदमागतंजलं ।
सर्णंचविप्रैःशक्रस्तत्कालंजलदागमे १४ ततस्तटीवुकामास्तेसमिन्ना
रभ्रमान्विताः इतस्ततःपरिक्लिष्टाःदेवराजेनवीक्षिताः १५ गच्छाम
तेनमार्गेणयज्ञेदक्षप्रजापतेः समालोक्यचिरंतेनस्मितंकृत्वासकौतु
कात् १६ सम्प्रहस्यततोयोवैतान्ऐश्वर्यमदगर्विताः शक्रात्पराभ
वंदृष्ट्वाकोपयुक्ताश्चतेनवैतत् १७ सरस्वत्यास्तटेगत्वाचक्रुर्मंत्र।
स्यनिश्चयंपदंशक्रंसमासाद्ययस्मात्तेनपाप्मना १८ वयंस

वेंद्यतिक्रांतास्तस्मात्याप्यश्चकात्पराते॥ अन्यस्त्विं ईदिप्रा
कर्तव्योमंत्रवीर्यसमुद्भवः १९ सुक्तैराथर्वणोः श्रेष्ठैरभिचारक
संज्ञवैः व्यापाद्यतेमहाउष्टश्वाताक्रोयंमहाविंतः २० सुवयस्ते
ततोन्हत्वास्कंदसुक्तेनपावकं॥ जुहुयुश्चदिवारात्रौच्छुरिकोक्ते
नसंधमाः २१ रुद्रेत्रीर्षिणकाम्येण विष्णुसुक्तेनपावकंयुतेन
च अभिचारकसंयुक्तेन्ततैः सुक्तेराथर्वणैश्चते २२ निधाय
मंडलस्यातः कलसंत्रोरकंस्तुनं सस्याशांतिन्नहोमातेचक्रुः त्रिव
सततस्यस्थनेजले २३ एतस्मिन्नंतरेशाक्रः पस्यंतिसमुदारुणा ८९

||
तंजायमानान्नतमहोत्पातानात्मनाशायवैदित्जाः २४ त्रिरो
हिण्यांतथाछायां भानोनेत्रास्करश्चयंस्वपनदर्शनंकस्मांगी
नि व्यंनारीजयानको २५ सतान्दृष्ट्वामहोत्पातान्देवराजोबृह
स्पतिं॥ प्रपच्छ नयसंत्रस्तः किमेतदितिमेगुरोः २६ महोत्पाताश्च
जायंतेमेनविष्यंतिकिंविद किंवाश्चैत्ये कपराज्यस्यविनाश
सांप्रतंनहि २७ बृहस्पतिरुवाच यत्वयामहमन्ननगोः पद्दन
तुमिच्छवः उल्लंघिताःस्थितामार्गैवाल खिल्यामहर्षयः २८॥
अभिचारकमंत्रैस्तेः कृतोहोमोस्तिवासव तवसम्यग्विनाशाय

मंत्रैरथर्ववर्णैर्मुह्यन॥२९॥तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्रहृष्टोनया
न्वितः॥गत्वारद्रंमहीनाथः प्रोवाचविनस्थितः॥३०॥मुनि
र्निर्वासितस्त्वेलोऽस्माभिर्न्यायप्रजापति प्रोक्तमोविहितःस
म्यक्कृत्याकस्यान्यस्यवैकृते॥३१॥तान्निवारयगत्वात्वंयाव
नोत्पादयतेपरः॥ श्रोस्मतत्वंचनायाचितेपानास्तित्वसाध्य
ता॥३२॥ स्वयंगत्वाततस्तत्राकाशेरमेपुत्रैः प्रहसंस्तान
वाचेदंचनंविस्मयसंयुतः॥३३॥ महोत्तमंककर्म्यकिमेतत्क्रि त्रिपु
यतांद्विजाः॥त्रैलोक्यंव्याकुलंतेनसर्वमेतद्व्यवस्थितं॥३४॥ श्र ७

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

यालोक्यचतेदक्षंसमायातंस्वमाश्रमं। अर्घंदत्वायथान्यायं।
पूजांचक्रे स्वनक्तितः ३५ प्रणिपत्यततोप्राह्वः स्वागतंते
प्रजापते आदेशोदीयतांव्रूह्मणोंयदर्थमिहचागत ३६ अथो
चमुनीन्द्रः धर्ममितमेरूयावदत्याज्यंयुष्माभिरुक्तयैरेतस्य
मिह्मगतः ३७ यथोक्तंनुनयः सम्यक्कृशक्रेणेत्थंविधितावयं
यह्नेतेचसमायाताः हास्यंकृत्वामुहुर्मुहुः ३८ शक्रेक्षेदा
यचास्माभिः शिक्षोत्योमंत्रवार्यंतत्प्रारब्धंकर्तुमव्यग्रेहोमात्। शिव
व्यवस्थितं। ३९ तत्कथंमंत्रवीर्यंहित्वन्ययाक्रियतेमुने॥ ९२

विशेषेणहिवेदोक्तंतस्मादत्रप्रदोनोवद: ४० यदिसक्तस्त्व।
मेवस्यादन्यथाकर्तुमेवहि कुरुष्वैस्वयंनाथनाशक्तिर्नास्मा
कमीदृशी ४१ दक्षउवाच सत्यमेतन्महानागाः युष्माभिःकीर्ति
तंचयत् नशक्यतेन्यथाकर्तुः वेदमंत्रोमैवंबलं ४२ यद्यन्युष्मु
कृतोहोमोयुष्माभिर्वेदमंत्रतः॥ पुरेदशार्थमव्यग्रेकलशाख्या ५५५
भिमंत्रतः ४३ सोयंपतत्रिणोराज्ञामहाकायासंनविषयतिः सर्व
वीर्यस्यसमोपेतः इंद्रादपिसुवीर्यवान् ४४ देवराजस्यवै
तस्यहंतव्यंमवाक्यते महनावेनततकृत्यंयदनेनवि

वेष्टितं ४५ सूत उवाच एवमुक्त्वासहस्राक्षं तेषां तं नया
तुरं॥ दर्शयामास विनयाच्छ्रवतां तं स्थितं ४६ सा
हस्राक्षं वेपमानं छिन्नक्रोधं नयान्वितं अधोमुखं च दीना
स्यं नम्रं दृष्ट्वा कृतांजलिं ४७ प्रोचुस्ते शक्रं विप्राणां धृष्टा
मातिक्रमं कुरुः यदि त्रैलोक्ये देवानामाधिपत्यं प्रवांछ
सि ४८ क्रियाहीनोपि मूर्खोपि मंदोपि द्विजबांधवः ना
वज्ञेयो बुधैः क्वापि लोकद्वयमनीप्सुभिः ४९ इंद्रोवाच द्विजा
च ज्ञानाद्यदि वाज्ञानात् कृतं यन्मयाकृतं क्षंतव्यं ए२

तत् द्विजैः समस्तैर्विशेषाद्दक्षवाक्यतः ५० मगृह्णंताप
रेमं त्वसहायो वर्त्तते हरिः नसंदेह प्रदास्यामि नादेवपं
विद्यते मम ५१ बालखिल्या ऊचुः ब्रह्मणा स्थापित
पूर्वं लिंगं ब्रह्मांडसंज्ञकं ब्रह्मकुंडस्य पार्श्वे तु यत्र कामफ
लप्रदं ५२ सर्वपापक्षयकरं तत्र वालखिल्येश्वरं कुर्यं अस्मा
भिस्थापितं लिंगं वेदमंत्रोक्तवं ध्रुवं ५३ ब्रह्मकुंडे नरः स्नात्वा यः
कुर्याच्छ्रद्धयान्वितः एतल्लिंगं समभ्यर्च्य स तस्माल्लोके हि दिवं
स्थितौ ५४ ईश्वर उवाच अस्मिन् कुंडे नरः स्नात्वा पूजां स

सम्यक्करिष्यति॥लिंगायोवांछितंसद्यःस्तत्फलंसहिलभ्यते।५५।
षकायोवाप्यसंसज्यलिंगमेतत्तथावरं प्रयास्यतिपरांसिद्धिंउर्ल्ल
नंत्रिदशैरपि॥५६॥सूतउवाच॥एवमुक्त्वामुनींद्रस्यसहस्राक्षोमहो
मुनेर्नत्वमानता।तोमृतेंद्रमारुह्यस्वस्थानंगतेअरुवं।५७।चकारविधिवद्यत्नं
द्व्रेपिद्विजसत्तमौ।वालखिल्याःसमुत्पत्त्यैरुपविष्टैसमीपतः।५८।इत्थम
श्वास्तितीर्थश्रमाहात्म्यंचप्रकीर्तितमत्स्यकुंडसमुत्पत्तिमधुनाश्रूयतांद्वि
जाः।६०।प्रोक्तंचकार्तिकेमासिःकृत्तिकास्यमदक्षणकरेस्नात्वाभीष्मव्रतंस शिव
सम्यक्स्नात्वाचसलिलेशुभे।६१।बलिपुष्पोपहारैश्चदीपांधानुलेपनैः॥ ९३

पूजयिष्यतयोदेवंपद्मयोनिततःपरः ६३ ब्रह्मांडेज्ञानिधंवंशं
तत्रधात्राप्रतिष्ठितं सम्पूज्योपितन्नत्यक्त्वाब्रह्मयोनौप्र
स्यतिः ६२ यःस्नानंसर्वदात्रब्राह्मणःप्रकरोतिवै समंनव
तिविप्रेंद्रोजायमानःपुनःपुनः ६४ एवंप्रवदतस्तस्यमा
र्कंडेयस्यसन्मुखेश्रुतंतत्समस्तंवाक्यंपप्रच्छनकेनचित्
६५ ततश्चकार्तिकेमासेश्रद्धायुक्तेनतेनवै यथावि
हितंसम्यक्कृतंनंवैभीष्मपंचकं ६६ ततस्तुपूर्णिमास्यांच
तेनदृष्टाकृत्तिकाकृयेसंपूज्यपद्मजंपश्चात्प्रदक्षिणंततःपर

मेश्वरः॥ ६७॥ ज्ञौततःकालेनकियतासंपंचत्वमुपागताः॥
वाडवस्यगृहेजातः श्रीस्थलेसचद्विजोत्तमाः ६८ जातिस्मरः
मनायुक्तोपितृमातृप्रलुब्धिषिरः पूर्वजातिंस्मरन्सोपिदृ
ष्टिंप्राप्यपुरोत्तमे ६९ मातृपितृसमुद्देदृतीयाद्वस्तोहाय
वस्थितः अन्यदेहेनवेदापितस्यमूलोपरिस्थितः ७०
अन्यस्मिन्दिवसेतस्ययःपितापूर्वजन्मनः सश्रद्धोऐनि
धनंप्राप्तःसंप्राप्तेचायुपःक्षये ७१ अथातस्यमाताशोकं शिव
कृत्वाश्राद्धंचकारसः तस्यकृत्यततोहष्टासपृष्टःपितृबां ९४

धवैः ७२ कस्मात्कृमस्यनीवस्यपशुपालस्यरागयुक्त नि
स्पृहस्यमृतस्यापिप्रेतकृत्यंकरोषिकिं ७३ तेषांतद्वचनंश्रु
त्वाविप्रवरास्समुत्थवतातिस्मरस्सरागोहिलज्जायुक्तोब्रवीत्तु
तान् ७४ अहमस्यान्यदेहात्तुपुत्रश्चासंमुसमत्तः पशुपाल
नकर्मत्रःप्राणेनोावहन्नःसदा ७५ कन्यचित्तस्यकालस्य
मार्कंडस्यमहामुनेः इतिश्रुतंमयावाक्यंब्रह्मकुंडसमु
द्भवं ७६ कृतिकर्त्तेचकार्त्तिक्यांनिष्पपंचककृन्नरः।
सम्यक्श्रद्धासमायुक्तत्रानोयोन्नस्नानकरिष्यति ७७ दृष्ट्वा

पितामहस्तेवं पूजयित्वा चक्रोत्तांकुरः सनाथ्य विष्यति स्वङ्गो पिब्रह्मणश्चापिस्मजेनी ७८ मयातद्विहितं पूर्वंतत्रस्नानस्त्र नावद्देसुकुंडेकार्त्तिकेमासेज्ञा तास्मितेनस्रद्विजः ७९ चं
द्राचेयस्याविपर्षस्त्वयेचतुविंशोस्तुते पूर्वजातिस्मरस्त्वजात स्तेनस्तेहस्त्वितोमम: ८० तस्योपरिमहानित्यं शूद्रस्यापि निर्गतः मायाचपश्चपालस्यतस्मस्थित्यिंडादिकं चक्रुःस
म्यकुभ्रद्धासमन्वितं ८२ ततःप्रभृतितत्कुंडं विख्यातंधरणी तलेब्रह्मणानिमस्त्वंयस्मात्ब्रह्मकुंडमितिस्मृतं ८३ मार्कं
श्रीव
९५

मुप
डेयउवाच इत्थंहिसुमतेप्रोक्तं श्रुतेनस्तुतमुनीश्वरा अ
स्यतीर्थस्यमहात्म्यं ब्रह्मकुंडस्यचोत्तमं ८४ अएम्यां
चचतुर्द्दश्यांब्रासपरायणं कामक्रोधौपरित्यज्यलोभमो
होतथैवच ८५ ततस्नात्वाद्विजोरुद्घंबालरिवल्पेश्वरा
कयैंब्रह्मणांचततःसम्यक्ब्रह्मांण्येत्रामतःपरं ८६
जस्कपूजयतेसम्यक्पुष्पधूपानुलेपनैःसस्याद्धामी
सुमेधाविसदाजन्मतेस्मानिजन्मनि ८७ अथवास
र्वदातत्रस्त्रद्धायुक्तो विधानतःमधाक्केऊरुतेस्नानं

श्री

ना

शिवलोकं स गच्छति ॥ ८८ ॥ गणोपनिषदं तत्र पुत्रकामो ज
पेन्नरः ॥ अपि वंध्या प्रसंगेन स स्यात्पुत्रसमन्वितः ॥ ८९ ॥ को
टशतिद्विजस्तत्र कन्यार्थजो जपेद्धवः यां कन्यां ध्यायमा
नस्तु स तां प्राप्नोत्यसंशयः ॥ ९० ॥ यो हि मुच्यनार्थाय विप्रो
रुद्रशिरो जपेत तस्यातेऽपि चोयांति देशांत्यस्का कुबुद्धिनः ।
९१ यो वशीकरणार्थाय कुष्मांडीः प्रजपेद्द्विजः शत्र
वोऽपि वशो तस्य किं पुनः प्रमदाशयः ॥ ९२ ॥ अष्टाशीतिः शिव
सहस्राणी मुनिसत्तमः धीतसंसाय यत्र स्थित नितान्यास ९३ । २६

त तत्तीर्थं प्रवरं स्मृतं ॥ ९३ ॥ सुवासिन्योत्र भोज्याश्च कुमा
र्यश्च विशेषतः दंपत्यानि च भोज्यानि शिवगौरीर
तानि च ॥ ९४ ॥ शृणु वान्यत् प्रवक्ष्यामि रहस्यमुत्तम
तेनरः यं त्रास्य चिरज्ञातं महापातकनाशनं ॥ ९५ ॥ येन
नुष्ठानमात्रेण मुच्यते ब्रह्मपातकान् पारदारिकचौर्याच्च म
ह्याम्नज्यकृतादपि ॥ ९६ ॥ श्रावणस्याममलपक्षेतिथयो
मरपूजिताः दश पंचमहापुण्याः तासामेकापि पुण्यदा ॥ ९७
चतुर्दश्यां त्रयाष्टमी वा यस्य वर्ष्यां शिववत्स मातत्र दानं परसंततिशि

श्रीं

वोदेशेनसर्वदा मासिमासिनवयाकाम्यिदष्टमफलदायि
का वसुदानंप्रशंसतिशिवयोस्तत्परतात्मना ९९ सर्वव्याधिवि
नाशाय शिवोदेशेनवैनृप अंनदानंहिविप्राणांसुरवास९
स्यंविशिष्यते १०० नदद्यातिचयोमूढास्थालीदष्ठाव
शंगतः तस्यापरिसमस्तस्यपूजनेष्ठलपाणिनी॥१॥याला
पिदातव्यस्थालीदानेंद्विजातये वित्तलोभी दुष्कृते९
सुतहानिस्तस्यपदेपदे २ वित्तंप्राप्यचयोमृत्योनका श्रीव
रोविधानतः तेनात्मावंचितस्सम्यकूगिहचैवपरत्र च ९७

३ सुमा॥तिरुवाचस्थालीदानंत्वयाप्रोक्तंशिवोदेशेन
वैमुने विधिंतस्या - - नस्थाल्याचवदसत्तम ४ मार्कं
डेयउवाच अखामोऽडंबरीस्तुधानूतजासुरदांस्तुनाम्नमा
यावान्तप्रणंचिवासकापुष्विष्टित ५ अर्चितांश्चेतसु
षैश्चगंधधूपैतयार्पितां अतिसर्वविदेवद्यातसदिएयां
सुनक्तितः ६ मन्त्रदीन्नानदातव्याःविधिलोपोयतोभ
वेत अतोमंत्रप्रवक्ष्यामिपुण्यदपापदांसिनं ७ अखा
स्याली९चरुप्रोक्तंत्वपितृसर्वदेहिनां॥ अतोमयाकृता

रंन्नास्तुप्रिता भवसवदा। ८। सामे भवंतुरोगा श्चव्याधयो
मां भवंतु मे मातापीडा तु मे का चिद्दत्ता च वद्दाभवः। ९।
एवं श्रुत्वा च सा स्याली दीयते द्विजपुंगावे स सा रत्नयसंत्र
स्तैर्भव भक्तिपरायणैः। १०। व नरविप्र ः श्रमे येषां वस
तांमस्तत्फरागतः संनतेः मत्या च विज्ञेया मार्कंडे हे सवतं
तथा २१ इति श्रीस्कंदपुराणे रेवाखंडे तीर्थमहात्म्य
मैनामत्रयोदशमोध्याय ॥ २३ ॥ मार्कंडेय उवाच॥ शिव
ततस्तस्मान्महातीर्थात् तीर्थमन्यं महोदयं श्री। ८७

स्वच्छे सर्वतीर्थानां मार्कंडेयोत्तमं स्मृतं। १ मंदाकिन्या समं यत्र सं
गमस्तु समागमं तत्रैव हि स्थिता तादेवी स्कंतादेवी सरस्वती। २ सर्वदेव
मये तीर्थे तत्र स्नानं ते समाधिना सर्वपाप विनिर्मुक्ता मत्तः स्वर्गे
महीयते ३ वर्षे वर्षे मरामस्त नाम विष्कवाक्यान्महा नदी॥
मदाकिनी तु कार्त्तिक्यां स्नानार्थं तत्र गच्छति ४ सुमतिरुवाच॥
कथं गंगा समायाता सरस्वत्यां महामुने संक्षेपात समाख्याहि चक्षु
कृपां कृत्वा दयानिधे ५ मार्कंडेय उवाच॥ पूर्वं माधव माहात्म्यं गंगा
प्रोक्तं हि विष्णुना तीर्थमेतन्महादग्रं न तत् शृणु सम पात्तमः। ६ एकपा

सातक्रैदग्धाजाह्नवीदुरितापहा विवर्णवि ॥ हीनांसंप्राप्तावि
ष्णुवेश्मनि ७ कृतांजलिपुटोनूत्वासाश्रमहृदयागिरा
देवंनारायणंयदा ८ गंगाउवाच मयिस्नानंप्रकुर्वंतिमा
हापापान्वितानरा: पापैस्तैर्मेवपुर्दग्धंकेनप्रक्षालयाम्य।
हं ९ विष्णुरुवाच त्वंनविष्यसिनि:पापामागंगे-- मा।
वद: शृणुमद्वचनतथ्यंसर्वपापहरंशुभं १ श्रीखंडनाम
मेस्नानंहत्याकोटिविनाशनंसर्वदैव-- तीर्थतत्रास्त्युत् त्रि२
स्यामहोदयं ११ इत्यतिब्रह्मजायत्रसमागंचसुरेश्वरीत ९८

त्रमज्जनमात्रेणसर्वपापप्रमुच्यते १२ ब्रह्महास्मरणा।
न्मुच्येततगोघ्नसंदर्शनादपि सुवर्णहारीसंस्पर्शात्स्ना
नाच्चगुरुतल्पगः १३ पानशापेयपोमुच्येत् तत्संसर्गी
तुतर्पणात् विष्णोपूजितमात्रेणचातिपापात्प्रमुच्य
ते १४ हानमुच्यतेसम्यगुपपातात्सुरेश्वरी द्विजन्मो
जनततोगंगेपापसंघात्प्रमुच्यते १५ कार्त्तिकेसकले
मासीयःकुर्याद्विजितेंद्रियः स्नानंदीवितेतस्यैतुप्रथंब
कधारिणी १६ तस्यजन्मार्जितंपापंशुष्कंलवायरिवाव

ऽतन्सर्वं विलयं यांति तमसूर्योदये तथा १७ तस्मात्त्वया
हि तत्रैव मा गंगे प्रतापन विष्णसि कृत्वा के कार्तिके मासि
प्राचीं तीर्थे महोदये १८ गंगोवाच कथं शक्रो सि
देवेशा कार्तिकं सकलं विशेष्यानं सरस्वती तोये का
र्तुं त्रिभुवनेश्वरः १९ माधव उवाच मासार्धं या हि ता
त्रैव मां गंगे प्रतापन विष्णसि । यदि शक्तो वि नो मासा
र्धं इंच सुरेश्वरी २० कार्तिकां तु सत्स्नाहि गंगे त्वं नि
म्न पंचके यद्यप्यं तत्र हि न शक्तोपि श्रधघात तेन च तत्र २१

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

कार्तिक्यां कृत्तिकायोगे तत्र स्नाहि सरिद्वरे । प्राचीसरस्वती
तोये इदिहासो संस्मृतं २२ कार्तिक्यां चक्रते स्नाने हृष्टे देवे
च माधवे जन्मकोटिकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति: २३ मा
र्कंडेय उवाच कार्तिक्यां कृतिकायोगे तद्दिनान्नपञ्चयेवी ॥
निर्देत्ता वासुदेवस्य स्नानार्थं तत्र गच्छति २४ कार्तिक्यां तु भ
गवान्विष्णुर्देवैः परिष्टत स्वयं समागच्छति देवेशः स्नानार्थं
तत्र वै ध्रुवं २५ अतः सरस्वती पुण्या: माधवाग्रे विशेषतः
कार्तिके मासि संप्राप्ते यदाह परमेश्वरी: २६ सुमेधा उवाच ॥

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

एतत्ते च कथितं विप्राः श्रीस्वल्पफलमुत्तमं मार्कंडेयेन ती।
र्थानां सुमतिं प्रति विस्तरात् २७ इति श्रीस्वल्पप्रकाशे श्रीम
होदयेतीर्थमाहात्म्ये नाम चतुर्द्दशोमरीचि १४ अथा
हसुमतिं विप्रा मार्कंडेयं पुनरप्युरु कथां पापां महानागास
र्वपापप्रनाशनीं १ दक्षिणां दिशिमास्थाय गतासापा।
श्विमामुखां तीर्थान्महोमहोदयात्पुण्यावडवानलधा
रिणी २ तदुत्तरे तटे तीर्थमकन्हारमिति स्थितं श्कलघ्न शिव
रेणोकेनत यत्र जग्मुश्च ये पेर्गनराधिपाः ३ सुमतिपुनरु १०२

याद्दकेते त्वत्र त्वत्तनान्विताः॥ राजानः स्वर्गमापन्ना एतत्सं
समताधुना ४ एवमुक्ते यमार्कंडेस्तेषां राज्ञां यथास्थितः
वृत्ते सर्वं समाचष्टे स्वर्गवासैस्तु कारणं ५ आसीन्मा
हाबलो राजा कुशकेतुरिति स्मृतः तनूजस्तस्य संजातो।
धनुकेतुर्महाबलः ६ विज्ञाय तं नृपः पुत्रं जेष्टं श्रेष्टं गुणान्वि
तायौवराज्ये प्रविष्टाप्य पुनरास्ते यथासुखं ७ सपुत्रो बाल
नावान धनुकेतुर्धनार्थिनां विप्राणां प्रददौ वित्तं नास्ति।
मेवेति मब्रवीत् ८ ततः कालेन महता तस्य जातं सुतं द्वयं॥

सुरूपकुलजा शीलाद्यां सुखदं सुमनोहरां ९ । सुता ज्यां च दृतो
नातिधनकस्तु माहाबलः मुक्ताफलद्वयोर्मध्ये नुरागामणी
यथा १० कुशकेतोस्तु राज्ञः श्वसुरलमासीन्महाराजः सम
स्तगुणसंपन्नो नाम्नासीद्रिपुमर्दनः ११ तस्य चानंतरस्ये
न राज्ञा विज्ञाय चेष्टितं धनकेतोः समाहूय ब्राह्मण
प्रोक्तवानसौ १२ त्वं गत्वा विप्र नंदते कुरु सुरुकार्यं ।
हितं मम प्रार्थयस्व राजं द्वितीयं धनुकेतुव्रतान्विता श्रीव
न् १३ स गत्वा ब्राह्मणश्रेष्ठ तूर्णं धनकेतुमवेक्षत स १०२

सम्यक्
प्रोवाच राजानं प्रयच्छेमं गजं मम १४ पयोनिसर्गपूर्वं वैव ।
सतेन धनकेतुना ब्राह्मणाय गजो दत्तो सदेयोपि महात्मना
१५ दत्तं गजं विदित्वा तु स विवादस्तस्य ते हिताः कुशकेतोर्गता
पार्श्वे राज्ञस्तस्य हितकाम्यया १६ राज्यप्राणाय यत्र गोस्माकं सुस्थि
तं । स रिपुमर्दनं कामतस्य प्रदानेन व्यक्तं मेतत्त्रयं व्रजेत् १७ ।
दत्तस्तु युवराजेन पार्थिवेन बुभुक्षिते । विप्रे यस्तु व्रतस्याप्यं ।
कुटुंबजनराणा स्थिने १८ तेनास्मै युज्यते दातुं सुवर्णमणिकं प्र
न्नो न पुज्यते मतात् दत्तुं समाजो रिपुसूदनं १९ उक्तः कुशाः

श्री ??? [illegible]

ध्वजः श्रीमान्नमात्यैसश्रुतंवचः आहतान्हियतांसर्वैयत्नहृ॥
हिष्टकरंमम २० कृत्वाध्वजपुनःपश्चादाहूयैकंपुरोहितं प्रो॥
वाचशुद्धबुधिर्हिब्राह्मणंवेदपारगो २१ गजप्रदानविषयं॥
त्वेतत्कार्यमागतं एतत्सर्वंविमृश्यत्वंकथयस्वयथास्थि॥
तं २२ एवंसराज्ञानिहतःशुद्धबुध्दिपुरोहितंप्रत्युवाचवचो।
र्थांस्यधर्मसाप्यविरोधयत् २४ प्रतीग्रहस्यग्रहणंविप्रस्योक्तं।
सहेतुकं यज्ञार्थंजिवनार्थंवाप्युर्वर्थंसुसंस्कृतं विहितंस्मृतं॥ शिव
।२५ कुंजराणांस्वरूपेणाज्ञातंदेयमरोहितंवाजपेयेद्विजेंद्रा॥ १०३

णार्थंसुसंस्कृतं।२६ [illegible]गोत्रहिरण्यादिदत्वावैगजसतांग।
जः ब्राह्मणस्यनदानस्यायुज्यतेमजसंग्रहः २७ गजग्रहण॥
संबंधेमत्वाविप्रभिरस्यकारणंदेयोवाप्यथवानागोनास्ति।
वंधर्मगर्हणात् २८ आहूयतंद्विजंपश्चात्शुद्धबुद्धिपुरोहि।
तः प्रोवाचकेसीणाग्रहीतोयंत्वयागज २९ शुद्धबुद्धिद्वि
जप्राहनातथ्यंकथयामिते॥ अस्यद्विषाहंप्रहितस्तदर्थंप्रा
र्थयतमजं ३० शुद्धिबुद्धिर्द्विजा [illegible] शुद्धि
द्धिर्दनंतस्यततोदत्वासुपुष्कलंसमादायगजंतस्मादालानेस्था

पयतत्वं ३२ धनकेतोव्रतंह्येतत्तमत्वाराजाकुसध्वजः शुचि।
बुद्धिरवक्रं च वाक्यंप्राह नृपात्मजं ३३ मैवैवत्वयास्माकंका
र्यायापरिविवर्द्धणाभराज्यादेशंप्रमाणंचकर्त्तव्यमनिंद्यंत्वया।
फल
३४ तस्मात्पितुर्वचःकार्यंहुत्वाददद्यप्रदं गच्छत्वमन्यतःक्वापिनो
चेतव्रतमिदंतपः ३५ धनकेतु॰ वार्दंयदाहधर्मस्त्रिपितामेत
त्करोम्यहं द्वत्तंतेनैवसंत्यज्यराज्ञाराज्यंप्रसादतः ३६ सोपिप
स्यात्तासमंबालाध्यादायैवमतंद्रुतरथैकास्मिन्समारोप्यप्रद्व शिव
न्नस्यरवींप्रति ३७ पदातिभिःपरित्यक्तःस्तु [illegible] फलभिः स्वज। ५८

स्वजनैर्धनैःसंप्रपातस्सवनंघोरंसंकुलंविविधैःमृगैः
३८ हयोपपन्नतातेनवनेविप्रपुरस्थितः॥सोब्रवीदथनि
श्वासंराजन्नश्वंप्रयच्छमे ३९ प्रहायतोद्विजंचायासरा
जासहभार्ययारथेधुरंधरीभूतः कुलीनोहयवद्यथा ४०
तवहंतंरथेदृष्ट्वाधनकेतुस्स्वयंमृगौः आगत्यतंरथंनेतुप्रवर्त्तो
धर्मनोदितो ४१ नृपोपिद्विजतस्तस्यब्राह्मणोनोविभूषिताः
आगत्यतंप्रार्थयामासधनकेतुनृपंतदा ४२ कुटंबभरणा
र्थायमामेनंतुरथंनृपत्वंप्रयच्छास्यमूलेनजीवामिनरपुंगव
४३ समर्प्यायस्वतोतस्माद्राजातस्मैप्रदायच॥ब्राह्मणा

यरथ्यंचारुसुवर्णमणिमंडितं ॥४४॥ गृहीत्वैकंसुतेस्कंधेद्विती
यंमाणिनाततः राजाप्रविष्टेमारब्धो ॥ धनकेतुमहावनं ॥
॥४५॥ समित्पुष्पफलोपेतंप्रचुरोदकसेतुवं स्थानमेतद्वि
धिंप्राप्यकुर्यान्नरुप्रतिनिश्चं ॥४६॥ नार्यातस्यवनेगाला
कंदमूलफलादिकं स्थितस्थंमानयेद्वनेविगाह्यवि
जनेवनं ॥४७॥ मृदमादायबालौतौतस्यतैहयदंति ॥
नौ ॥ क्रीडार्थंचक्रतुस्तत्रबालत्वांनानिद्धःस्थितौ ॥४८॥
वसंतंवनदारण्येविदित्वाकपिलोद्विजः अस्महार्नो शिव
यंकिलस्त्रातांब्रूहित्वंकिंकरोम्यहं ॥४९॥ नार्यो १०५

त्व॰ सुपचर्यानिमित्थंमानयप्रतिवारिकां ॥ यथादिष्ट
ष्टकारीवाचासाममदिन्नाणुगामिनी ॥५०॥ कपिलंपुनवेरथा
हः विप्रत्वंतांपरिवारिकां प्रार्थयिष्यामतगत्वातामेकांतवका
रणात् ॥५१॥ प्रविश्यतद्वनंघोरंसिंहव्याघ्रेभसेवितं अपश्य
त्कपिलस्तत्रकेतुतपस्विने ॥५२॥ स्वच्छमूर्वंसमानाष्यक
पिलस्तमवस्थितं प्रार्थयामिमहाजागोप्रेत्वामेकांनचापरं ॥५३॥
नार्यामिगुर्घणीनृपनास्मस्याप्रतिवारीकी तयाविनाकथंका
र्यानार्याग्यामेप्रतिक्रियो ॥५४॥ एवंसंप्रार्थितस्तेनधनकेतुद्विजा
न्मना अहंनास्तत्रमेकाचितप्रेष्याविप्रवनेधुना ॥५५॥ द्वावेतौ

बालकौ भार्यचितुर्थ्याहिंवनेषुधुना। द्विपदं वापदं नास्तिसत्यं वि
धितंमया ५६ कपिलश्चाहराजानं प्रयच्छममराकौ एतयोःप
पणबंधनप्राप्याप्परिवारिकां ५७ एवमुक्तेनतौतस्यराज्ञादत्त
तौकुमारकौ वनेमात्राविरहितौरुदंतौपुरतःस्थितौ ५८ ०त
वुतुपितरैबालौत्वेतौदयदंतीनौरक्षणीयौप्रयत्नेनवाचां
नदातरप्रियौ ५९ आहगंगयावाचाराजानंकपिकपिलं
छिंडी एतन्मातारणंत्वंरक्षणंप्रतिपालय ६० एतौनवसुतौ
धुक्तौमयादत्तौनचामन्यथा। नमिथ्यामेनवे वाक्यंकिं। त्रिग्न
तुमातुप्रियाविभो ६१ एवमुक्तोयदाविप्रोगतःशीघ्रतरंतदा १०६

तयोमातातनसाचतन्क्षणागातावनात् ६२ अप
श्यंतिसुतौतत्रसुभगाक्षुतुमध्यमा। इदेयंनास्तिमे
नक्तमनसापरिसंकिता ६३ राजापितांसमालोच्य
कदावानलनया हिंताम्रार्तमेवचनबालांसुनत्रा
चारुलोचना ६४ नदेनशोचनीयंतेसुतस्नेहसमु
द्भवं। सर्वंपुराकृतस्यैततदायातंकर्मणःफलं।
६५ यावेतौतुसुतौदत्तौब्राह्मणोवेदपारगो। ततु
एषाधर्मसमादायसंतुष्टा नवद्गोतने ६६ कले

तद्वचनं नर्त्तुः। कुमाराभ्यां वियोजितास्तु ताभ्यां
स्नारुरदीनास्तु नत्रासुतवत्सला। ६७ रुदंतीलां
समालोक्य सर्वास्ता वनदेवता· अथ नत्रंस्तु।
चंतस्या आययाताः सुमनोरमे ६८॥ ततस्तानि
रसामुत्र नात्यजत्शोकधु नेधुनासु… सेनवि
ष्यति तेवासंपुत्राभ्यां सहितो ग्रावद् ६९ सातांसत्रा।
षितं कृत्वा सुकत्रोकं सुखं स्थिता। सुनगं वनदेवो। द्वि व
हिस्वत्यमाकुर्न्यचान्यथा ७० अत्रांतरे सक पिलस्तेग. २२१

हीत्वा कुमारकौ। विक्रेतौ घटकप्रापः। कृत्वा केतोस्तु
वर्च्चसो ७१ तैतेन पणितौ तत्र हस्तचक्रधरौ यथा। वा
लत्ना वसि वापन्नौ सर्वलोकमनोरमौ ७२ तस्य तौ क
थितौ राज्ञः केनचिद्दिन कामयया बालकौ पण्यतां
प्राप्तावेतौ माद्रीसुतौ यथा ७३ धनकेतोः स्कृतौ म
त्वा तौ तस्माद्विजसत्तमात्। सुप्रभूतं धनं दत्वा मोचि
तौ उत्राकेतुना ७४ ततोस्मारं कुमारौ प्यतौ बालौ वि
क्रतस्वनौ। सुत्कारौ हितौ माराभ्यौ धनकेतुन्नपस्मन्

नयोमाता ७५ स्वस्तीमूतेनतेनोक्तः॥स्क॥ त्रिबुधि
पुरोहितः वनयास्यामहंतत्रयत्रतिष्ठतिमेसुतः
७६ तौसौसवलौराजासपुत्रःसहबांधवैः। धनकेतुः
स्थितोयत्रतद्वनंगतमुद्यत ७७ परित्राणार्थसत्वस्य।
धनकेतोस्समागतःमुनिवेषधरोधर्मोराद्धःप्रियहितेरतः ७
सतंदृष्ट्वामाहात्मानधनकेतुवनेस्थितंसप्राहहेहिवत्सत्वंसा
पत्नीयाचयाम्यहं ७९ एवमुक्तेनतेनासौधर्मेमुनितः शिव
नुस्थितः प्रोक्तोगृहाणान्नगवानेतांभार्यांप्रियांहिम ८०॥ १०८

अत्रांतरेनशोप्यापि श्रूयतेडंडुभिःस्वनः आगच्छतिमहेंद्र
स्यप्रवत्रौसौसुखोनिलः ८१ ततस्तत्क्षणमात्रेणचायातः॥
पाकशासनः ऐरावर्तसमारुह्यत्रिदशोपरिवारितः ८२ तता
स्तमागतंदृष्ट्वाधनकेतुर्नृपोद्भुतं अर्घंदत्वापुरस्तस्यप्रणिपा
तमकारयत् ८३ शक्रागमस्यसमयेसममेवकुशाध्वजः सु।
तान्त्रिकूमनुप्राप्तोद्वितीयइववासवः ८४ तस्मास्याप्य।
र्घादिकसर्वंकृत्वासम्यक्प्रणम्यच धनकेतुःस्वपितरंदृष्ट्वास्तो
तिसमागतं ८५ मंत्रिणामपिसर्वेषांप्रणिपातादिकंक्रियाः॥
कृत्वापुरंदरस्याग्रेधनकेतुरुपाविशत् ८६ ततमग्रह्यसुरेशानः
सर्वमर्घादिकंततः॥ धनकेतुततप्राहगच्छात्मर्गंमयासह ८७

उवाचवचनेवीरोधनकेतुपुरेहरं। पित्राविनानगच्छामित्वयासा
र्धंत्रिविष्टपं ॥ ८८ ॥ सतुष्टतस्यवाक्येनसुमेनत्रिदिवेश्वरः प्रहस्यो
वाचदेवेंद्रः कुंवाकेदीतोःसुतंतदा ॥ ८९ ॥ सर्वैरपास्वबलैधनेसपु
त्रपशुबांधवः ॥ पित्रासहव्रजांसुत्वंस्वर्गंसुचरितंव्रतः ॥ ९० ॥ त
त्र्यातस्त्वसौसर्वबलान्वितस्तदान्रूपोगतः सत्रिदिवंराकुंवाध्व
जः दानस्यसामर्थ्यमिदंप्रकाशितंब्रह्मात्मजेडंमुनैवमुनीश्वरे
ण ॥ ९१ ॥ एकद्वारेदधातेनकेरव्यातासरस्वती एकद्वारेणसासेना
स्वर्गंप्राप्ततनोनधः ॥ ९२ ॥ एवमन्योपियस्तत्रतीर्थदानंप्रयच्छ
ति ॥ स्नात्वाद्विजेंद्रमुत्तमनुष्याराणानासोपिस्वर्गेप्रमोदते ९३ शिव
अनतीर्थेसदादद्येमेकद्वारेविशेषतः ॥ दानंहृदिहयान्नत्वान्न १०९

हिरण्यरत्नादिकं । ९४ । इतिश्रीस्वलप्रकाशेएकद्वारतीर्थमा।
हात्म्यंनामपंचदशमोमरिचि १५ २ तस्मात्तीर्थोपुनश्चान्य।
तीर्थंश्रेष्ठंगुरुश्वरं गुहेश्वन — पितंपूर्वंतत्रलिंगमहोत्तमं १
तपस्तप्तंसुविमलंनामाराध्यसदाशिवं वर्षा— — — स्वासुसंप
ज्यविधानतः २ अनन्यचेताः ग्रांतात्माप्रत्यहंहत्यतवान्न
ततस्तुष्टमनादेवोवांछितंप्रददौशुभं ३ तंसंपूज्यविधानेनगंध
पुष्पाक्षतादिभिः सोमवारविशेषेण — सूर्यफलप्रदं ४ नदी
नार्थ्यंकुलेतस्यनचैवेष्टवियोगजं भ्रातुतोनभयंतस्यभवेन्न।
— — — दन्न ५ त्रिरात्रोपोषितस्नातोनरेयफलफलंलभेत् ॥
दरिद्रोपिहिमोदनात्स्वर्गलोकेमहीयते ६ अपिचेदासिकास्व

६

त्रयेच संतत्य बुधैय: ॥ मुदाजीवनकार्यैश्चतेपियांतिमृता दिवं ७
गुहेश्वरस्य समीपेतु विद्रुतीर्थं मनोहरं ॥ गंगायमुनयोस्स्नानंमुनि
भिस्तत्समुद्धृतं ८ कर्दमस्याश्रमं तत्र विद्यते पापनाशनं क
पिलाख्यो हरिश्रेष्ठस्तत्र प्रादुर्भूतो मुनिप्रिय: ९ सुमतिरुवा
च विद्रुतीर्थं कथं यातं कस्मिन्प्रतंकथं क — — — — — द्वात्मा
कर्दमस्तत्र तेमुने २० कपिलाख्यो महायोगी भगवान्मधुसूद
नः ॥ अस्मिन्तीर्थे कथं जातस्तन्मे शुश्रूषतो वद २१ मार्कंडेय उ
वाच तथा चान्यत्र प्रयत्ना भिरहस्यं सुमतेनघ ॥ मैत्रेयेन तु प्रोक्तं
विस्तरात् विदुरं च यतः २२ संक्षेपात्तत्र तत्त्वश्च शृणुष्वैकमना ॥ श्रीव
नारदतु ॥ सरस्वत्यास्तटे शुभ्रे गुहेश्वरालिकटे तपः ॥ कर्दमेनर्षि १०१०

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

णा तप्तं गुहेश्वरं प्रजयं ततः २३ प्रजार्थं धातृवचना
त्सहस्रीणां समा दश ततः समाधियुक्तेन क्रियायो
गेन कर्दमः २४ संप्रपेदे हरिं भक्त्या प्रपन्नवरदाशिन
तावत्प्रसन्नो भगवान् पुष्कराख्यकृतेयुगे । एतद्दर्शयामा
स तं क्षिप्रः शब्दब्रह्मदधद्वपुः स तं विराजमृषिर्विलों
दृष्टारवेवस्थितवपु २६ जातहर्षो पितं मूर्ध्ना त्रितौल

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

थमनोरथः सुप्रीतौमधुरालापेंहरेस्कृतिमकारयत् १७
ततःप्रसंन्नो भगवान्नाहतं कर्दमंमुनिं श्रीभगवानुवाच
विदित्वातवचैत्यंमेपुरैवसमधोजितं यदर्थमात्मनियमैस्त्व
यैवाहंसमर्चितः १८ नवैजपतुमत्वेदृंस्यात्प्रजाध्यक्ष
महर्षणं नवद्विधेष्वतितरांमयिसंगृहितात्मसु १९ प्र। श्री
जापतिसुतसम्राड्मनुर्विख्यातमंगलः ब्रह्मावर्त्तंयोमयो। १११

धित्र्यास्तिसमुद्रार्णवामंमहीं २० सवेहविप्रराजर्षेमहीषा
च्यतरूपया आयास्यतिदिदृक्षुस्त्वांपरंधर्मकोविदं २१
आत्मजामसितापांगीवयःशीलगुणान्वितां मृगयंतीप
तिंदास्यत्यनुरूपायतेप्रभो: २२ समाहितंतेहृदयंयत्रेमा
न्परिवत्सरान्सात्वाब्रह्मन्न्रपवधूकाममाशुभजिष्यति
२३ यातमात्मभृतंवीर्यंनवधापसविष्यतिवीर्यत्वदी

येष्वध्याधास्यंज्योजसोआत्मनः २४ त्वंचसम्यग
नुष्ठीयनिर्देशमनुसत्तमामयितीर्थीकृताशेषक्रियार्थो
मांप्रपत्स्यसे २५ कृत्वादयांचजीवेषुदत्वाभयमात्मवा
न् मय्यात्मानंसहजगद्रक्ष्यस्यात्मनिचापिमां २६ अ
ष्याहंत्वासकलयातद्वीर्येणमहामुने तवक्षेत्रे । शिव
देवहूत्यांप्रणेष्येतत्वसंहितां २७ एवंतमनुभाष्याथभग ११२

वान्प्रत्यगक्षजः जगामबिंदुसरसःसरस्वत्यापरिश्रुता २८
निरीक्षतस्तस्ययावशेषसिद्धेश्वराभिष्टुतसिद्धमा
र्गः आकर्णयत्पत्ररथेंद्रपक्षैरुच्चारितस्तोममुदीर्णसा
म २९ अथसंप्रस्थितेशुक्लेकर्दमोभगवां ऋषिः । आस्ते ।
स्मबिंदुसरसितंकालंप्रतिपालयत् ३० मनुस्यंदनमा
स्थायशातकुंभपरिछदं आरोप्यस्वांदुहितरंसभार्यःपर्यट ।

न्नमहीं ३१ तस्मिन्सुधन्वन्नहनिभगवान्यत्समादिशत्
तदुपायादाश्रमपदंमुनेंशांतस्यतस्यतत् ३२ तस्मि
न्भगवतोनेत्रात्न्यपतन्नश्रुबिंदवः कृपयासंपरीत
स्यप्रपन्नेर्पितयाभृशं ३३ तद्वैबिंदुसरोनामसरस्वत्या
परिप्लुतं पुण्यंशिवामृतजलंमहर्षिगणसेवितं ३४ स। शिव
र्वर्तुफलपुष्पाढ्यंवनराजिश्रियान्वितं अथप्रविश्य। ११३

तीर्थंच

तीर्थंचवरादिराजःसहात्मजः ३५ तंमुनिंविविधिंवन...त्वासंतो
ददर्शमुनिमासीनंतस्मिन्हुतहुताशनं नाति
क्षामंभगवतःस्निग्धापांगावलोकनात् ३६ तंमु
निंविविधवनत्वासंतोप्यसुनृयागिरा श्रुत्वाचमधुरे
वाक्यैमत्तश्चार्थीरवाभवात् ३७ कियतोव्रतोन्नान
पारश्वसेयंउहितामम अश्वरक्षतिपत्रैंतिंयुक्तंवयः

त्रीलगुणादिभिः ३८ मदाज्ञनिवतः स्त्रीलक्ष्मतरू
पवयोगुणात्कान्श्रूणोत्कासदादेषात्वयासीकृतुनि
श्चया ३९ अहं श्रेत्वा एवं विद्वन्नहार्यं कृत्वा मुं
अतस्त्वमुपक्रमाणः पुत्रीप्रतिगरहाणमे ४० राज
पुत्र्यागुणान्त्समम्यकृश्रुत्वाचमुनिसत्तमः ॥ शिव
स्मरत्नगवद्दारेवांतथेत्युक्त्वाप्रहर्षितः ४१ दे प २२

बहुतीततोराजास्तुतां प्राणेप्रियांस्तुतां । तस्मैगुणगुणाद्यायद
हावेनाप्रहर्षितः ॥ ४२ ॥ ततस्तास्त्र्यामाहाराज्ञीपारिवर्याहमिजो
धरान्वदंपत्योः ययदाषीत्यान्नणावासपरिच्छदान ॥ ४३ ॥ प्रतांउ
तसंसम्राङ्सदत्तायमातरावयः उपगम्यच बाहुभ्यांमैकंत्यान्नाथि
ताञ्चायाः ४४ अथाकुवस्त्वहिंहंमुचन्वाप्यकल्याणुः आसि
चस्वंबवसोतिनेत्रोद्वेडुद्विदुः शिष्यां ४५ आमंत्र्यतंमुनिंसम्यक्च्वा
वज्ञातः महात्मनः ॥ ततस्तेरथमारुह्यश्वन्नार्यः स्वपुरंनृपं
४६ पितृन्यांप्रस्थितोसाध्वीपतिंपंगितकोविदा नित्यंपर्यव

रवप्रातंत्नवानीचत्नवं न प्रभुः ४७ देवहूतीमुनिन्नूनंसमस्तंसु
रवसंयुतंप्रज्ञश्चामाहायोगी कर्दमुकार्मुकोमुनी ४८ विनव्य
नवधाभ्यात्मानंमानवीसुरतोत्सुकांरामांनिरमयन्रेमेवर्षपूगा
न्मुहूर्तवत् ४९ एवंयोगानुभावेनदंपत्योरममाणयो शतं
व्यतीयुःशरदः कामलालसयोर्मनाक् ॥५०॥ तस्यामाधत्तरे
तांवनावतयत्यात्मना ॥ देतन्नविधायंस्त्ररूपंस्वंसर्वसिकव्यवि
दिंनुः ५१ अतसासुषुवेसद्योदेवहूतीस्त्रियः प्रजाः सर्वास्ताश्चा शिव
रुसर्वाङ्गीर्ग्योल्लोहितोत्पलगंधयः ५२ ततस्ताः देवहूतीच १५

मा
कर्दमोनगवान्मुनिः इतिप्राहप्रियंचास्मिः प्रव्रजिष्यन्नि
तस्ततः ५३ पतिंसाप्रव्रजिष्यंततहालक्ष्मोमतीसती उवाच
ललितांवाचंनिरुध्याश्रुकल्यांतरानैः ५४ देवहूतिरुवा
च ॥ सर्वंतद्भगवान्मह्यमुपोवाहप्रतिश्रुतं अथापिमेप्रपन्ना
याक्षानयंदातुमर्हतिः ५५ ब्रह्मन्दुहितृभिस्तुभ्यंविमृग्याःपत
यःसमाः कश्चित्स्यान्मेविशोकायत्वयप्रव्रजितेवने ५६ ए
तावताल्लंकारनेनव्यतिक्रांतिनमेप्रभो इंद्रियार्थप्रसंगे
नपरत्फक्तपरात्मना ५७ इंद्रियार्थेषुसंजकंत्याप्रसंगा

स्वयिमेऽकृतः अजानंत्वापरंभावंतथाप्यस्त्वभयायमे
५८ कर्दमउवाच माखिदोराजपुत्रीत्थमात्मानंप्रतिनिं
दिताभगवांस्तेऽक्षरोगर्भंनचिरात्प्रतिपत्स्यते ५९ धृतव्र
तासिभद्रंतेदमेननियमेनचतपोद्रविणदानैश्चश्रद्धया
चेश्वरंभज ६० सत्वयाराधितःशुक्लोवितन्वन्मामकं
यशः छेताहृदयग्रंथिमौदर्योब्रह्मभावनः ६१ मैत्रे
यउवाच देवहूत्यपिसंदेशंगौरवेणप्रजापतेः सम्यक् श्रीव
श्रद्धायपुरुषंकूटस्थमभजद्गुरुं ६२ अवादयंस्तदाव्योम ११५

तस्यांबहुतिथेकालेभगवान्कपिलेश्वरः कर्दमंवीर्य
मापन्नोजज्ञेग्निरिवदारुणि ६३ अवादयंस्तदाव्योम्निवा
दित्राणिघनाघनाः गायंतिस्मगंधर्वानृत्यंत्यप्स
रसोमुदाः ६४ पेतुःसुमनसोदिव्याःखेचरैरपवर्जिताः प्र
सेदुश्चदिशःसर्वाअंभांसिचमनांसिच ६५ तत्कर्दम
माश्रमपदंसरस्वत्यापरिश्रुतं स्वयंभूःसाकमृषिभिर्म
रीच्यादिभिरभ्ययात् ६६ ततःससंहितस्तेनकपिलेनप्र
जापतिः तंचप्रदक्षिणीकृत्यतमभ्यर्च्यजगामह ६७ पित

णीकृ

[redacted]
रिप्रास्त्ववरेरण्यमातुप्रिय चिर्षया तस्मिन्नूनि ऊसेवा।
सित नगवान्कपिलकिलः अस्मिन्नूतीर्थेहिवहृत्वा
मूस्नंजातोहरिश्चयंतस्मात सर्वतीर्थानांतीर्थश्रु।
पूर्वस्मृतं ६९ तत्रस्नात्वा वसंतर्पहिवान्नृन्नकांव
नकारयपात्रंप्रदातव्यंतंडलेपापरितंश्रुतं ७० कपिला
यावत्रिसप्तकुमात्पितरयुतंतः प्रजायेत्प्रियवधोसो
विश्रुस्तुलोकेमहीयते ७१ यस्मात्कुरुतेतस्नानंश्च

यास्तेनचेतसांसरेवलोकमाप्ताद्यपितृभिः सहमोदते।
७२ कार्त्तिकेविंडुतीर्थयोवत्नचपर्यपरायणः स्नात्वात्य
नुदिनेतानुजातस्मनी: कृतः कृतः ७३ अन्यापिदेवा
यासिद्धिर्वर्षानुष्ठानतोनवत दिननैकेनतांसिद्धिलभंते
योभिनोत्रवै ७४ कर्दमस्याश्रमेसिद्धेसिद्धरूपः पुराकृतः
सुमहत्तंसंसंपूर्णःसर्वसिद्धिःप्रदःसदाः ७५ पंचम्यांसि
तपक्षेतुस्नात्वासतर्पयस्वर्गतान् तत्रसिद्धेश्वरंप्राप्य: सि
द्धियांतिविमानवा ७६ तत्रासिद्धिगताःसर्वेवातत्रापुरु[illegible]ना[illegible]रवा

घिः दर्शनास्पर्शना चान्येषां एषामादपरेजनः ७७ गंगा च य

मुनाश्च चैव सिद्धितस्य प्रतिष्ठिता देवस्यात द्वयोः सर्वे ब्रह्म

जासुखहेतवे ७८ तवकुंडद्वये स्नात्वा तथा बिंदुसरे मैथु

ने माधवं पूजयिष्यंति तेषां सिद्धिः पदेपदे ७९ अस्मिन्नुपा

पहरे तीर्थे क्षेत्रे चापि सदा शिव लिंगस्वरूपेण भगवान् प्रा

दुर्भूतं स्वयंहरः ८० अत्र कर्मैर्मुनिभिः पूर्वं सिद्धिर्यं च त

पस्विभिः ॥ सिद्धिः राधितो यस्मात्तस्मात्सिद्धेश्वरः स्मृतः ८१ शिव

यस्तं सप्रणमन्स्तुत्वा विधिवत् श्रद्धयान्वित ४ वांछि २२

तं लपैन तेस यो य द्य पस्या सुत्तलनः ८२ सिद्धेशमूर्तिर्मा

श्रितामंत्रं तस्य षडक्षरं यो जपेश्च द्वयोपेतः तस्याः सुवर्धते

भुवि ८३ यावन्मंत्र जपसंख्यां वत्तावत्संख्यानि हानि च

आयुषः परतो मर्त्योज्ञावतेनात्र संशयः ८४ बिंदुसरे नरः

स्नात्वा सिद्धेशं पूजयिष्यसि छंदांसि तस्य जिह्वाग्रे सदा वसंय

ति निश्चितं ८५ यस्तत्र ब्राह्मणेंद्राणां भोजनं सप्रयच्छति

पितरस्तस्य तृप्यंती यावत्कल्पशतत्रयं ८६ सिद्धेशाद्दक्षि

णे नाभो हुडुरे कपिला श्रयात् तत्रास्ति सिद्धिचामुंडा लो

कानां सिद्धिदायिनी ८७ पुरमहर्षयः सप्तः सहस्राणि हिमा

चलात् श्रीस्थलं क्षेत्रमात्रम्भुंस्तीर्थानां सर्वानिच्छया ७८।
विगाह्य सर्वतीर्थानि स्नात्वा पीत्वा च सर्वतः। परस्परं सुहृत्यु
क्तानन्दतुष्टे तपस्विनः ७९। गायतो नृपसामानि तुरविल्ले
पद्मोऽन्निवः सिद्धिवयं न संदेहो क्रवाणाः इत्यनेकधाः ८०।
प्रत्यर्थान्ति हृथां देवी चामुण्डा लोकविश्रुता। कंठे मुंडा
श्वडां कृत्वा नृत्यंती सुगणोस्वरं ८१ सितीखस्मीतिवमा
णाहि स्मितं निनोष्टसंयुता। तस्तां मुनयो दृष्ट्वा चामुंडा
मिदमब्रुवन् ८२॥ मुनय ऊचुः कथं सिद्धेत्वया प्राप्ता शिव
क्षेत्रस्मिन् सिद्धिमात्मनः ८३ तत्सर्वं समाचक्ष्व परकौं। ८४ 119

भूत्रहलंहिमः॥ ८५॥ श्री देव्युवाच मम मालोकपाले
न्यो ध्वनिस्वाशैव नाहतः श्रूयते तपसा सिद्धिस्तेनासीन्मम
निश्चिते ८६ इत्यक्स्वक्रोशे महाराजत्मानकपिलेश्वरा।
ऋश्रुतिस्तुस्तुश्च ध्वनितत्र रूपाख्यानाम नाहत ८७
श्रूयते विस्मिताः सर्वे प्रणेमुश्च समंततः। इन्द्राचपराने
तिक्रवाणाः श्रुतितत्पराः ८८ मुद्रानिः तास्तवो विप्रा
नूचामुंडाकृपयानिता ऊचाच तान् जन्मातावदुणुतेतिमु
उमुरुः ८९ मुनय ऊचुस्त्रिति स्फुरं तवा चैव यावत्कल्प
त्यां तम बिंदुकेनाम्ना वै सिद्धिराभुविदेहिनां ९० देवकथाच

इदं स्थितिकरिष्यामिनक्रेन्यासिद्धिदासृतिन्नोमानूभ्मुनां
नृप्रसस्यामिप्रपन्नानांमनोगतान् १९ मार्कंडेयउवाच
इत्युक्त्वासातदादेवीसिद्धेश्वरीस्थिताएस्विनांपूजइत्वाव
तांमूर्त्तिंमुनयःसिद्धिमाप्नुयात् १० इत्यासीत्सिद्धिचामुंडा
श्रीस्वलेमहेश्वरः यस्याःसंदर्शनादेवसिद्धिमाप्नोति
मानवः १०१ इदंमाहापातकनाशानंयेश्रोष्यंतिवैविउस
रप्रभावंतेचापियास्यंतिहरेः प्रसादात्त्रिविधभ्रय:पुन
एयजनाद्दिवासं १०२ इतिश्रीस्वलप्रकाशेतीर्थबिंदु
सरकपिलोत्पत्तिनामाषोमरीचिः २१ सुमेधाउवाच श्रीव
१२०

इतःस्वांकांपुराश्रृतीर्थानिमुखवानिसुमतिप्रतिसहितानिप्र
नावेनमार्कंडीमुनिरब्रवीत् १ एपुस्नानेकृतेविप्राश्रा
द्धेचतदनंतरंसर्वेषामेवतीर्थानांजानजेप्राप्यतंफलं
२ ऋषयऊचुः यस्यैकस्मिन्दिनेश्वानिनुनष्टती
र्थात्येरुचिकथंतेनप्रकर्त्तव्यंतेकर्तव्यंवदसेप्रज्ञो
३ सुमेधाउवाच दिनेनैकेनचेद्विप्राश्चश्रृतीर्थाटनेरु
चिः श्रृणुध्वंवस्तुसंक्षेपात् तत्रानुक्रममादि
तः ४ उपवासोपरोत्वाचिंतांनिद्रस्यदोहिनां ५

DR. BHAU DAJI MEMORIAL
DR. BHAU DAJI MEMORIAL

स्नात्वादौग्धतीर्थे च विधिनाद्विजसत्तमः ५ अथवाबिंदुसर।
स्लौत्वौदेशकालौसंकल्प्यपूज्यस्तत्रगुहेश्वरः॥हाटकंचप्र।
दातव्यंतीर्थस्यफलहेतवो ६ अथवाबिंदुसरस्नात्वावि।
धिवत्तीर्थमज्जनात॥सिद्धेश्वरगुहेशौ च पूजनीयौप्रय।
त्नतः ७ कपिलारव्यंहरंचैवस्वमार्ष्टसंयुतंसंदाज्यासि।
द्धिचामुंडांदानंदेयंयथोक्तयं ८ एकवारितत:स्नात्वा
संतर्प्यपुत्रनात्फनः दानंदेयंप्रयत्नेन हिरण्यंसारसपर
ध्यादिकं ९ विधिवत्ततस्तीर्थानस्नातवच्चमहोदये

श्री

१२२

तीर्थेपुण्येतिलैस्नात्वापात्रंदेयंसकांचनं १० ऋक्षतीर्थे
ततःसम्यक्स्नात्वासंतोष्यपूर्वजान् बाला॥रिवखेश्वरकुंडंब्र
ह्मांडेशंचपूजयेत् ११ पितामहंचसंपूज्यस्याल्लिदेयायथोक्त।
काः तत्राप्यपिस्नातव्यंमन्नीष्टमनसंःसदा १२ ततस्कन
रतीर्थेषुचस्नात्वासंतर्प्यपूर्वजान्प्राचीनेशंचसंपूज्यदे
यागोसुतनिलान्विता १३ पिंडतीर्थेततःसम्यक्स्नात्वा
संतोष्यपूर्वजान्स्वर्णदानंप्रदा० तद्यंतत्रपूज्योरमापतिः १४
ततोभ्रगहालदेस्नात्वाविधिवत्तोष्यपूर्वजान् वटेश्वरंचसं

संपूज्य पुष्पधूपादिभिः क्रवं १५ सुरतीयुतं भूधौरेयं प्रदेयं

दक्षिणान्वितः तथान्यद्दपिदा॰ तयांहिरण्यं शिवतुष्टये १६

तस्मात्तीर्थान्महातीर्थं ह्यकमूलिकसंज्ञकं तत्रस्नानंस

त्वसंतर्प्यदेवान्पितृनस्तुनक्तितः १७ तत्र चाश्वत्थमू

लेन पूजनियो हरि क्रवं॥ सर्वस्त्राणि प्रदेयानि नालिके

रीफलानिच १८ इक्षुयेचाष्टतीर्थेषु स्नास्यतन्तु वि।

मानवा॥ स्वतु क्रमेण मित्र विप्रेभ्यस्तु सुरानन्तु मानुषाः॥

१९ ऋषयऊचुः प्रायः चित्तप्रसंगेन यस्यातीर्थेरुचि

श्रीव

१२

122

नीगतः मूलमंत्रेण संयुक्तं मर्घंदद्यात्स्वनानवे ३९ यजोह्य

नसहस्रैस्तु फलैवै ज्येष्टपुष्करे तत्फलंसमवाप्नोति सूर्याध

र्धिनिवेदने ४० ततः पद्मालयायुक्तो दर्शनीयो रमापतिः।

गोविंदारव्यं हरिं पश्चाद्दष्ट्वालक्ष्मगणेश्वरं ४१ नत्वालिंगा

नि मुख्यानि हृद्यानि यानि नक्तितः ततस्वमद्भुमामत्यका

मस्वाश्रममाचरेत् ४२ स्नात्वा तत्र सुषष्टकालावधीय या।

न्नाक्त्याः तपश्चरेत् नदर्नाभुहरेद्भूत्रोन पिबेत्कापिलंपा

यः ४३ मधापत्रेण भुंजीत ब्रह्मचर्यरतस्सर्वदा॥ न्नोच्चरे।

तर्पणंवंमंत्रंपुरोडाशंनभक्षयेत् ४४ नशिष्यान्नोपवि
तंचनोचरेत्संस्कृतांगिरा: नपठेद्देववाक्यंहिमेच्छां
मौनंनसमाचरेत् ४५ नमस्कारेणशुश्रूषया क्रिया
शुद्धिर्नवेभवं एवंकृते चविप्रेंद्राःमहादोषैर्नलिप्य
ते ४६ विधवाश्चैवयानारीतस्यायात्रविधिंब्रुवेऽकंकमं
चैवेदनंचैवतांबुलंचस्यजास्तथाः ४७ रक्तवस्त्राणि
सर्वाणिशय्यामास्तरणंनिचः आशिषः सहस्रनं शिव
मीषोमधुमांसादिनोजनं ४८ पुस्नांप्रहर्षनिचैवह्य ०२३

स्त्रि

स्यंतीसहसंत्यजेत् मद्यादोपानंचैवनृत्यंगीतंचवर्जयेत्।
४९ धारणंचैवकेशानांसंजनंचविलेपनं अंसीनीजन
संसर्गपांडित्यंचत्यजेत् ५० नित्यंस्नातंप्रकुर्वीत श्वेतव
स्त्राणिधारयेत् स्वधर्मरक्षणंकार्यंप्रत्यहंवैदेवदर्शनं ५१
यद्दीयतेकिमपिपिकोटिगुणंतदाऽऽः स्नानंजपोनिय
महोमसमाधियुक्तं।। प्राचीनपूर्वमधिकृत्यसुराष्टितु।
यात्रासादयोमुनिगणाःसमुदाहरंति ५२ इतिश्रीस्व
प्रकाशेपुत्रश्रुती यदिनित्ययात्राक्रमोनामसप्तदशोमरी।

विः १७ ॥ ऋषयऊ० श्रुत्वावैष्टतीर्थानांमाहात्म्यंतेन॥
श्रुतंसुमतिनाचविप्रेंद्रः तन्मेब्रूह्युग्रदाह्नः १ सुमेधा
उ० माहात्म्यंचाष्टतीर्थानांश्रुत्वाचसुमतिर्द्विजाः प्र
सन्नमानसोनत्वामार्कंडेयमुनिमब्रवीत् २ सुमति० अ
मेसफलंजन्मःसफलंचतपःश्रमोःसन्नोस्वमधर्मजातंत्वा
हासाद्देनजुस्रूसेः ३ अद्यमेकुलवल्लीलव्वीसव्वीवैस
प्राप्तंमेरूपलक्षणं अद्यमेन्वषितोकर्णौलिवत्रमाहात्म्य शिव
न्वणेः ४ अद्यमेन्नातिरुच्छिन्नाः तीर्थन्नमणसंनवा १२५

श्रीस्वखेनिश्चलंजातंमनोमेमानिमानावर ५ पुनःप्रष्ठा
मिदेवेशयातातथैवदप्रनोकर्दमस्याश्रमंरम्यंत्वायाप्रोक्त
चयत्सुराः ६ तस्माद्योजनमध्ये तु। तीर्थानिप्रवराणिचया
नितानिसमाचक्ष्वसंक्षेपेणमहामुने ७ मार्कंडेय० श्री
स्वच्छनात्सश्चिमेनागोहरवैकोवाकद्ययंदिव्यंसारस्वतंचैव
वटेश्वरसंज्ञितिसमृतं ८ कृष्णद्वैपायनोयत्रसर्वसमप्रवास्त
यःव्यासोपलक्षितंतनश्रूयतेत्रुविविश्रुतं ९ व्यासेना
पितपस्तप्तंयनतत्रमहात्मनातस्मिनवटेश्वरतीर्थेकुंभूय

स्नाति
स्थितः १० सोमीन्मोतिब्रह्मसदनंयत्रास्तेसपितामहः
कृच्छ्रद्वयेनविमुलंत्रिनिरुद्धत्वमाक्रयात ११ दधि
चेराश्रमंतत्र सर्वकामप्रदायिनं पांडवैस्तजितत्र्या
सद्वर्गानकांक्षिणां नि १२ व्यासोपलक्षितैतीर्थेस्ना
त्वापांडवपंचकस्तप्रियष्यंतियेसत्ताविधांतियाति
तेप्युना १३ तत्कुल्सपस्येचतुर्दश्यांसमुपवासपरोन
रः स्नानप्रमुच्यतेपापात्वटेश्वरनुनावतः १४ द्वि॰ शिव
डायननक्तायस्तत्रक्षिलप्रस्वंप्रयच्छति सप्त॰ १२५

गंत्राक्रयान्मत्योनरकंचपश्यति १५ कृत्स्नंगोमि
थुनंतत्रयः प्रच्छतिक्षत्रशंकरंसकृत्लोकमासा
द्यसहतेनैवमोदके १६ एकोपवासात्तनक्तवः गो
दानफलमाप्नुयात् त्रितिदानफलद्वात्र्यासुवर्ण
स्यात्त्रितिफलं १७ त्रत्रोपवासनिरतोरत्नस्नाः धर्मे
नरोत्तमः नपुनर्क्रियतेनाद्यत्रिकालस्नानतत्परः
१८ इतिश्री॰ वटेश्वरमाहात्म्यंनामाष्टादशोमरी
चिः १८ वटेश्वराचसंपाप्राचेत्तीर्थमरस्व

तीर्थं ज्ञेयन्त्रपुरान्नपरोहिएणीश्वा:सुधामय १ पुनं
तीर्थसमासाद्य सरस्वत्यां महोदयं संस्थाप्य देवमीशा
नं तत्तषांन्नसुमहत्तप २ तस्मिंतीर्थकृतं स्नानंनरा
णांज्ञयनाशनं पितॄणांपरमांतृप्तिः कृते श्राद्ध
इविज्ञापते ३ तस्य तीर्थकृतं स्नानंतीर्थप्रभावेन
मानुष्यापापवर्जिताः धनढ्याश्च विजायंते: पुत्रिणः
पौत्रिणस्तथा ४ श्रामईकीनदीतत्र सरस्वत्यासहि
कृतां तत्तीर्थं सर्वतीर्थानांप्रवरंपरिकीर्त्तितं ५ मा

हात्रतथोमुंडीतत्रासिद्दिजसत्तमः तत्कपालज
लस्नात्वाग्रंथिकास्तु हिवंगतः ६ सुमेधा० श्री
देवः मुकेसुमस्तमार्कंडमहोजसंसुरूप्रणम्यमात्रि
दिवंपथिकः प्राप्तवानकथं ७ एवंपृष्टः सुमार्कं
डेसुराहत्रकथानकं क्रमेणस्मृतंमारब्धंसुमते
सुमहोद्यं ८ श्रीमार्कंडेय० वनेस्मिन्ग्रंथि
कायाधीसांश्च श्रीमृगव्याधकः सकदात्तंचता
श्चापोमुंडीश्वरसमपतः ९ ततकपालंनवस्तस्म

गच्छंतं नमुद्विना: प्रोचायं मरयें त्वत्रोसुगं
मार्येन वारिणा १० द्विवाचतकृत्संतस्रो: ऽज्ञ
ज्ञानस्रवणे यापयेत् दिनाच्छन्नापितरौ त्रोसुन
नीरेण मृत्स्यव ११ इत्यंतरे सोमग्रामाः हरिद्र
पयंदितः पिंडजः पश्यत्येकस्मात् सारण्ये न्यग्रोधं वि
पुलस्थली १२ सुस्निग्धं सकलं तं सौम्यं फलमाला
चनाभिर्वृतं ग्रामं चारण्यं विपुलं पस्तनानमि शिव
वापरं १३ अचिंतफलसंयुक्तं पिंडे दूषपरिवारि १२७

तं उपाप्युं दुर्गभागस्थं ब्राह्मणामिव पार्श्वं १४ र
त्नस्तककाम लेमगंधैः नखैरविचिंताकुरैः सुधार्त्रो
मेंच स्वेनातिः पाङ्गिकः फलपल्लवैः १५ तम
वं विधिमासाद्य पितरं तं वनेवटं ।। सोमग्रामवि
ज्ञप्राप्तप्रीतिः स्वस्याधः श्रीपविष्टवान् ॥१६॥
ब तत्रोपविष्टः सोपश्यत् सरवालसंविलंबितं
बृहत्कायं बृहल्लिंकाकलासमधोमुखं ॥१७॥
तं दृष्ट्वा विस्मयं चक्रे सोमग्रामाधिपो नमः को

यं किंकारणं चारत्रं लग्नस्ति तिष्ठउषिता: १८
राक्षसो वा पिशाचो वा भूतो वा यन्न वेदयं त्र
राय शरणं प्राप्तपश्यता: वसामुक्त : १९ ।
एवं चिंतयतस्तस्य: ययावस्तं दिवाकर: सचत
त्रेस्थितोऽपि पीतवांस्तत्रैर्यपरंरव: २० चिंत
यत् किमिदंभूत्तं किंवा सैन्यमिहागतं कस्य
चिन्तयतेरान्नो: गजैर्वाजिरथाकुलं २१ एवं ग्राव
विस्मयमापन्नोयावदास्तेद्विजोत्तम: तावत्सर्वं २५

समायातं बलपर्वप्रतितन्महत् २२ संनिविष्टं बलं तत्र हर्षं च रस
मीपत: हस्त्यश्वरथसंपन्नं शक्रस्येव बलं महत् २३ चित्रपाणि
समागत्य बलात्तस्मा महाबल: प्रतिहारो घटस्याध:शय्यामास्ती
र्यसंस्थित: २४ कोकिलाग्रेन तत्रैव मुक्त्वा सुकोमले पर्य
केतस्माएण देव: सदिव्यपुरुषो नवत् २५ ततस्तमब्रवीद्राजा
प्रतिहारं पुरस्थितं शुष्कपोहं यथा तद्वद्यं विप्रोपि वै निशि:
२६ ततस्तस्मात्समायात: सोमशर्मा तिथे प्रितं दिव्यस्त्री
संप्रयोगौ द्विजो मास्वा समिवावदी ।२७। विबुध: सपनस्तत्र सा

मरामोयथासुखं प्रसुषेचततः प्रामेवस्पन्नयतितद्विधं। २८
अन्नाक्षमपक्ष कुवनसर्वीदिग्र नोमंमनोरमं मूढपतितत्तनंत्राप्पोन
वृत्तथाप्तानं २९ हस्त्यश्वरथपादाति: चतुरंगबलं चयत् न
ज्ञायतेगतं क्वा कापि: दृष्टंतं शक्रजालवत् ३० अयंसपाद।
योयस्मिन्कुकलाः सप्रबलंबते हस्त्यश्वरथयानानांमार्गो।
पिहितदृश्यते ३१ किमाली किमिदंसर्वंनिर्विद्दृष्टंयथामया
वासोदेहेस्थितदृष्टानालिकमितिचिंतयेत् ३२ एवंचिन्तयत गोक
स्तस्यमनस्येतस्यथवस्थितं एवमेवहिपृष्टाश्च कुकलासमधोमुखं १२९

धोमुखं ३३ सपृष्टस्तेन विप्रेण कुकलासोयसावने तदातमा
विश्रेष्ठं विश्रमसंस्रमांतिके ३४ मासंवापक्षमेकंवासप्तपंचदि
नानिवः वसाम्यस्मिवसतः प्रित्याः संसर्गाविक्षणोन्नमः ३५ आ
ह विप्रोहमेकाहंतिष्टामियदिमेफटकथयश्वस्वतोवेसमम।
तदात्मपतंनवत्रां ३६ एवमुक्तोपुनःप्राह कुकलासोद्विजोत्त
मंआसीदहंवनेविप्रस्थोपथिकोनामलुब्धकः ३७ पैशिताः
शीसमःसत्वानांप्राणिनांहिंसकात्मक वनस्युसाहिमेप्र
त्फः कालेनेवागतोयस्मा: ३८ नजितंममतत्सर्वंस्वस्वगात्वे

DR. BHAU DAJI MEMORIAL
DR. BHAU DAJI MEMORIAL

समंततः पुनः शुक्लंसमादायमत्कपालंमहोद्वतीं ३९ त्यक्ता
कपालमास्थीनी: यत्किंचित्तिचितादिकं मुंडिनामसरा
स्वत्पांसस्थितःममययदा ४० ततसूर्णसतन्नातोः कृत्वा।
तिष्ठतियेनमे ततोयस्यानुभावेनराज्यंरात्रोसमुलवेदा।
४१ दिवातत्वोषयेद्धेनतेनतत्पापुपार्जितं ककलाज्ञात
नुसर्वत्नुजा मित्यसुनंफलं ४२ एतत्कथितंसर्वंमयाक
र्मसमुरूवं फलंभवसुखवाप्नेर्दिवारात्रौविचेष्टितं ४३ श्रु शिव
त्वैतद्वाक्यणस्तस्यरुकलासम भाषितं प्रत्फवाचवचा ६०

त्यध्यंयस्दृष्टफलंप्रदं ४४ गच्छामिमित्राङस्मोस्मितकपाल
तवाधुनामुंडिमाप्यांसमादायः ज्वलेत स्वामिनानाथाः
४५ ततस्तंसोमशर्माणिरुकलाग्नोवदस्तुयं गच्छ।
तोविप्रतुष्टोस्मिकुरुकार्यमहोदयं ४६ त्रस्थीनिवो
त्वरेनामोस्थितान्यामईकोतदेमुंडेनसदृसंमृद्धदग्धा
सांक्षिप्यतजले ४७ क्रियाकलापमेकत्वावदस्याधो
घदृस्यसि चतुरःकलशांस्तथ्यामथप्रामानिर्दियेणम
यान् ४८ तानादायमयादत्तासमस्तानद्विजपुंगवः

यथागतं प्रख्यातं गंस्यन्त्व्योहं त्वया सह ॥ ४९ ॥ कुकला
सवचः श्रुत्वा सोमशर्मा द्विजोत्तमाः हृष्टचित्तो जगा
मासा विस्मयं परमं तदा ॥ ५० ॥ शीघ्रं तस्माद्वनाकृत्वा मु
डिनं प्रार्थितं द्विजः आरब्धो तमुपचक्रामकमतिस्य प
रिस्फुटं ॥ ५१ ॥ तं तु श्रुत्वा विश्रुतो मुंडि कुकलाससमु
वं कथानकं द्विजातस्मात्सुरवद्धःखं फलप्रदं ॥ ५२ ॥ तत्क
पालं पुनस्तत्रमं थिकस्य महात्मनः मुडिना बाह्यगोद शिव
त्तं तेनापि सलिले धृतं ॥ ५३ ॥ कुकलासोप्यसंप्राप्य प्राप्य १३९

131

दिव्यं देहमनुत्तमं ययौ सुकृतिनां लोकान् विधिजा
जलसंगमात् ॥ ५४ ॥ द्विजोपि द्दनीयामारुः वटेश्वरचतुर्द
यं मुडिने सर्वमाख्याय सुकृतेन ययौ पुनः ॥ ५५ ॥ तस्मिन्ती
र्थे चनृपेड श्रद्धया सोमशर्मणाः संगमेत्रो च संस्थाप्य
तपस्तप्तं महोत्तमं ॥ ५६ ॥ स्कमेधा॰ एवमेव द्विजां जातं ती
र्थं मुंडीश्वरा कृयं श्रामर्दकी समायुक्तं विशेष फलदा
यकं ॥ ५७ ॥ श्रामर्दकीवसस्तु तानदी न्यां संप्राप्य तोयं विम
लं सरिद्व्यां एकस्थितं पवयं तियात्रपु एवं समाप्नुयारिडसमा

नात्र विशिष्यते ४७

८ स्नानं यानं तथा दानं तीर्थस्या निषेवनात् एकैकं गोसहस्रस्य फलं

८ नु नावं ४८ नावेन दृष्टेन जलेन तेन सात्योस्य नामे विचतु

र्मखस्य पितेन तद्विष्णुपदं त्रयां तिस्नान रोरु समाम नाव

४९ तत्रयेसंगमे स्नात्तसुरूपां सुरूपयस्विनी ॥ गांप्र

यच्छतिविप्राय लभते परमां गतिं ५० मुच्यते तियोना

मसम्पच्चरितं कथवं सर्वपापविनिर्मुक्तिश्शिवेन सहमो

दते ५१ तनयोसलिलं नद्योर्मुखीनाय निषेवितं सचात्र

संगमे ब्रायेदेवानाम पिदुर्लभं ५२ संस्नानयसंत्रस्नाय शिव

त्वनरर्थसत्वम प्राणत्यागं करोत्याशु मरुद्रोनात्र संशयः ५३

॥६४॥ इति श्री० संगमेश्वर माहात्म्यं नाम षट्पञ्चाश

त्तमोऽध्यायः ५६ रूप ५३० श्री कृष्ण उवाच इमे तथा सं 132

मुख्या द्विजसत्तमः सहितानि प्रनाशेन कृतानि विधिवा

द्विजः १ येषु स्नाने कृते स्वामिन्नश्वमेधतरे नंतरं सर्वेषामे

व तीर्थानां स्नानजं प्राप्यते फलं २ माहात्म्यं तु वदेन्द्रा

स्य संगमे सोभवं तथा सम्यक् कृतं च विप्रेन्द्र तत्वस

क्याश्च वेष्मनो ३ नवयंत्र प्रिमाय साध्यए वंतस्य गिरामृतं

श्रीस्थलेवद लिंगानि मुख्यान्यायतनानि च ४ येषु द्र

ष्टेषु सर्वेषु न किंचित्तेन च तस्मा सर्वेषामेव देवानां नवेर

त्नौनतं फलं ५ सुमेधा उवाच साधु पृष्टं महा ताताः संर

५

दृष्टं पापनाशनं यन्न कस्यचिदाख्यातं । तद्गोप्यं वक्ष्या
मि शेषतः ६ आदौ कृतयुगे सारस्वतं लिंगं तत्र शिवो न
ना तस्यार्थे समस्तैः सर्वैः नराशोनतेऽवनाशनी ७ ता
था च सोमेश्वरो लिंगं तत्र केदारसंज्ञकं । तथैव गणानां
थोस्ति सर्वं त्रयाणां लक्ष्मीनोगदं । ८ । धन्वन्तरीयकं तथा
त्रस्त्यकुंड मनोरमं वक्रनाः सकरस्तत्र सर्वसिद्धिप्रदायकः
९ एकस्मिन्नपि वेदेषु संस्थिते वामदेवोत्तमाः सर्वेषामेव रे शिव
वानां भवेदर्शनजं फलं १० अतः परं प्रवक्ष्यामि पुरा १३२

133

णस्यानुसारतः । उक्तानां चतुर्देवानां माहात्म्यं विस्तराच्छ
वे ११ अत्र कृतयुगे सारस्वतं लिंगं दुःखे बाधमर्दनं कलिः का
लनयात तत्र निविष्टं पञ्चास्य रविस्थाः स्मृताः १२ पुरायुगास्तु
यः सम्यक् संस्थितिर्मन पितामहः । उपासितं गतास्तत्र निर्भे
दुःखसंसारे १३ मुनिभिश्चाग्रतः कृत्वा तत्र भावाच्च
यन्तः । कलौ युगे स्य माहात्म्यं रोढं मुनिजनयावदं स
भस्ताः द्वापरान्तेकलिर्वारोन विष्णुतियुगांधर्माः तस्मिन्
देवानुपासंते मनुष्या श्चकथं चन १४ नवर्णानां सर्गश्रेष्ठा

न्नस्नार्योधर्मतःपितिन्न सुपुत्रपितरंनैवमन्यतेमातरंतथा।
१६ स्वश्वस्वस्वरावाक्येनविह्नंतिपितरोनरोः।अग्निहोत्राणि
सीदंतिःपुरंतस्मिनकलौयुगे १७ अर्थलोभेनमात्रारिवंच
यिष्यंतिजोषिताःस्वामिनराज्येनलोभेनन्यत्यामत्पादयास्तथा
१८ यायोमनोगतोस्यस्त्रीणांयुवाभवतिचित्रवान। तैतैसंगति
रहस्यंसेविष्यतिकलौसंसंमुदान्विना १९ न्नमिरस्यफलानि
~~त्यं...~~ नविष्यतिकलौ त्यंदुग्धधेनाश्वधेनव शिव
नविष्यतिकलौप्राप्तेवरविक्रयिणोद्विजा २० कुमारत्वेपिनारि २३५

एणांरजोदर्शनमेष्यति। समसेचाष्टमेवर्षेगर्नस्त्रीप्रस
विष्यति २१ अनुरागंकरिष्यंतिपिस्तुनेषुमहीभुजः।।।
स्थानिनिर्बलागादावाध्यंतेराष्ट्राणिकलौ २२ पदमेकं
हिधर्मस्यसत्यंयास्यतिसंक्षयं अग्निष्टोमादिकाः
सर्वाःत्वयंयास्यंतिसत्तमाः २३ एतद्वःकथितंसर्वं
महात्म्यदारुणंकलौ।।नवजिसत्रगतव्यंतस्मापिशे
नयत्नतः २४ कुरुक्षेत्रेप्रनासेचश्रीस्थलेचतथा
वुदिकाराण्यांगयायांचद्वारकायांचपुष्करे २५ गं

गंगायमुनयोर्मध्ये श्रीशैलेच हिमालये। तटेरेवास
रस्वत्योर्गोदावर्यांच वैदिशाः २६ उज्जयिन्यांच वे
त्रवत्यां सिंधुसागरएवच एष्वतीर्थेषु सर्वेषु प्रवेशो न
कलेः क्वचित् २७ इत्याकर्ण्य मुनिश्रेष्ठाब्रह्मणो वा
क्यमुत्तमं। स्वस्वस्थानं ययुः सर्वे कलित्रासकितचे
तसः २८ ततोयुगास्त्रयो विप्राः श्रीस्थलं क्षेत्रमा
ययुः ब्रह्मब्राह्मणरूपेण देवदेवमचिंतुपूत २९ ति। शिव
षां तपो निरंतुगै स्नानदानैश्च पुष्कलैः नैवेद्यै १३५

मैश्वाल्लैवेद्यः प्रत्यक्षोत्तुनादीश्वर ३० उदतिष्ठन्म
हालिंगात्तेषामग्रेतपस्यतां स्तुवतांब्राह्मणानां
देवासुरान्हरमब्रवीत् ३१ देवादेवा० वरंवृणुत
वैसम्यक्पदर्थं तप्यतेतपः दास्यामिचनसंदेहोय
द्यपिस्यात्सुदुर्लभं ३२ युगाऊचुः यत्रत्वयानिवा
स्तव्यं लिंगेशंकरसर्वदा अस्माकंप्रीतयेदेवन
कनामनयाच्चयत्व ३३ कलिकालेनिवत्स्यंति।
येनरास्तवसन्निधौ अस्यपर्यांकलिकायेनसंतुते

त्वदन्तुमनः ३४ देवदेवो० सदाहमत्रवत्स्यामियुष्मा
कंडीतयेरवस्तुः अनयंचप्रसाद्यामिकलिकाले
उपेयुषां ३५ युगैराधितंयस्मात्तेषांमुराद्युः कृताक
या तस्मात्कृतयुगेस्नानंकलेरख्यातंभविष्यति ३६
सुमेधाउवाच इत्युक्त्वावनंसम्यक् युगानीचत्रि
लोचनः षन्नवदर्शनंदेवध्यसमीपात्स्वदीपव
त् ३७ ततःप्रभृतितद्विप्रः यत्नात्क्वातंकृतयुगे शिव
धरं कितितोयेनमिषंतिनतेषांचकलेभयः ३८ १२६

तस्यामेवौ द्विजःश्रेष्ठः नंदालस्नानिधेचयेतस
र्वकामार्थसिध्यर्थं शक्तीपुष्पानुलेपने ३९ नं
दानावतीदेवीदेवरुदेवानासुराः श्रीस्थलेसाग
तादिनातपस्तपुमतत्क्षिताः ४० तत्रसर्वाणितीर्थाः
निविगालक्रमवर्गाद्विजोः कृतयुगंसमासाद्यःत्व
नंहर्षमुपागता ४२ दिव्योगंधैस्तथापुष्पैः विलेपि
विविधैरपि पूजितानंद्यातत्रसर्वास्त्माभिः
धातदा ४३ अत्पदान्त्रकुमाधानि बालावाला

कस्मिन्स्थिताः ॥ सानंदामधुकवंलक्ष्माः देवीवचमब्रवी
त् ४४ लक्ष्मीउवाच ॥ वरवरयकल्याणिः नंदोयत्तेस्मि
स्थितंदास्यामितन्नसंदेहतवतुष्टास्मिनन्दाने ४५ नं
दाउ० स्वातंत्र्यमिहासर्वत्रश्रीस्थलेसततंत्वया येन
सर्वेषुभ० लोकेषु ॥ कीर्त्तिःस्यान्ममशाश्वती ४६ लक्ष्मी
० स्थितिमत्रकरिष्यामितवनंदेहितायवै अत्रयचत्वयाहि
नकेन्यानात्रसंशयः ४७ येवदिष्यतिमामत्रत्वयासहम शिव
नोरमंदिरेतेषां नतेषांरेउसंज्ञुतंभयंजातुभविष्यति ४८ १३७

नंदालक्ष्मीनिधीतस्मात्तत्राक्षिश्रीस्थलेकेध्रुवं पूजयिष्यं
तियेमर्त्यास्तेषांदौस्थ्यंनजायते ४९ इतिश्री० कलयुगा
त्रामाहात्म्यंनामविंशतिमोमरीचिः २० ॥ स्वात्म्यपउ० स्वा
मिन्कथाश्रुतदिव्याः विस्मयानंदकारिणीनवयंतृप्तिमाप
न्नास्तथामेचमहामुने १ अतःसोमेश्वराद्यांतथाकेदारसं
भवी गणराजसमुत्पन्ना तथाभास्करजांभुवे २ सुमेधाउ०
श्रीस्थलेमुरवलिंगानिःदेवतायतनानिच संतितेषांचविप्रं
द्राः श्रृणुध्वंफलमादरात ३ सोमेश्वरानिधंयत्र तत्रलिंगपु

ग्रोन्नतं अस्तिख्यातं त्रिलोके अक्षयं सोमनिर्मितं ४ सोमवा
रेणयो भक्त्या वसरं यावदर्चयित्वा मंकल्वा सरागेण दारुणेन
विमुच्यते ६ लक्ष्मणापि न संदेहो किंपुनः कृष्णसर्वकैः तस्मा
सर्वप्रयत्नेन रोगार्त्तास्तत्प्रपूजयेत् ७ तदाराध्य पुरा सो
मः क्षयव्याधिसमन्वितः बभूव निरुजो देहो कामदेव इवापरः ८
क्षयः षष्ठीनामधीत्रास्मकथं सोमस्य सत्तजः क्षयव्याधियुत
जोरुद्रः शांतिक कथं गतं ९ एतन्नः सर्वमाव बद्ध्व विस्तरेण मह शिव
मतः अतः परं माहात्म्यमायदित्तुशेषसिसांप्रति १० सूत उवाच ॥ २३०

दक्षस्य कन्यकाः पूर्वं सप्तविंशतिसंख्यायाः उपयेमे निशा
नाथो देवाग्निगुरुसंनिधौ ११ नक्षत्रसंज्ञिता लोके कीर्तिता
द्विजोत्तमैः देवज्ञैराश्विनेश्वारूपोदार्यगुणान्विताः १२ ततः
सामस्तानां मध्ये तस्यानिशांपते रोहिणी वल्लभा यज्ञे प्राणेभ्यो
गरीयसी १३ ततः स संपरित्यज्य सर्वास्ता दक्षकन्यकाः रोहिण्या
सह संयुक्तः स बभूव दिवानिशं १४ ततस्ताः कामसंतप्ताः दौर्भाग्ये
न समन्विताः पोत्तुदुःखान्विता दक्षं गत्वा सर्वास्य रिपोर्ढृता १५ व
यं पत्नीत्वया दत्ता तुष्टयं तासां पाप नोर्ददुमान्नमपीप्रीत्या सो

स्माकंनभयबदृति॥ २१॥ तस्मात्प्राणान्विदास्यामः। संप्रविश्य।
हुताशनं ऋषिस्तंबातुमाद्या नागाः सतमं वृमस्तवायतः १२ सुके।
तासांतद्वचनंश्रुत्वा दक्षोदक्षसमन्विताः सर्वास्ताश्चयमादाय
ः जगामसत्रातिसंन्निधौततः प्रोवसोन्चदृःतासांदक्षप्रजापतिः
नन्मयितपरुषैवर्किनिरान्नाथंमुहुर्मुहुः १९ किमिदंवुज्मतेकर्तुं
याराविपतितेधर्मःकर्मस्तंसताबाधोधर्मशास्त्रविगर्हितः २०॥ ऋ
तुस्नानंतुया भार्यासंन्निधौनोपतिष्ठति घोरायन्नुमूलहत्यायांयु त्रिव
ज्यतेनात्रसंशयः॥ २२ ततस्माः तद्वचनंश्रुत्वा सात्विकोरोतिना १३॥
२ ऋतुकालेतुसंप्राप्तेसुताममथोवीप्रसुकायत्रसंतापयसापीन्याधर्मशास्त्रानवेतकरर २

न्नायकः॥ प्रोवाचाधोमुखवार्द्रंसंप्रकरिष्युवचस्तवः २३ त
तोहृष्टमना दक्षः सुतासर्वाहिमकृतेः नैविद्याःमत्वातंप
श्चातजगाममनिजमंदिरं २४ चंद्रोपिसर्वस्वर्वास्ताःपरित्य।
ज्यदक्षजाः रोहिण्याः सहसंसर्गंधिकारानुरागतः २५
अथाताउः रवितान्तयोजगमुर्त्यन्यपितास्थितः। प्रोचुश्च
बाष्पपूर्णाक्ष्यास्तत्कालेसदक्षांवच २६ एतन्नानमहऽः
खंमस्माकंवक्तुंकिदि यदौर्भाग्यंप्रसंजातसर्वास्मिजन।
गर्हितिं २७ ततःउरवंनवयंशक्याःहृदिकर्तुकथंवन

दक्षस्य कन्यकाः सर्वा रमते सह रोहिण्या चंद्रमास्तु दिवानिशं
२८ सर्वलक्षणसंपूर्णाः कामदेव इवापरः विशेषकृत्वम
क्येननिष्ठुरधीरात्मा विनायकः २९ अत्तुशांदेहियस्मात्
मस्माकंतत्रसांप्रतं सौभाग्यञ्चसंग्रामासु जामीजेन।
जीवितं ३० सतउवाच नासांतद्वचनंश्रुत्वा दक्षको
पसमन्विताः शशापक्ष्मवरीनाथं मत्वा तत्संनिधौ ततः।
३१ यस्मात्पापनमेवाक्यं त्वयाधर्मसमन्वितं कृतं तस्मा शिव
त्वंयव्याधिराक्रयष्पातिदारुणः ३२ त्वामिस्फत्वा ययौ १५०

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजी इत्याख्यस्मारकम्

दक्षश्चं त्रोपिद्विजसत्तमाः ततः क्षयेण नृपस्मणासिपूः क्
यंपंयातिदिनेदिने ३३ ततोसौक्षयरोगातीपासः संपरिदारुणा
हिण्यप्रियसक्लसेवितुंकामंविन्नामजगतीतले ३४ क्षयव्या
धिनाक्वायपक्ष्मानश्चिकीर्षंकान् औषधानिविचि
त्राणिसुकुर्वाणाईजितेंद्रियः ३५ तथापिमुच्यतेनैवयक्ष्म
णात्वनिशापतिः दक्षशापेनरोगेण क्षययातिदिनेदिने।
३६ ततोवैराग्यमापन्नस्तीर्थयात्रापरायणः बभूवस
ह्याययुक्तः त्यक्त्वानेष्टजनमुत्तमं ३७ तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वा

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजी इत्याख्यस्मारकम्

प्रज्ञासंविद्धरान्विप यावत्तस्यापिताव्यत्रतावद्दमेव्य
वस्थितं ३८ अपश्यच्छोमकं नागस्समुनिं संसितव्रतं तपो
वीर्यसमोपेतं सर्वसिवान्तिकपत्यं ३९ तं दृष्ट्वा सघृणस्यो
स्यैततः प्रोवाच सादरं क्षयव्याधियुतश्चंशो निर्विराहितम
नमः ४० परी क्षीणोस्मि विप्रेन्द्र क्षयव्याधिपनावतः
तस्मात्कुरु प्रतीकारं संस्तेवारणंगतः ४१ माया चिकित्स
कस्त्वं लोकेस्मिन्नेवाजंनायं अनेकधा महानागपरिक्षी शिव
णोदिने दिने ४२ यद्दिने वामदेशां मेक चिन्तं पदस्यासि १४२

व्याधिनाज्ञायतत्कृतं तस्यामद्य कलेवरं ४३ रोमकउ
वाच अन्यस्यापि निशानाथः न शापः कर्तुमन्यथा
सक्यते किंतु नतस्यारक्षस्यामि ततेजसाः ४४ तस्मादत्रापि
देवीतेषपश्यतिसुसंमतः येनतेस्याहसंदिग्धं क्षयव्याधिपर
क्षय ४५ गौरैं नादेयं किंचिदस्ताहः देवदेवस्य शूलिनः
संप्रकृष्टस्यतद्दारकत्या तस्मादाराधयप्रतं ४६ अष्ट
पष्टिप्रतीर्थेषु सत्यवासस्सदा शूलिनो तेषु सर्वेषु मर
स्यापस्तिगतस्य निशाकरः ४७ आराधयततो नि

त्वंप्रसादपुर्णैस्तेनचेतसाः संप्राप्यासिनसंदेहःक्षयव्याधिपरि
क्षयं ४८ सूतउवाच तस्यतद्वचनंश्रुत्वासंप्रहृष्टोनिशा
पतिः क्षयव्याधिविनाशाय अव्यातन्तेनचेतसा ४९ तस्मि
न्नर्नासक्षेकेविलिंगंदेवस्यशूलिनः स्थापयामाससद
र्त्यास्वनाम्नाकंथितोनामाः ५० ततःस्थानेषुसर्वेषुक्षेत्रे
षुरजनीपतिः स्थापयामासलिंगानिस्वनामांकानिनक्ति
तः ५१ ततोतुष्टोमहादेवस्तस्यसंदर्शनंगतः प्रोवाचव शिव
रदोसीतिप्रार्थयस्वयथोप्सितः ५२ चंद्रमा उवाच ॥ १५२

तस्यपीठंतेतद्वचनंश्रुत्वासंप्रहृष्टोनिशापतिः क्षयं
व्याधिविनाशाय अव्यातन्तेनचेतसा ४९ तस्मिन्नं
शोपरिक्षीणोस्मिदेवशायन्क्षणमहंतिरगलितस्मा
दनुग्रहंस्वामिन्कुरुसमाकुयथेप्सितं ५३ सूत०
तस्यतद्वचनंश्रुत्वाभगवान्वृषभध्वजः दक्षमाहूयत
त्रैवततः प्रोवाचसादरं ५४ वंशस्याग्रामोजामातानक
तंवत्तस्मादनुग्रहंवासममवाक्यासमाचर ५५ दक्ष
उ० गृहंगत्वामयाप्रोक्तंवाक्यमेतत्ः ऊर्ध्वमान्नाकरो

नेपुराप्रोच्यकरिष्यामित्यसत्यवाग्न ५६ तेनत्वमस्मत्कोपे
नष्टसुतोऽथ चेद्दृषदृजः हास्येनापिमयाप्रोक्तंनान्यथासं
प्रजायते ५७ दिवावाप्यथवानक्तंसर्वास्त्वांस्तुतायेषुनि
त्रागकरः समासंविस्तृतंनित्यंममवाक्यास्संदेसय ५८ न
स्मात्येस्त्वंत्वयंयातुपत्नेंदृष्टियदुतुः येनतेस्यातथवंच
सत्यमतत्प्रसादतसमन्वित ५९ ततोदत्तस्तपोलुक्का
जगामनिजमंदिरं देवोपिब्रांकरोत्स्यःप्रोवाचत्रासि शिव
सांच्छन ६० त्वयोपिप्रार्थयानिष्टंमत्रस्त्वंत्रात्रिलीष्वन ५३

143

येनसर्वंद्रयच्छामियद्यपिस्यात्सुदुर्लनांहि ६१ चंद्र उ० यदि
तुष्टोसिदेवेशः त्वनंदेयोपवरोमम पुराष्टषष्टीतीर्थेषुलिं
गास्थापितानिवै ६२ ततस्यापितेषुलिंगेषुमयासर्वे
षुसर्वदा संनिधानंत्वयाकार्यंलोकानांहितकाम्यया ६३
महादेव उ० अष्टषष्टिक्षेषुलिंगेषुस्थापितेषुतयाविना सोम
वारेणसानिध्यंकरिष्येवचनात्तव ६४ सूत उ० एवमुक्त्वा
महदेवस्ततत्रान्तोदर्धेनिंगतः चंद्रोपिहर्षसंयुक्तंसमंपश्य
तितास्तुतः ६५ सुतादत्तस्यविप्रेंद्रा शंकरस्यवचस्मरन्

ततोहर्षसमायुक्ता बभूवुः श्रीस्थलेप्युन्मे ईद्दी तत प्रभ
तिसोमेशं तत्र लिंगं प्रतिष्ठितं सोमेन रोमको नक्षाच
सर्वव्याधिहरं नृणां ६२ इतिश्री॰ सोमेश्वरोत्पत्तिनामैक
विंशतितमामरीचिः २१ सूतोवाच साप्रतं कीर्त्तयिष्या
मि कथं सम्यक् द्विजोत्तमाः केदारसंभवां पुण्यां तां प्र
णुध्वं समाहिता १ ऋषय ऊ॰ केदारः श्रूयते सुतगंगा
द्वारे हिमाचलेसकथं देहसंघास श्रीस्वे विस्तराद्वद॥ २ शिव
सूत॰ एतत सत्यं गिरीतस्मिन् स्वयं सुसंस्थितः प्रभुः ९९
144

परं तत्र वसेद्देवो यावन्मासाष्टकं द्विजाः यावद्धर्मश्च
वर्षश्च तावत्तत्र स प्रभुः शीतकाले पुनश्चात्र ह्री
त्रेसंतिष्ठते सदाः ४ ऋषय॰ किंतु कार्यं विवेचनेहे
त्रेमास चतुष्टयं हिमाचलेतथैवाष्टौ सुतसम्यक् वदा
स्वत ५ सूत॰ पूर्वस्यास्वायंभुवस्यादौ मनादेत्सोम
हाबलः हिरण्याक्षो महातेजाः तपावीर्यसमन्वितः
६ त्रैलोक्यसिंजगदेताद्वि निरस्य त्रिदशाधिपं यज्ञात्रा
श्चदेवानां हृतावीर्यघनावतः ७ अथशाक्रैः सुरैसर्द्ध

उ०प्र० गंगाद्वारंसमाश्रितः तपस्तेपेसुदुःखार्त्तोराज्यश्री
१४५ परिवर्जितः ८ तस्यैवंतप्यमानस्यतपस्तीव्रंमहा
त्मनः महीषंरूपमास्थायविनिघ्नश्चक्रमथसत
स्नात ९ स्वयमेवमहादेवस्ततःशक्रमुवाचवः
केदारयामिमेत्रीघ्नं ब्रूहिसर्वसुरोत्तमः १०
इंद्र० हिरण्याक्षोमहादैत्यस्सुबाहुर्वक्रकंधरः
त्रिशृंगोलोहिताक्षश्चपर्वतानादारयण्नो ११ शिव
हस्तैरेतैर्हतंसर्वंदानवानामसंशयः किंम १४५

न्यैःक्रूपाणैःश्वस्त्रैर्यःकिंचित्रात्रसिध्यति १२ तस्यतद्व
चनंश्रुत्वाभगवान्क्रूरमभ्यगात् यत्रदानवमुख्यो
सौहिरण्याक्षोमहाबलः १३ अथतंहस्तीक्षामाहि
षंपर्वतोपमं आयातंदैत्यरूपेणदानवाःसर्वतस्त्व
ते १४ ततोजृम्भुश्चपार्श्वेणैलकुदैश्चतथापरे स्वेड
तास्फोटिकाश्चक्रुस्तथान्येवस्मगर्विताः १५ शृं
गाभ्यांपर्वतादेवाप्रहारलीलयाययौ यत्रास्ते
दानवेंद्रोसौचतुर्भिःसचिवैःसह १६ ततःशास्त्रांसमु

उ०ख० घस्ययावधाग्रावतिसन्मुखः तावत्स्कंगग्रनावेन
१४१ सोनद्यद्यमन्वणसनं १७ हत्वातंशचिवान्पश्चात्तस्य
बाहुप्रमुखांश्चतान् जघानहन्यमानोपिसमंतादा
नवैःपरैः १८ नतस्यलगनेकोपिशस्त्रंगात्रेकथंच
न यत्नोतोपिविस्पृष्टंलब्धुंलब्धैप्रहारिभिः १९
एवंपंचप्रधानास्तान्हत्वादैत्यान्महेश्वरः नूयो
जगामतंस्थानंयत्राकव्यावस्थितं २० अब्रवीच्च शिव
वीच्चप्रहृष्टात्माततःशाकतपोन्वितं महानेनि १४६

हताःपंचदानवायेत्वयेरिताः २१ तस्मात्त्रैलोक्यरा
ज्यंतंत्वयाप्तंसमाचरः मत्तोन्महदपिदेवेशावरंप्रार्थय
वांछितं २२ केनोशरीषरंयेनगच्छामित्वरयान्विता
अनेनैवहिरूपेणतिष्ठत्वंचात्रशंकरः २३ त्रैलोक्य
रथत्राणायाधर्मायच शिवायचमहादेव० एतद्रूपंम
यात्राकरुतंतस्यवधायवै २४ तस्मादत्रैवते
वाक्यात्स्यास्यामिसुरसत्तमः २६ अहमागत्यनि
त्यंत्वांस्वर्गाहिषनवाहनः २५ अत्रसंपूजयिष्यामिना

नाकुसुमचंदनैः केदारयामियस्मोक्तत्वयामहीधररूपया
२६ केदारइतिमांनाम्नात्वंततःख्यातोभविष्यति रु
द्रो० सवसपकरंक्षेत्रमुत्तमास्वल्पसंज्ञितं २७ स्वर्गा
मवाप्तिंवाकथ्यतेधरणीतले अथाहंवृश्चिकस्यैकं
महास्थास्यामिवासव २८ यावत्कुत्रस्यपर्यंतंतवा
क्यात्स्वर्गाश्रयः तस्मात्तत्रतंगत्वाकुरुप्रासादमुत्त
मं २९ स्वधस्फटिकसंकाशंसत्पताकोद्यालंकृतः शिव
ममरूपंप्रतिष्ठाप्यकुरुसंज्ञांयथोचितां ३० यनत १४७

त्रतिनंतेज्ञोध्यायोरेमितवार्थतः एतच्छ्रुत्वासहस्रा
सूतउवाच
क्षोदेवदेवस्यशूलिनः ३१ गत्वातत्रततंकेयेदेवेन
रितंवचः प्रसादंविनिमियित्वायत्स्वरूपंसंस्थाप्यशूलि
नः ३२ ततःसंआराधयामाससपुष्पधूपानुलेपनैः एवं
सत्तमवांस्तत्रशक्रेणाराधितापुरा ३३ समायातोत्रवि
प्रेंद्रासुरम्यात्तुहिमाचलात् धत्तमाराधयेत्सम्यक्सदाम
मासंचतुष्टयं ३४ हिमपातोभवेद्यस्मशिवायत्रपद्य
ते। शेषकालेप्रियंसज्ञांकरोत्येवसुनिश्चितः। ३५

सपापं नाशयेत्शीघ्रं आजन्मसहस्राणांतीकं । तत्रमी।
तस्नानंसांतिन्नृत्यंचैवपृथग्विधं ३७ विख्यातब्राह्म
णः श्रेष्टाः सर्वपातकनाशनं यास्यैवतत्पक्ष्यते नतथा
पापेत्तस्यचाग्रतः केदारस्यसपापाद्विमुच्यतेतत्क्षणान्न
रः ३८ इतिश्रीस्कंदपुराणेकाशीकेदारेश्वरमहात्म्यंनाम
द्वाविंशतिमोमरिचिः २२ ॥ सूत उवाच तथामम
तत्रास्तित्वलक्षांल्लोविकाश्रुतानागनाथोद्विजश्रेष्ठासर्व शिव
सिद्धिप्रदोनृणां १ माघमासेचतुर्थ्यायाः शुक्लायांस्त २४

री शंकरपार्श्वतः ११ ग्रामर्थपुरास्पृष्टाताश्वेनधिम
ताः सर्वविघ्नविनाशार्थंमार्कंडेयमहामुनिं १२
तमेवार्थमहात्मानाकथइष्टेनयथार्थतः ततस्तस्यश्रुत्वा
राजानंसर्वेसर्वेसमाहिताः १३ रोहिताश्व० भगवन्नत्र
मत्र्यास्सर्वविघ्नसमन्विता शुभकृत्येषुसर्वेषुजायते।
मोहसंयुता १४ प्रारब्धेषुचकार्येषुधर्मजेषुविशेषतः
तानिविघ्नानिजायंतेयेस्मकार्यंनसिध्यति ॥ १५ तस्मा
द्विघ्नविनाशायकिंचिन्मेव्रतमादिशेत् । व्रतंवानियमो।

ग:प नैर्विनेदैः निस्तोदानवाः सर्वैसिद्धसंघायापरिवर्जि
१४८ तास्तत्राग्रेण तुष्टेन प्रोक्तं संग्रामभूमिपः ७ ऋत
वायत प्रोवादानमेवचः ।६। वासकजीर्णेनयेनात्रयाव
जीजीवंभानवाः ।तवान्नजायतेविघ्नराज न्नमरणांति
के १० मार्कंडेय० अत्रतेकीर्तयिष्यामि [illegible] सर्वविघ्नवि
नाशनं विश्वामित्रेणसंचीर्णयित्पुरानाथतात्मना ।१
विश्वामित्र इतिख्यातो गाधिपुत्रः प्रतापवान्वसिष्ठेनस शिव
मंतस्यवैरमासिन्महात्मना २ विश्वामित्रवसिष्ठस्यबल । १४९

यिघ्नतंसनंरोवसरं यावदसर्वविघ्नविमुच्यते २ ऋषय०
गणनाथस्यचांत्यातिंसांप्रतंसूतनोवदः कथमेष
समुत्पन्नः किंमहात्म्यं प्रकीर्तितं ३ सू० तत्रवाच
एषचोत्पादितोगौर्या निजांगमलतः स्वयं क्रीडार्थं
मानुषैरंगैर्मातंगाननवगांत्रितं ध ४ ८ स्हस्तस्थत
थामोदकाशानतोपन्नत्रांत ।सर्वसिद्धिप्रदोलो
केवारवुवाहनगस्तथा ५ एष: पूर्वंप्रनोकार्ये
ह्वंयामेतारकामयेचकास्वरूपमवुलंनकृतंये

नचितार्द्दीनिहतादानवाःसर्वेसंख्ययापरिवर्जि
ताः तत्रचाकेणतुष्टेनप्रोक्तसंग्राममूर्धनिपाः ७ क्षत
विक्षतसर्वांगोरुधिरेणपरिप्लुता असमर्थव्ययायु
द्धंकृतंसुजागमनं: ८ तस्मात्वंसर्वदेवानामपिसद्यो
भविष्यंति: किंपुनर्मानुषाणांचये नित्यंविघ्नसंयु
ताः ९ एत्वासंसृजयिष्यंतिकार्यारंभेषुसर्वदाः का
र्यसिद्धिंसंरहतेषांत्वयाकिरामम १० एवमुक्तरुद्रस्त
तोविससर्जायतंतदाः सामान्योवकुमानेचगो।

शि १५०

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

त्यसमुत्तमंदृष्ट्वा नाबंचनंदिन्याप्रतिज्ञामकरोत्ततः २०
अथाहंसंनविद्यामिब्राह्मणोनात्रसंशयः ममा
पिज्ञायतेयेनप्रनावश्चदक्षोऽद्भुतः २१ तस्मात्तपः
करिष्यामियदसाध्यंसुरैरपि स्वपुत्रस्यपदेध्रुवात्
स्वक्रेतपो महत् २२ ब्राह्मणार्थेमहारोद्रंसुमहद्दुः
खकरं कृतंब्राह्मणपंतेननैवाप्संवैतत्स्वपरमंगतः
२३ ततः कैलासमासाद्य देवदेवंमहेश्वरं स
म्यगाराधयामासगौरीयुक्तंमहेश्वरं २४ अहंतपः

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

उ०प्र करिष्यामि ब्राह्मणार्थे महाप्रभो । त्वदीये पर्वता

श्रेष्ठे नवत्वारणं हतः २५ अथा विघ्नं स्वमे रक्षां

१५२ रक्षां दक्ष प्रयच्छतु । यथानो नासमायाती तपः सर्वं

कृतं महत् २५ महा० विनायक समुत्पन्नां तीव्रांस

ज्ञां समाचरः यथा तो जायते सिद्धि सम्यग्ब्रह्मणय

सं नयाः २७ विघ्नयामि० तदहस्त्वसुरश्रेष्ठ सर्वसि

द्धां करोम्यहं पूजाविधानमत्युनमुत्क्रांतिं परस्य शिव

व २८ माहात्म्य गोयाप्पुराकृत्वा निजांगाक्षः १५२

तं ततः निर्मलेन ततः पश्चात् नरकारो गणेश्वरः

२९ क्रीडार्थं मम पुत्रो यं बालनाथाभ्यकल्पितं ज

ज्ञवक्त्रो महाकायो लंबोदरलघुरंकः । ३० ततो

हमवयाश्रीकां० सर्वे तत्क्रियतामयं पुत्रकामेय

थानाबी लोकेषु ज्यतमो नयत ३१ ततो मयापि

संस्पृष्ट स्पृष्टयुक्तेन पार्थिवः जीवसूक्तेन वे स्मया

कृ प्राणवान् समजायतः ३२ ततो मया प्रहृष्टेन प्रो

क्ता देवी हिमाद्रिजा चतुर्थी दिवसे प्राप्ते मयाद्यायं

विनिर्मिता।३३।पुत्रस्त्वंमहाभागोजीवस्त्कप्रभावत
एषसर्वगणानांचमदीयानांश्वरेश्वरी।३४।करिष्यति
नसंदेहस्तस्माच्चगणनायक पश्चिमानेनयश्चैनं
जीवस्त्केनसुंदरी ३५ सजायिष्यंतिमत्कृत्वा चतु
र्थीदिवसेशुभे तस्यसर्वेषुसर्वेषुसर्वविघ्नानिहन्येवस
दाः ३६ त्रयास्यंतिस्वयंदेवैस्तिमस्त्वर्पोदयेतथानमो
लंबोदरायेतिनमोगणविघ्नहंत्रे ३७ कुठारधारणे।
निघ्ननवाप्यासमाताय चनमोमोदकभक्षायनमोरं

शिव
१५२

तेकधारिणेः।३८।एभिर्मंत्रैःसमभ्यर्च्यपश्चान्मोदकंशु
भुनंनैवेद्यंचप्रदातव्यंततःश्वार्दंनिवेदयेत ३९ अहंकर्म
करिष्यामियत्किंचित्सुतसंस्तवात्क्षविघ्नंतत्रप्रकर्तव्यमर्वं
हैवत्वयाविघ्नेनो ४० ततस्तुब्राह्मणायेदेयंमोदकोरूवं
यथाशक्त्याप्रदातव्यंवित्तशाठ्यविवर्जितैः ४१ एवमुक्तेम
यापूर्वंश्रियमेवनृपोत्तमः गणनाथंसमुद्दिश्यपार्वत्यास्तु
रतएववचः ४२ ततःहृष्टाचसादेवीवाक्यमेतदुवाचह
अद्यप्रभृतियःपुत्रंमदीयंगणनायकं ४३ अनेनविधि

नामस्यकृतरः संस्तूयिष्यंतितस्यसर्वाणिविघ्नानियास्यं
तिविलयंध्रुवं ४४ महादेव० तस्मात्वंहिमहानागवक्त्रा
ध्यासिस्याग्वरः विनायकोरूपंस्तुत्यंयेनभीष्टनेबुद्धा
से ४५ मार्कंडेय० तस्यतद्वचनंश्रुत्वाविश्वामित्रोमहीप
तिः गणनाथस्यसुतांपूजांकृत्वायथोदितं ४६ तस्यवया
रविघ्नत्वंसर्वविघ्नविवर्जितं ब्राह्मण्यंचततः प्राप्तंसर्वेषा
मपिदुर्लभं ४७ तस्मात्वंयेहिताश्चात्रविनायकसमु त्रिव
द्भवं॥पूजांकुरुचतुर्थ्यांचसंप्राप्तायांविशेषतः ४८मा १५३

सप्राप्यसियथाकामानदृस्यांन्नात्रसंशयः अयो
योयकाममनिध्यायगणनाथंचपूजयेत ४९ सतन्सर्व
मवाप्नोतिमाहेश्वरवचंयथा अपुत्रोलभतेपुत्रंधनही
नोमहाधनं ५० शत्रून्जयतिसंग्रामेस्मृत्वातंगणना
यकं यानारीपतितात्यक्ताउर्भगांचविरूपगाः ५१ सा
सौभाग्यंसमाप्नोतिगणनाथस्यपूजया यश्चैवपठेन्
नित्यंश्रृणुयाद्वासमाहितः ५२ निर्विघ्नंजायतेतस्यसर्व
कृत्येषसर्वदाः इतिश्री[illegible]

रमाहात्म्यं नाम त्रयोविंशतिमोऽध्यायः॥ २३ ॥ सूत उ०
श्रूयतां ब्राह्मणश्रेष्ठा माहात्म्यं भास्करस्य च सर्वसिद्धिकरं
लोके सर्वरोगप्रनाशनं ॥ १ ॥ एकदा श्रीस्वसंज्ञसुमुनयो
घदिविनिःसृतार्थस्थापितं तत्र भास्करस्तैद्विजोत्तमाः ॥ २ ॥
तस्यैव सर्वदिग्भागे सर्वरोगविनाशनं । धन्वंतरीकृतं कुं
डमीप्सितार्थप्रदायकं ॥ ३ ॥ तत्र सर्वंतपस्तेपे धन्वंतरीक
दारधीः । चतुर्वर्षसहस्रमायुक्तो ध्यायमानः समाहितः ॥ ४ ॥ शिव
ततः कालेन महता तुष्टस्तस्य हि भास्करः । उवाच व १५४

रदोऽसीति प्रार्थयस्व महामते ॥ ५ ॥ धन्वं० अत्र कुंडे
नरा भक्त्या यः स्नानं कुरुते विभो तस्य स्यात्सर्वरोगाणां
संक्षयः सुरसत्तमः ॥ ६ ॥ सूर्य० अत्र कुंडे सुमुहूर्ते दिवायां वै
सप्तम्यां सूर्यवासरे सूर्योदये न स्नानेक सिद्धिष्यति समा
हितः ॥ ७ ॥ व्याधयस्तस्य समस्ता शुद्धांगस्तारयेणास्तं तं विष्य
ति निरामयत्वितान् कामान् निष्कामाः सुखमाप्स्यति ॥ सूत उ०
एवमुक्त्वा सुरश्रेष्ठस्तत्रांतर्गतो रवि धन्वंतरीप्रकृष्टात्मा स्वस
स्थानं चागतस्तनं ॥ ९ ॥ यदन्यत्तत्र संवृत्तं त्त्रेत्रजातं द्विजात्त

त्रमा
त्रमा तदहं कीत्रयित्वाभिम्पाणु धृंसुसमाहिता २० आसितत्रपु
मान्नकश्चिद्देवयोमामाजराकः तुष्टीतयापिनित्यंस
करोतिपसुरक्षणं २१ एकदारस्ततस पृष्ठन्वैकुंडपा
श्वतः विनिक्रांतपशुर्श्वेवम्यत्संहंनृणालोनेतः २२ स
मम्यांम्यास्त्रर्यवाणेनपतितः कुंडनिर्ज्जवेनवतिलक्षित
स्तेगाद्रुमानकथंचनः २३ अथयावतग्रहंमोयनोत्र
नार्यसिमुद्यतः तावतस्यशोस्वामी तत्र्यनुसमुपा शिव
गतः २४ आनायातसपश्चकस्मान्मदीयोमामकेग्रहे॥ १५५

तस्यांदानेयतंशीघ्रंनोचेत्प्राणान्हरामिते २५ ततस्तु
त्वाभयसंतत्रसकृषिसत्वसेयथयोयेनमार्गेणयेनेवरि
वान्वातोमहीतले २६ अथयस्लागतमुत्राप्तस्यरावप
त्रोर्यदापतितस्समहाभर्त्रेनिरूप्तातेतमसिस्थिते २७
ततोमत्वापितंगर्त्तं प्रविश्यत्वयजलमध्यात चकर्ष
तस्यैपशुरूत्वाद्यंकर्मध्यानुसारणात् २८ समाहार्य
चतंहर्म्यं द्विजगामसत्वानैयनैः अर्पयित्वाथतस्यस्वकी
यंचाश्रमंगतः २९ ततःसुमोमहाभागसंबन्धुधापुनर्य

हाः प्रभाते वीक्षते गात्रं यावत्कुष्टविवर्जितं २० श्री
मया परयायुक्तो विस्मयोत्फुल्ललोचनः चिंतयामा
स किं ह्येतदकस्मादोगसंक्षया २१ नूनं तस्य प्रभा
वोयं तीर्थस्यास्य निरागमे मयात्र माहितं यच्च पंशु
सूर्यैस्तु कर्दम २२ ततः प्रवीक्षयामास तत्र गत्वा स
कौतुकात् यावत्कुंडं विमलं कि स्वच्छं सापरिवारितः
२३ ॥ तस्मिन्तं स्थाने ततो स्वयं गत्वा स्थानमुत्तमं त श्रीव
पस्ते धृतयत्नेव ध्यायमानो दिवाकरः ॥ २४ ॥ आराण्यवा १५६

सिनं सम्यक् दिवारात्रिमतंद्रितः ॥ ततश्च परमां सिद्धिं उक्तमादरेण
सः ॥ २५ तत्कालं विस्मयन्नेन तत्र स्नानं समाचरेत् स्नानयेस्थापितं देवं
भास्करं सर्वसिद्धिदं २६ यद्यापि कलिकालेपि तत्र स्नातो नरः शुचि
शुने पुण्य जले कुंडे सप्तम्यां सूर्यवासरे २७ यस्तं प्रजयेत्क्या पुष्पधूपा
नुलेपनैः सर्वजन्मार्जितैः सम्यक् सोपि पापैः प्रमुच्यते २८ गायत्र्यष्टसह
स्रं यो जपेतस्य पुरःस्थितः सोपि रोग विनिर्मुक्तो मुच्यते सर्वपातकैः २९ तस्मो
द्देह्यो नरो दद्याद्वेन्नु श्रद्धासमन्वितः न तस्यान्वयजातोपि व्याधिना परिपस
ते ३० इति श्रीस्कंदे प्रभासखंडे सूर्यकुंडस्नानसूर्यप्रजानाम चतुर्विंशोमा री चि २४

सुमेधा॰ सुरष्यान्येतनिघ्नं गादेवतायातनानिचक्रुत्वाग्रुक्तानिसर्वाणिस
र्वलिंगमहात्मा १ तेषुसर्वेषुदृष्टेषुनकिंद्दृतेनचेतसासर्वेषा
मेवस्थानानांनर्वेदृयानिजंफलं २ कुंडानेकिंक्रियाकांडे किंय
ज्ञेकिंव्रतेपिरै तत्तेत्रंसेवनियंवैसुनत्वाश्रोस्यलाकृयं ३
यंत्रांयत्तानिकुशाणितथासांतपनानिच तस्यक्षेत्रस्यचाग्रेवे
कलांनार्हंतीशोडशी ४ पशवःपक्षिणःसर्पसिंदव्याघ्रम्गा
दयः तत्रकाशसवशानष्टास्तेपियांतिसुरालयं ५ ब्रह्मघ्नसर्व शिव
हारिचयेचान्येपापकारिणः तत्रस्नात्वाप्रमुच्यंतेयत्रप्राची १५०

सरस्वतीहीयत्रस्तम्भदृतद्दीनापिकृषिकर्मतोपिवानिवासंकुरु
तेमत्त्योद्वितःसौत्रदिवंव्रजेत् ७ हीनांगोवाधिकांगोवावाचिंता
ग्रस्तोथवापुमान्॥करिष्यंतिहयत्नानंसदेमांगोनविष्यति
८ विप्राउ॰ श्रीस्वस्तेसुरख्यातीथानिदेवतायतनानिचप्रनाव।
सहितानिहिप्रोक्तानिरवसुविस्तरात् ९ अतःपरंमहाभागः
श्रीस्वच्छमनोरमे प्रसुप्तेरुषिमीणीनाथेसानिवर्गापवर्गदे १०
यत्किंचिकर्मकिर्त्तव्यंनियमोव्रतमेववाहोमोवायजपोवाथवा
सर्वंहितोत्तमाः ११ सुमेधा॰ तस्मिन्नवर्षेपुराप्रष्टोमुनिभिःशांसि

तत्रनैः सूतस्तद्वैर्मुहा नागाः सर्वशास्त्रविशारदाः २२ मुनयः
श्रुत्वाद्भुतांकथासम्यक् विस्मयानंदकारिणीः यस्याश्रवण
मात्रेणमुनयस्तोषमाप्नुयुः २३ श्रीस्वर्गेचमनोरम्यांकृव्वस्व
र्गोपवर्गदे अस्मिन्देवदेवेशशंखचक्रगदाधरे २४ यत्किंचित्र
यकर्त्तव्यंनियमाद्व्रतमेवच होमोवाथजपोवाथतपोवापिवरं
नः २५ सूतउ॰ यत्किंचिन्नीयमोविप्राश्च हुतेगरुडध्वजे अनंत
फलदः सम्यक्दित्फवाचपितामह २६ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकश्चित्न शिव
मासोपिजानतः नियमोवायथाशक्त्यानस्थेयंनियमंविना २५८

नियमोवाजपोहोमोस्वाध्यायोव्रतमेवच कर्त्तव्यंब्राह्मणश्चश
स्त्रद्वयंचक्रधारिणः २८ चतुरोवर्षिकान्मासानेकान्नेनतो
जयेत् वासुदेवंसमुद्दिश्यंसधनीत्रायतेनरः २९ नक्तान्नेनोजनंयस्त
स्मिन्नेतनाईनंसधनिरूपसंपन्नासन्मतिश्चप्रजायते ३०
एकांतरोपवासैश्चयोनयेद्विजसत्तमाः व्रतेस्मिन्धर्मेनापिसवै
कुंठोवसेन्नरः षष्ठाद्ककालनोजैस्याथसुमेनयेसदार्दनं राज
सुयाश्वमेधाभ्यांसकृत्स्नफलमाप्नुयात् ३२ त्रिरात्रोपोषणनैव
चातुर्मास्यंनयेसदा यस्मिन्पत्रजाताप्संसारोहिकथंचन ३३ सा

उ·प·
१५८

यंप्रातं।स्तुचिन्त्वाचातुर्मासीचयोजयत् अग्निष्टोमस्यय।
ज्ञास्यसफलंसनतेनरः २४ अयाचितंव्रयेद्यस्तुपसुत्तमधु
सूदने।।विनियोगोनवेतस्यकुदापिसहबंधुभिः २५ तैला
भ्यांशस्तुयादद्यात्सतानगंविषेदोतः चतुरोवार्षिकान्यासां
नश्यसगोसुरवनाकुनवेत २६ ब्रह्मचर्येणयोमासान्चतुरोन।
यन्तिद्विजान् नसनयोनिलायेतःसंसारेवाकथंचनः २७ यः
स्नानंचतुरोमासान्कुरुतेतेलवर्जितं मधुमांसपरित्यागी। स्त्रिव
सनवेस्वर्गनाकमहा २८ वर्जयेत्श्रावणेशाकंदधिनाद १५९

तुर्ईश्वरपांवैशाखाचविधातः २४ मासस्नानेऽपिसम्यक्विधान
नारीवापुरुषोविवा प्रातस्नानःसनियमःसर्वपापैप्रमुच्यते २५ तरे
थागंधाम्बमाल्यानिवैशाखेसुरानिणीचदेया निदिज्ञमुखेभ्योप्रीतये
मधुसूदन २६ इतिश्रीस्कंदपुराणेमाधवेशाखयोः स्नानमहि।
मानामषट्त्रिंशतिमोसर्गोवि॰ रूपयकत्तु इत्याश्चर्यमिदंदेवत्वत्
सर्वकिलश्रुतंश्रीस्कंदेसफलंतन्नकार्यकथंनन्ति १ विधिनाके
नविप्रेन्द्र यांत्रिकेफलकांक्षिभिः कस्मिन्कालेविशेषानियमा
वदकिहश्याः २ सुमेधावाक्यांचंसंक्षेपेचपुराणोक्तंविस्तारास्मृतए

तद्विज। अस्मिन्नर्थे पुरा देव्या पृष्टश्री भगवान्हरः ३ देव्यु० । कथंकार्त्ति
कनियात्रा श्रीस्वरूपस्य सदाशिव: विधिनाकेन संब्रूहि नियमा
किल्न्नापरा ४ रुद्र० हेमंते शिशिरे चापि वसंते वा यथा सिनी का
र्त्तिक्या कार्त्तिके मासे विशेषेण तु सुंदरी ५ अथवा लाङ्गु क्षायां
स्वरूपं श्रवणेन तु यद्विवा जायते चित्तं श्रद्धा नक्तिसमन्वितं ६ तत्रैव
याप्रकर्त्तव्या तावत्प्रैव कारणं कृत्वा तु नियमस्व मद्देवर वर्णिनः
७ प्राणिम्म मनसा विष्णु कृत्वा प्रारंभ या विधिः विष्णुप्रदेणा
कृत्वा प्रयतः सुसमाहित ८। नियतो नियताहारो गत्वैव पथि

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

श्रीव

२६०

पद्तुयः क्षीरमाश्वयुजे मासि कार्त्तिके तु सदा मुषः २९ नस्य
पेन लिप्येत संवत्सर कृतेन तु: एतत्प्राह द्विजश्रेष्ठ मनुस्वायंभु
वोवच ३० तुलाके संक्रमते यस्मा श्रावणे मासि संस्थिते द्विधि ना
स्यप दे विष्णु शरीरे चाश्वयुजे हरी ३१ त्र्यो पि कार्त्तिके मासि संक्रमं
ति सदा मिषे तस्मात्कार्त्तिके मासे नी सर्वदा पर्वर्व वर्जयेत् ३२ य:
कश्चित्वर्जयेत्मर्त्य: वसुते गरुडध्वजे स फलं प्राप्नुयात्तु क्र
स्नं वाजपेयातिरात्रयो ३३ अश्वारा नव एम त्रिया न
वेत्रह्मणस्तत्रम: इष्टाम र्वा दिकासम स्यस न वंति सदा

उ.पु.
१६०

किया: ३४ अन्नाराजवणाग्नीयो नवेब्रह्मणस्सन्नमः । इष्टापूर्तं
वोर्हिकांस्तस्यसं नेषतिं योहासंचतुरोमासान् प्रकरोतिस्नान्हतेः
साहांतै विंस्तुवैमैत्रैनरः स्वर्गेणयुज्यते ३५ योजपेत्पुरुषं
रक्कं स्नात्वाविष्णोस्थितोग्रतः मतितस्यविवर्द्धेतम्युक्तपक्षे
पर्थेगात् ३६ शतमष्टोत्तरंयावत्फलहस्तप्रदक्षिणं विष्णो
करोतिमिनेनसपापेनलिप्यते ३७ मिष्टान्नंब्राह्मणेभ्यो
यः प्रदद्यातिस्वशक्तितः तिक्षोषांकार्तिकेमासेसो मिष्टोम शिव
फलंलभेत् ३८ युयजुर्वेदहिजोधीते विष्णोरायतनेनराः चतु १६०

रोवाषिकान्मासान्गंतेधर्वत्वमाप्नुयात् ३९ एतेचनियमो
सर्वेन्नाकर्तेयदिनोद्विजान् प्रकर्तुंचतुरोमासानेकस्मिन्न
पिकार्तिके ४० तथापिचप्रकर्तव्यास्तोकद्वयमनिम्निता
कार्तिक्यांब्राह्मणोश्रेष्टावैष्णवैपुरुषोसिह ४१ कांस्यमा
संमधौक्षौरंपुनर्नौलिनमथुनं कार्तिकेवर्जनीयानिसदै
ववैजनैः ४२ योत्रभुंक्तचतुर्दश्यां तिलपिंडकरिष्यति नवे
ष्यतिकुलेतस्यजातुनागतिकःपुमान् ४३ अतश्चःकार्ति
केमासिप्रासादेस्योपरिद्विजान् दामोदरंसमुद्दिश्यत्रपतैलेन

वधृतेनच: ४४ जलाशायेनदेवेस्यकथ्यतोद्दीपकंददन्
पूर्वोक्तनियमानांचसर्वेषांफलमाप्नुयात् ४५ यदितुष्टोदिष्ट
तमंकिंचित्सुप्राप्यंचैवयद्भवेत् नियमस्तकृतोयस्मात्
सफलोनवतिद्विजाः ४७ योविनानियमोमर्त्योपितंवाजप
मेवच चातुर्मास्येनयेसृष्टोजीवन्नपिमृतोहिसः ४८ यथा
फाकयवाप्रोक्तायथारण्यतिलास्तथानाममात्रप्रसिद्धा।
श्चतथातेमानवाभुवि ४९ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकार्येयत्ने शिव
मकार्त्तिके एकोपिनियमःकश्चिन्मसृष्टोद्विजोमः ५० २६२

कार्त्तिकेमासिविप्रेंद्राश्रृणुध्वंस्नानजंविधिं मृद्धौत्रौबलिं
निंत्वागच्छेद्यत्रसरस्वती ५१ प्राचीसरस्वतीतायेमाधवाग्ने
विशेषतः ५१ ब्राह्ममुहूर्तेचोत्थायकृतंशौचादिकांक्रियाम्
मृद्धौत्रौबलिंनीत्वागच्छेद्यत्रसरस्वती ५२ कृत्वाचस्नानसं
कल्पंकृद्दिदामोदरंस्मरन् कश्चिद्धौदितेसूर्येस्नानंकुर्याद्वि
जस्तमः ५३ स्नानमंत्रोयथाकार्त्तिकेहंकरिष्यामिप्रा
तस्नानदिनेदिने प्रीत्यर्थंदेवदेवेशं दामोदरतवाच्युतः
५४ इमंमंत्रंसमुच्चार्यमुनीस्नायाद्व्रतीनरः देवान्पितॄ।

श्वसंतर्प्य यथाविध्यनुसारतः ।५५। स्ववर्णयत्नपुष्पांपुष्पां
सुवर्णाद्रिं रवेर्नो द्विजाः अर्घदानं प्रकर्त्तव्यं सर्वसौख्यप्रदा
यकः ।५६। अर्घमंत्रं यथा इतिनः कार्त्तिके मासे स्नाना
तस्य षधिवन्मम गृहाणार्घ्यं मया दत्तं दनुजेंद्रनिसूदनः ।५७।
तस्मात्तो बलिं च संस्प्य विष्णोरायतनं व्रजेत् पयसा च सुगंधे
नस्नानपयेत्माधवं पितुं ।५८। श्रीखंडकुंकुमैस्तीर्थैर्गंधैर्विलि
प्यं मधुसूदनं पितानि सुखमावासांसि परिधाप्य च माधवं ।५९। शिव
ऋतुकालोद्भवैः पुष्पैस्तुलसीदलसंयुतैः संपूज्य माधवं देवं त १६२

धारात्रिकसर्षकं ।६०। नैवेद्यमुपसंकल्प्य नैवेद्यं पायसं घृतसंयुतं
एवं संपूज्य देवेशं देवदामोदरं प्रभुं ।६१। श्रोतव्या विप्रवचनात्क
थेयं पापनाशिनी । गोभूतीलहिरण्यं वा रूप्यं देयं स्वशक्ति
तः ।६२। पादरक्षणदानं वा वस्त्रदानं विदा वतः दामोदर
समुद्दिश्य पंकर्त्तव्यं हि द्विजातये ।६३। तुरामकरमेषु प्रातःस्ना
नं विधीयते हविष्यं ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनं ।६४।
तथापि कार्त्तिके मासे विशेषाद्ब्रवीम्यहं आश्विनस्य तु ।
मासस्य या शुक्ले काद्रशी नवेत ।६५। कार्त्तिकस्यव्रतानि

इतस्तां विवाहरत्सुधीर्दुर्लभो कार्तिको विप्रा प्राप्स्यन्नेव
नृणां हरी ६६ यत्रार्चितस्वकं रूपं नक्केन्यो संप्रयच्छति
कार्तिके विष्णुतीर्थे यो ब्रह्मचर्यपरायणः ६७ स्नानस्यतुदि
ते नानी माड्जातस्पन्नीकृतः विहाय सर्वपुष्पाणि मुनि।
पुष्पेणमाधवं ६८ कार्तिक्यां योर्चयेन्नक्राबात पेयफलं जपे
यफलं नवेत् कार्तिकेनाति चितो यैस्तुकमलैः कमलेक्षणः
७० जन्मकोटिषु विप्रेन्द्र नतेषां कमलागृहे कार्तिके केतकी पु श्रीव
जा येषां नाम्ना कृतौ सुता ७१ तत्रिन्स स्मरबे पुत्रं वसति त्रिदि १६३

वेसदाः तुलसीदलक्षेण कार्तिके योर्चयेद्धरीः ७२ मुक्ति
पत्रैर्मैत्रे मुनिश्रेष्ठा मौक्तिकं लमते फल धात्रीछायांतुया
कुर्यात्पिंडदानं महोत्तमा ७३ मुक्तिं प्रयांतु पितरस्तस्या
दान्माधवस्यतुः धात्रीफलविलिप्तांगो धात्रिफलविभूषि
तं ७४ धात्रीफलकृताहारो नारो नारायणो भवेत् धात्रीछा
यां समाश्रित्य योर्चयेच्चक्रधारिणं ७४ पुष्पेपुष्पेश्वमेधस्य फ
लं प्राप्नोति मानवः कार्तिके सोके विप्रेन्द्र धात्रीवृक्षोप
शोभिता ७५ वने हामोदरं विष्णु चित्रान्नेनो पये विभुं मूले

नपायसोनाथहोमंकुर्याद्विचक्षणः ७६ ब्राह्मणान्भोजयेद्भ
क्त्यास्वयंभुंजीतबंधुभिः। रात्रिकामोदकांश्चैवनैवद्यात्का
र्त्तिकव्रती ७७ द्विदलंतिलतैलंचवर्त्तयान्यत्रनिदूषितं मा
षमुद्गमसूराश्चचणकाश्चकुलत्थकाः ७८ निष्पावाराजमा
षाश्चाढक्योद्विदलंस्मृतं कार्त्तिकेवर्जयेद्धीमान्शूद्रान्नंचवृ
न्ताकं ७९ कार्त्तिकेवर्जयेत्कांस्यंकार्त्तिकेशुक्रसंधितं
नोर्जेवंध्योविधातव्योव्रतीनाकेनचित्क्वचित् ८० तस्मात्स्न शिव
र्वप्रयत्नेनकार्येयत्नेनकार्त्तिके अष्टतेनद्वातेद्यस्तुमा १६६

संहस्रमाहरेच्छ्रियं। ८१ तिर्यग्योनिमवाप्नोतिनात्रकार्यवि
चारणा। तुलायांतिलतैलेसायंकालेसमागते। ८२ मास
माकार्त्तादीपंयोदद्यात्सितांहरिप्रियं महतींश्रियमाप्नोतिरू
पसौभाग्यसंपदं ८३ श्रीसत्तुविशेषेणनिःकामोभ्यन्नाय्य
वेत्दिवाकरेस्तासवनमौलिन्नतेग्रहाद्वारेपुरुषप्रमाणेरूपा
कर्त्तीयाग्रयवृत्तदारुमारोप्यसमावयवस्यमूर्द्धि: ८४ कत्वाच
तस्त्रोष्टदलाकृतीयानिर्नविष्टदीपान्तुसासारी। ततःकर्णिका
यतुमाहात्म्यकार्त्तोदीपप्रदेयोदलगास्तथाष्टौ ८५ निवेद्य

धर्मायिहरायस्तस्मौदामोदरायायथ धर्मराज्ञेप्रजापतिस्त्था।
स्त्वथसत्तिन्नमः प्रेतेभ्यएवाथतमस्थितेभ्यः ८६ अनेनैव
विधानेनकार्त्तिक्यःसदाक्षिपेत् ८७ सप्तजन्मकृतंपापंवि
लयांतिसर्वथानरोगोनचदारिद्र्यंनदुखंनचपातकं ८८ का
र्त्तिकस्यफलंसम्यक्कथ्यएवंतःसम्प्रजायतेत्रषय० पृत्तला
नित्वयोक्तानिव्रतानिनियमास्तुविशांपते ९० इत्युरीःसु
कुमारांगीकर्त्तव्यंकिंवनेचरः सूत० अत्राक्तोनियमंक।
र्त्तुंसुकुमारोत्तवेत्तुयः ९२ एतत्तद्यकर्त्तव्यंविष्णांस्याप्तं। शिव

१६५

भीष्मपंचकं ९३ कार्त्तिकस्यासितेपक्षेत्वकादश्यांसमाहि
तः प्रातरुत्थायविप्रेन्द्रानित्यकर्मविधायच ततस्तुनिय
मंकुर्याद्वासुदेवपरायणः उपवासंप्रकर्त्तव्यंतस्मिन्नह
निनक्षिमः ९४ अन्नाकृयावान्नारीतस्मद्युदग्नास्वशाक्ति
तः ब्राह्मणायद्दिविष्णोर्नूत्नाकर्त्तव्यैर्लवैन्दैर्भीरैः ९५ एवंपं
चदिनंयावत् कर्त्तव्यंव्रतमुत्तमंपूजनीयोहृषीकेशोजल।
शायीस्वरूपधृक् ९६ गंधधूपैश्चनैवेद्यैरात्रौजागरणादिभिः
षष्ठेन्हिनतोजातोभोजयेद्ब्राह्मणोत्तमान् ९७ तांश्चवस्त्रैर्हिरण्यै

एयेनमिष्टान्नेनेहत्वक्षितः ततः कृतांजलिर्न्नत्वा प्रार्थयेद्गु
रुणोत्तमान् ॥ सर्वमेतन्नियमोद्यापनकं फलं त्वयात्तवाखिलं
युष्माकं च प्रसादतः ततस्तैरपि वक्तव्यं चातुर्मास्यसमुद्भवः
९९ व्रतानां नियमानां च फलं त्वयाप्तवाखिलं ततो विसर्जयेत्तां
न विप्रान् प्रणिपत्य विधानतः १०० गुरुं देवादिसंयुक्तं भोजनं
स्वयमाचरेत् सर्वाहारेण राजेन्द्र पंचमास प्रपूरणं १ यः करो त्रिग
ति व्रतं तस्य फलं स्यात् बहुपुण्यदं यः पुमान् व्रतमेतद्धि कुरुते
दिनपंचकं १०२ उपवासपरस्तस्य फलं शतगुणं स्मृतं ॥ ए २९६

कादश्यां हरेत्सर्वाणि पुष्पैस्समाचरेत् ३ द्वादश्यां बिल्वपत्रेणाश्च
तपश्चात ततः परं त्रयोदश्यां चतुर्दश्यां सुरेभ्यो नक्तं सर्वकं ४ कुमा
रात्तेन पुष्पेन पौर्णमास्यां द्विजोत्तमैः एवं पंच दिनं यावत् कृत्वा
विध्यनुसारतः ५ प्रतिपद्दिवसे सर्वैः स्नानीयो जनार्दनः गो
मूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकं ६ प्रतिपद्दिवसे सर्वैः
यो प्रदद्यात्कामसंतुष्टो ये अगरुं गुग्गुलं चैव कर्पूरं चंदनं तथा ७
एकैकं निवपधूपं प्रतिपद्दिवसे स्थितं जलशायिजगन्नाथो निद्रो
षः पर्यमाश्रितः ॥ अर्घं दातुमे देवो नीलं पंचकसिद्धये मंत्रे

एणनेनरा नवोह्य येदिवस्य नक्तितः ९ ग्रांषतोयैसमाहार
मपुष्पफलवृंदनंततस्तुविधिवद्रूक्त्याइदेहामोदसंस्मवं १०
नैवेद्यंप्रमानूंबस्वशाक्त्यानिवपूयेद्दिजः एतद्ः सर्वमास्थाय
तंवतवैचीस्मपंचकं ११ संप्राप्यतेफलयेनव्रतानांनियमैस्त
चंमाहात्म्यंविस्तरात्सुमेधा० हरोस्तुमेफलंचोत्कंसूतेनौकमु
नीश्वरा १२ व्रतानांनियमानांचमाहात्म्यंविस्तराद्दिजा १३ इति
श्रीस्नस्यसप्रकाशेचातुर्मास्यादिमहिमानामपचाशविंशतिमोम शिव
रोचि: २५ शिष्यउवाच तुलामकरमासेषुप्रातस्नान १६९

मुदाहृतंपुरातत्रतुलास्थेर्केसम्यकृत्वन् फलंश्रुतं १ मकरस्थौ
रवौविप्रमेषस्थेच दिवाकरेसवदनस्नानजंसम्यक्फलंवद्।
यमोद्विजा २ सुमेधा० तुलामकरमेषेस्तुप्रातस्नायीसदाव्र
तूत्तविष्यब्रह्मचर्यंचमाघस्नानेमाहाफलं ३ तत्रचोत्थायनिय
मंगृह्णीयात्विधिपूर्वकं प्रुरुधीत्रोज्ञयत्नेनत्वामाधवरु दिवि
यंस्मरन् ४ माससमासमिमंपूर्णंस्नास्येहंदेवमाधवः तीर्थस्य
स्यजलेनित्यंमितिसंकल्प्यचेतसिमकरस्थेरवौमाधेगोविंदाच्यु
तमाधवःस्नानेनानेनमेस्नायथोक्तफलदोभवेत् इमंमंत्रंस

DR. BHAU DAJI MEMORIAL
DR. BHAU DAJI MEMORIAL

मुच्चार्यस्नायान्मौनसमुक्तितः। हरिवानपितृंश्चसंतर्प्ययथावि
ध्यानुसारतः॥ सवितेप्रसवित्रेचपरंधामजलेमम ७ त्वंतेजसापा
रिच्छन्नः पापयानुसहस्रधाः। इमंमंत्रसमुच्चार्यसपुष्पफलचंदनं
८ शंखतोयंसमादायसूर्यायर्घंनिवेदयेत्। माघमास्यवसि
स्नायात्नैरंतर्येणनावकेतः ९ पौंडरीकंफलंतस्यदिवसेदिवसेन
वत्। नवमिश्चयस्नातोहस्नातोपिद्विजोत्तमाः १० होमार्थंसेव्य
शिशिरार्थंनकश्चनः। अहनिहनिदातव्यास्तिलाशार्करया। शिव
न्विता ११ त्रिनागस्कतिलानांहि चतुर्थकंशरान्वितः। तिलस्ना १९

यीतिलोद्वर्तीतिलहोमीतिलोदकी १२ तिलभुक्तिलदाताच
षट्तिलाःपापनाशनीः। माघावसानेविप्रेभ्यःषट्रसंभोजनंस्मृतं
१३ दंपत्योर्वाससीसूक्ष्मेसमधान्यासमन्विते त्रिंशन्मोदकादेया
शार्करातिलसंयुता १४ तथातविर्तिलपूर्णपात्राण्यौडुंबराणि
चमाघस्नानेत्वशक्तोपिस्नायादपिदिनत्रयं १५ माघस्नाने
नयत्पुण्यंतत्फलंपीलनतेत्तुवि पौषेतुदशमीकृष्णामाघेशुक्लावस
समी १६ माघेचैवपौर्णमासीचमाघमासेदिनत्रयंश्रीस्वलेमाघ
मासेतुत्र्यहंस्नानस्ययत्फलं १७ नाश्वमेधसहस्रेस्पणत्तत्फलं

त्तत्तेनुविः अश्वत्थमूलमासिंतोयेनबहुनासदाः॥१८॥ कुर्या
त्प्रदक्षिणां तंतुसर्वदेवमयं ततः पितृदेवमनुष्यांश्च तर्पयित्सच
राचरं १९ योश्वत्थमर्चयेद्देवंमुकुंदेनसमन्वितंकुलानामयुतंतै
नतारितस्यान्नसंशयः २० कितरुश्चरतोगांतुस्नात्वापिफलतर्पणं
कृत्वागोविंदनऊर्गतिमवाप्नुयात् २१ वैशाखेविधिनास्नानंसदा
स्वत्पामहोत्तमंदविष्णुंब्रह्मचर्यंविनलशाय्यानियमःस्थितः २२ व्रतं
दानंदमोविप्रामधुसूदनपूजनं अपिजन्मसहस्रोत्थंपापंदहतिदा शिव
ससं २३ मासस्नानेवशक्तोपिस्नायादपिदिनत्रयं त्रयोदश्यपीच १९९

दश्रेनरामेणनीत्वानीत्वापुरदत्वावसुधराः त्रिसप्तवारभस्म न्क्षत्रियेमा
बलात्पुरात् ३१ राजोवाच अहंयज्ञंकरिष्यामिरहांब्राह्मणसत्तमाः तपस्वि
नोपिकार्यत्रनचीचर्याकिथंचन ३२ मुनिरुवाच राजामेवासियाऊंम्ममोदंतो
निरुद्धंबुधा देनिहेतुकपाषंडिह्वकश्चबजयेणत् ३४ नार्यापातवराजेंद्र
वयंसर्वत्रसस्थिता नीताक्रनाथानारत्वारत्नानिविविधानिच ३५ तथा
पियदिश्रद्धाःविद्यतेदानसंभवा राजन्नवरःसर्वश्रास्थलारव्यंमनोरथं ३५
अस्मन्दहिरोजेंद्रयेनसौरव्यंप्रजापते स्वर्णरूप्योभवेत्तच्चब्रह्मणी
थिविनिर्मितं ३७ सुवर्णमणिमुक्तादिपदार्थैरथैरपिरपिपूरितान्देहिराजेंद्र
सम्यग्गामस्यशोभना ३८ सुमेधाउवाच ततः श्रुत्वापार्थिवाहृष्टः॥ ॥ शिव २०२

२०१

MEMORIAL

PAGE(S)MISSING

NOT AVAILBLE

| 170

कामक्रोधौपरित्यज्य लोभमोहौ तथैव च ॥१९॥ तीर्थानिगमनं पुण्यं जन्ते ।
स्मोपि विशिष्यते तस्मात्सर्वप्रयत्नेन यात्रां कार्यान्न निसदा ॥२०॥ अ
ग्निष्टोमादि नियज्ञैर्नो रिष्टा विपुलदक्षिणैः ॥ नेनतत्फलमवाप्नोति तीर्था
नुगमनेनयत् ॥२१॥ यानिगम्यानितीर्थानि दुर्गाणि विषमाणि चः मनसात
निगम्यानि सर्वतीर्थागतेप्सुना ॥२२ यस्यहस्तौ च पादौ च मनुश्चैव सुसंयुतं
विद्यातपश्च कीर्तिश्च सतीर्थफलमश्नुते ॥२३॥ नियता नियताहारस्नानम
न्त्रपरायणाः व्रतोपवासनिरतस्तीर्थफलमाश्नुते २४ अक्रोधनश्च देवे शिव
शासत्यशीलोदृढव्रतः ॥ आत्मोपमश्च जुतेषु संतीर्थस्य फलमश्नुते २५ कु १६१
171

रुक्षेत्रादि तीर्थानि रयगम्यानियानितु ॥ तान्येव ब्रह्मणो यायुयाने दोषा
ननेषुवै २६ यमेग्नयो धनोपेता तीर्थानासमरणे रतातीर्थदानाद्वयो ।
गाद्वयोगाच्चतेषामप्यधीकं फलं २७ यद्दरिद्राधनैर्हर्दि नानास्तीर्था
नुगमनेरता येषामन्म फलावाप्तिर्विना वित्तव संचये १८ सर्वेषामेव
वर्णानां सर्वाश्रमनिवासिनां तीर्थंतु फलदं ज्ञेयं नात्र कार्या विचार
णान १९ कार्यांतिरेण योगत्वात्स्नानं तीर्थे समाचरे नच यात्राफलं ।
तस्यस्नानं मात्रं फलं लभेव २० तीर्थाभिगमनं कृत्वा निराहारा यतेन्द्रि ।
याः प्राप्नुवंमहादवीतीर्थे दशगुणं फलं २१ छित्रकारस्तीर्थानि कृत

स्माकृतकस्मचः स्वकीयत्नावसंयुक्तं संस्त्रणाफलमश्नुते २२ स्नान
तेषोडुशांत्रासः तपस्नानात्नपरायणः स्वधर्मनिरतोशांतोयःपरान्ते
नगर्वता २३ पितरंमातरंतीर्थेन्नातरंसुहृदंगुरुं ।। यमुद्दिश्यनिमज्येतत
दष्टांशंसलतेतुसः २४ कुशस्कप्रतिमांकृत्वातीर्थवारिषुमतिके यमु
द्दिश्यमहादेविसष्टमासंलन्नेतुसा ।।२५।। महादानानिरत्नानिविना
न्नानेमहुवलस्थिरैर्दितरूपेणआयंतेब्रह्मणाप्तसा २६ नवेदेवलमाश्रि
त्यप्रतिग्रहरुचिर्भवेत् अज्ञानाद्यप्रमादाद्यदहतेकर्मनेतरं २७ चि त्रिव
तिकाष्टंतुसंस्पृश्यपयस्सूपंतथैवच। वेदविक्रयियस्यहृद्यास्नानमेव १६२

172

विधीयते २८ तैलपात्रमिवात्मानयोरक्षेतीर्थसेवकं सं
तीर्थफलमश्नुतेविप्रप्राज्ञोतिसंयतः २९ प्रश्नतीर्थेपि
तुश्राद्धस्नानंदानंसमाचरेत् हिंडकारिचन्नतेस्मसंस्कृते
तीर्थजंफलं ३० उपवासादिकंकृत्वायात्राकुर्याद्यथावि
धिः बहुकृत्यमपिविज्ञेन्मोदातव्यंतीर्थहितवे ३१ श्रीदेवु०
तपांसिकानितथ्यं तेक्षेत्रेश्रीस्वलोकेनरैः सुगेषुकानिदाना
निदानानिदीयतेकेषुचाकयं ३२ इश्वरो० तपःपरंकृते
श्रेष्ठत्रेधायांज्ञानमिष्यतिद्वापरेयजनंधन्यंदानमेकंकलौ

सुगे ३३ कल्लोदानानि दीयंते ब्राह्मणेभ्यो यथाविधि आस्वले
क्षेत्रमासाद्य तपसा तप्यते फलं ३४ सुमेधा० इचरुद्रेण
विशेषाद्गुरुश्राद्धको विधिकृवं देवि पति विशेषण यात्राया
श्च धरासुरा: ३५ यत्र तीर्थे न वे लिंगं तीर्थे च विमलोदकं त
त्राकार्यमाज्य विसिष्टदानमिष्यति ३६ तर्पणं पितृदेवा
नां श्राद्धदानं सदक्षिणं तीर्थे तीर्थे च गोदानं नियतः श्राद्ध
तो विधिः ३७ स्नानं विलेपनं स्रजा देवतानां चैव समाचरेत् ब्रा
ह्मणानां ततो दानं निर्मलं कारयेद्व्रती ३८ एतत्सर्वमाख्यातं

माहात्म्यं श्रीस्थलस्य च विस्तारेण न विशेषापापघ्नं पुण्यदं च य
त् ३९ पवित्रं यत्पवित्राणां महापातकनाशनं सर्वमंग
लमांगल्यं वंद्यं सारस्वतं जलं ४० ऊर्ध्वगादि वियत्पुण्यं प्रजा
संते पिबंति सारस्वतं जलं हृणं ब्रह्महत्या विशोधिति ४१ श्री
स्थलस्य विशेषेण जे स्पृशंति नरा जलं अश्वमेधसहस्रस्य प्राप्नु
वंत्यत्फलं स्मृतं ४२ तृप्यंति पितरस्तस्य पक्षत्रकुशामिश्रितं य:
ददाति जलं स्नात्वा सतं कुशतिला न्वितः ४३ ते पितृस्थ सुनस्त
स्य ग्रपश्यं निर्मलं धनं धनधान्ययुतो येतं सफलं तस्य जीवितं ४४

तस्मात्सर्वं परित्यज्य श्रीस्थलेचमतिस्थिराषुरुषेणहिकर्त्तव्या तत्प्राप्तिसर्वका
मिका ४५ गंडूषंमपितोयस्यसरस्वत्यास्तुयः पिबेत् सोपिसंमु
च्यतेपापाद्राजन्माप्ररणांतिका ४६ तत्रस्नानंद्विजेंद्राणांनजप्यंति
चयेनराकदाचित्तत्कुलेतेषांदुःखंकिंचिन्नविद्यति ४७ सर्वे
षामेवतीर्थानांश्रीस्थलंचाधिकंस्मृतंश्रि [illegible] याविनि
मितंस्थानंमार्कंडस्यादिनिश्चितं ४८ प्राचींसरस्वतींप्राप्य
यातितीर्थंहिमालयं मकर [illegible] स्थसमुद्रगतत्परीणसमालिङ्गत् श्रीव
४९ यंयंकाममभिध्यायतस्मिन्स्नानपरित्यजेत्तंतंसकलं ॥ २७

माप्नोतितीर्थमाहात्म्ययोगतः ५० सरस्वतीसर्वनदीषुपुण्यासर
स्वतीलोकसुदासुखावहा सरस्वतींप्राप्यसुदुःखिनानरासदान।
शोचंतिपरत्रचेहेव ५१ दिव्यंसमग्रंचरितंहिमन्नश्रीओष्यंतियेप
र्वसुवासहाव तेचापिपापाद्ग्रयंतिहरेश्वनावन् त्रिविष्टपंपुण्यजना
धिवासं ५२ सुवर्णदानगोरीक्षितिदानतुल्यंफलंसमश्नोतिनरःसमग्रं
यःप्रातरुत्थायपदेदिनित्यंपुण्यंचरित्रंहिरमास्थलोस्य ५३ इति
श्रीस्थलप्रकाशेयात्रातेविधिर्नामसप्तविंशतिमोमरीचिः २७
स्तूपयज्ञ०॥ ॥ स्वामिन्दिव्याकथांश्रुत्वाविस्मयानंदकारि

उ.प.
१०५ णी ॥ नवयंत्वमिमापंन्नास्ता यापिवमहामुने १ वृत्ताधायंतंसंपन्न
द्विजवर्यास्त्रिमेधसः कथमत्रसमानीताकुतः केनवहापरः २ तव
स्नाभिमानेनममायंचक्रुमपृमं किंतुवाहवंसक्रिमांविवसंस
मद्भूयदत्त ३ तत्रुद्दिश्यद्विजश्रीतिः पराधीनांतरात्मनः षंतव्यंस्तु
ऊनेरषसमर्थार्थीक्रियादरः ४ धरणीधरविप्रेसापुरा प्रोक्तंचज
द्विजाः शिष्टैरन्यैश्चतत्सर्वमंगीकृत्यकृबेध्रुवं ५ श्रात्रवंशोद्भु
वः सर्वनानाधर्मपरायणः सक्रोदेवद्विजानांचमल्लराजातिवि शिव
श्रुतं ६ आसीत्सार्यवक्ष्यगाईत्सममविक्रमः समुद्रमेखलामुर्वीश १०५

त्रां सैकपुरीमिक ७ राजसो गावसाने तु चिंतातस्यातिदारुणात्क्षकस्मात्तु
समुत्पन्नाकार्यविस्मितकारका ८ कालेनकियतानेनमल्लराजेन तत्वता
जय चिंताविनाशाय सम्यग्तीर्थाटनंकृतं ९ मुनिवाक्यामृतसमानीता
पुहंगिरिनिवासिनाः नानातीर्थरतास्तेनमुनिभिस्त्वासुवर्चसाः १० पत्स्वर्ण
दिदानैश्चग्रामदानैर्द्विजोत्तमैः हस्त्यश्वरथगोहेममणिमुक्तादि
भिश्चवै ११ कृता अविस्मविशेषाकृतास्तेननृपेणतुशासनादि
प्रदत्तानि तेभ्यः सम्यक्विधानतः १२ सहस्रसप्तकाके वि
निबंतिश्रीस्वल्पधुनाः विश्वरूपादितत्रेयातोथस्यास्यप्रनाव
१

नः॥२४॥ श्रणामंयेकरिष्यंतितेन्योवैश्रद्धयान्विता। समरात्रापौ
६ तूपात्कमुक्तंप्राप्स्यंतितेनराः। २५ ऋषय॰ मूलराजान्निधेराजाकथं
धर्मपरायणः। त्वत्तोन्नोहिकथंतेनलब्धंराज्यंद्विजोत्तमा २६ एतच्च
र्वमाचक्ष्वया कृत्वसुविस्तरात्सुमे। अहंचकीर्तयिष्यामिमूलराजनृपोत्त
मंध्रुवं। सर्वपापहरविचित्राकथामेतांमनोहरा २८ पत्रनासैःस्वपद्ममुनयःश्रका
रपत्रि[illegible]घान्वितंसरस्वतीनदीतीरेशोभितंसर्वतोधुनाः २९ पत्तकर्षेश्वसं
पूर्णंसाधुलोकप्रसंसतिसुवर्णमणिमुक्तादिमहार्थैरपिपूरितं २० तत्रासी शिव
नृपस्ताईलसर्वधर्मपरायणः॥ ह्यात्रवंशेद्भवंपूर्णचामुडाराख्योनृपो २२६
ततोराजाताद्विजेंद्रास्तेहानस्यास्यप्रभावतः सहस्रसंज्ञकाकेचिद्रंपटेटोलकाहुयाः
[illegible]

त्तम॥२२॥ दानादिनकुलिनश्चसाधुमूर्तिर्वापहः। पुत्रवहूत्राति
न्नालोकाद्यात्रवःप्रवतिष्टनोदिता २३ बाह्मणस्तपितास्तेनगो
न्हदानैश्वन्नजात्रश्चाहोमिःकतिपयैयेविनोद्दामन्नोलिनौ २४
राजावाजानिधौपुत्रपूर्वदिग्यास्यन्नृपते रक्तसुधरोगंगासलिलस्कं
धवाहकौ २५ तत्रायातौनदीतीरौदेववैद्याविद्यापरौ उपवि
ष्टौक्षणंसमस्कुचक्रितुप्रातिमानसौः २५ ततक्षणेवसरेत
त्रवाजिन्यास्त्रीकृत्स्नलक्षणं सगर्भेविडवाराज्ञोजलपानार्थमाग
ताः २६ जलंपीत्वायत्रस्नातावडतारस्तकरणज्ञा। दृष्टातास्मात॥

हास्यम्प्यकूसगर्भादित्यवहन्नाः २७। ततस्करावंशविप्रौतावुच्चतुः
स्वप्नंकंचित्सगर्भाविडवामिथ्यासमताडितान्वयः २८ कुस्माप्यः
स्मृताग्निनिर्गर्भोस्तिसद्दकुहीनाकृतोधुनाः तयोराकर्ण्य
वचनंरत्नकोविस्मयोन्वितः २९ गत्वाचूर्णंन्विपायेद्य हृष्टां
तमवन्नाहिजा श्रुत्वाविरंमस्याथनृपोविस्मैपिविस्मयां
न्वितः ३० ततस्करराजबीजौस्तौसमाहूयचसंसवि ष्ट
तुष्टर्वर्ष्टतांतच्चामुंडेनचन्तुजा ३१ ततोमधुवाक्येनराजा त्रिम
वंसम्यग्गाहत्तुः सौराष्ट्रेसोमनाथार्थोमहेशस्वास्तिकांम १२७

हां ३२ कृत्वावांस्त्रनिंससप्तत्तीयेमासिवैनृपः दर्शयिष्यावस्त्रा
गत्पनेत्रह्लानंहयात्मजः ३३ जातोहृष्टास्त्रनोराज्ञा दृष्टंजात्यादि
कंतयोर्भ्रत्फकंन्रमितात्म्यांकुत्नवर्णादिकंश्चक ३५ ततस्करराज
पुत्रौयोज्ञाज्ञात्वातेनविवाहितौ मत्पुरात्रुरदेवोतुःवारुरूपां
दिव्याधैर्यवान्॥ ३६ कन्नेन्निःदिवसैश्रुत्वविजसंज्ञौमतस्मयौ
तस्यभार्यामहस्माद्वीमर्मपुत्रप्रियंकरी ३७ कृत्वाश्वपरित्हितन्नी
तंयत्नेनास्त्रामासिकं त्रसिन्मोदरंनित्वाम्रयागर्भश्चकान्वितः
३८ मत्स्यंनंतहिनेविप्रास्थितंचमात्रवशाद्धं मूलराजान्निधंतस्मा

सुजैनानां मर्मप्रतिषिधितं ॥ ३९ ॥ इत्यातं स्नातवर्गोऽप्यशुचिः कृत्वा तपस्विनी
सुखं तेतेनैतस्त्रियवासोऽप्यस्याप्येमृतिमन्वगात् ॥ ४० ॥ ततस्तत्र हृदि माप्रेरेम
ल्लराजस्सितेश्रुवत् ॥ अथ देवज्ञा शाजानानाधर्मपरायणः ॥ ४१ ॥ चामुंडेसं
ज्ञकेयोऽसहसामतिमत्यगात् ॥ वत्सवत्सस्य पुत्रोऽस्तैश्वरागद्वेषपरा
यणः ॥ ४२ ॥ अहंकारेण संयुक्तापरस्परज्ञागाषवकस्त्रिरूपा महोरो
ज्ञा मल्लराजयधोद्यता ॥ ४३ ॥ तैस्तत्रास्त्रविद्यानां विश्वस्तानां वधु
कृतः संसक्ताश्वारणं ज्ञातापुरुषोपास्तेनयविकृत्वा ॥ ४४ ॥ अचौराहर शिव
डीताश्च चौरासंरक्षितास्तदा माधवः क्रेशीतानित्यमनेकाधुंसि । १२८

विधिपते ॥ ४८ ॥ नैतन्मन्मासिवात्मा न योरहोलाभसेववक्त मतीथपित्र
मश्नुतं विज्ञाप्नोति संयतः ॥ ४९ ॥ यश्चात्तीर्थे पितृश्राद्धं स्नानं दानं समाचरे
त्तिवकारिव तत्तेभ्यस्तु तेती र्यजं फलं ॥ ५० ॥ उपवासादिकं कृत्वाथ
तास्त्रियः ॥ ५१ ॥ तथापि तैश्च कूरात्यंतत्वं पापसंयुतैः ॥ अकालेन क्रिय
तायौवनोद्दामगर्विताः ॥ ५२ ॥ मल्लराजं परं दृष्ट्वा लोकाः सर्वेऽतिहर्षिताः ॥ एतस्मि
न्नंतरे वारमिणी निर्गता गायनांतरात् ॥ ५३ ॥ नाद्ययंति दिव्याः सर्वास्तु षप्रवर्षाद
नंतरं मानवतत्रलोकालोकायस्यं लोकपरास्वतुः ॥ ५४ ॥ मल्लराजाभिधाख्यायमिदा शिव
नीच विचक्षणाः ॥ युष्मद्देशाधिपः सर्वेषां सिद्धैर्प्रतिष्ठितः ॥ ५५ ॥ श्रुत्वैनं वचनं तो

लोकाः साधुसाध्विति चक्रवान् समुच्चायत तस्य क्रतुः सर्वे पद्माभिषेककं ५० कृतं च
राज्यतिलकं वेदमंत्रैर्द्विजातिभिः ततः सुरक्तसकलराजेंद्रपद्मांपीचत्वपोत्तमः ५१ अजे
यपर्वशत्रूणां मसीत्पन्न नरके पुरे पुत्रपौत्रसुन्दरत्याद्यो नीतिमान् रोगवर्जितः
५२ तस्मिन् राज्यं वयेल्लोकाः सर्वे कर्मपरायणाः देवविप्रार्चनं प्रजल्पंति निर्विरोधं प्रजे
तिचः ५३ क्रीडंति नकुलैः सर्पाः बिडालाः मूषकैः समं पंचाननैर्मृगाः नित्यमूलकाः
श्वापि वायसैः ५४ सर्वर्तुफलिनो वृक्षाः सुपुष्पाः फलधारिणी सुपन्नाः कंटकैर्हीनाः क
ल्पपादपसंन्निभाः ५५ वेदाभ्यासरता विप्रा यज्ञाख्यानपरायणाः स्मृतिवादपराः श्वा शिव
नो तथा वेदशास्त्रपारकाः ५६ अग्निष्टोमादिका यज्ञाः प्रवृत्ताश्च सहस्रशः तस्मिन् रा ५८

ज्ये च विप्रेंद्राः सोमभिर्नाश्चितिसंयुतं ५७ अग्निधात् परतरात् स
र्वांगा राज्यमुत्तमं वशीकृत्येति नृपालः सोऽवयामास चान्वहं
५८ अहंकारेण संयुक्ता मात्रवंशाश्च वामम मद्यपानरताः सर्वे राग
द्वेषपरायणाः ५९ लोककष्टप्रदातारो देवब्राह्मणनिंदिका हि
मालयं गमिष्यंति मदस्ता लेकदा ध्रुवं ६० एकदा निशि विप्रं सम
लराजेन नृभुजा मात्रवंश्याः नृपाः सर्वे धीमता स्तिच पापिनः ६१
ततः ज्ञि कं रकराज्यं नुक्तं तेन द्विजोत्तमाः पुत्रवद्यालितास्लो
काः राज्ये वध्य निसूदिताः ६२ राज्यं नोगाववानेव चिंतातस्य स

मुद्गवाततःश्चिंताविनाशायतन्मतीर्थाटनंकृत ॥६३॥ श्रीमल्लराजस्य
स्यकथामिमांयामात्योद्विजनंश्रृणुयात्सुमुत्तमांमल्लकानुनाग
न्विपुलान्मनोज्ञान्सकांस्तयायात्सवसंसयात्रः ॥६४॥ इतिश्री
स्कंद० पुराणमल्लराजोत्पत्तिनामिमष्टाविंशतितमोमसेसंशावि
॥२८॥ श्रीष्प३०॥ ॥ मूल्लराजस्यचोत्पत्तिंश्रुत्वान्वतोमहामते
नस्पराज्ञक थयाता चिंताप्याप्तिनूहिहारुणां ॥१॥ तीर्थाटनंकृतंतेन
कथंचिंतापन्तुतयो ॥ ऐतन्नःसर्वमाचक्ष्वदयांकृत्वामहोत्तमं ॥२॥ सुमे श्रीव
धा० ॥कन्हंवःकीर्तिविपुलांयिप्यामिकथामेतामनाहरांश्रृणुध्वंवद ५०

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

तोमत्तसर्वविस्तरतोद्विजाः ॥३॥ एकस्मिन्मल्लराजस्तु विपु
लो। कृत्वाराज्यंमहोत्तमं राज्यभोगावसानेतुवैराग्यप
रसंगतः ॥३॥ एकदानिशिविप्रेंद्राश्चोचयामासनृपतिस्तदोम।
हान्चितेनेदहामयाकिंकृतंकृतं ॥४॥ सुक्रराज्यंप्रियान्नुहत्वा।
स्वर्गापवर्गदंधुवंकिंकरोमहंकगच्छामिकथंशुद्धिजवेश्मम ॥५॥
प्रायश्चित्तंकरिष्यामियद्यपिस्यात्सुदुःकरं एवंनिश्चित्यमन।
सापश्चात्तेसमुपस्थिते ॥६॥ सरस्वतीनदीगत्वास्नानंकृत्वात
तःपरं ॥ गतश्चतिष्टतेयत्रब्रह्मघोषपरायणः ॥७॥ तपाधा

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

यसस्तिष्पायब्रह्मस्थानंसमाश्रितं। सगत्वाः स्वरमस्यस्थित्वासं
निविष्टयदान्नृप ८। उपाध्यायस्कतंदृष्ट्वादीनंदुखपरिप्लु
तः राज्यकार्यंविरक्तंचततः प्रोचसास्वरं ९ किमवद्यव
सहरेचमुपविष्टस्कदैन्युध्यक्तु एहिमेसंन्निधौब्रूहिपरान्त।
तोसिकेनामां १० राजोवाच० मयासंसारिणांस्वामिन्भुक्तं
राज्यंमहोत्तमंराज्यभोगावसानेचनरकंस्मृतिततस्कृतं ११।
गुरुरुवाचसाधुपृष्टंमहाज्ञागश्रूयतांवैनृपोत्तमः येजनांस
स्त्राणिनवानिनविचः क्षनः १२ त्रिसकृत्तोस्तियाद्यान्यांवानि। शिव
श्राकस्मीकासमुत्पन्नाविंनातस्मासुदारुणा। नरकानास्वरूपंहि। १२
मेनगघन्तनमः १२९

।तः प्राप्नोतियातनांतैामरकुंनसिवातमेश्चत्तंवामाप्रकंटक १४
दाहनूगाहित्यसंतमैनैरवं उडासेरितंकमंतत्रवदृस्नानसच्छायापा
नीयंकेतनानिचः १५ यत्रविश्रामतेश्रांतकुरुषोध्वांतकर्षि
तःयास्मैछन्नैसमाक्रष्टोयमस्पानुज्ञयाबलात् १६ अवन्नपच
माहारस्यसगताव्योमापथः तामिश्रस्तोहंन्नांकुंचमहारवश्च
मलौ १७ रौषकुंडलंपर्किमत्निकाकालसूत्रकं संघातलो
हितोदारवमग्निज्वालंप्रपातनं १८ महानीरयकाकोलंकुंभीपा
कंस्वभोजनं आवीचिमीधंतामिश्रंतप्तकत्तुककत्तौ १९ अस्तिप

अवंनंचैवत्तमएंवैतररपपिएकविंशतिलक्षाण्येवंहिनरकामुख्य
तागता॥२०॥अन्येचबहवोराजन्मोहइांधीजिह्मगाः॥क्रकचःक्र
केवाकश्वकएश्रांकुविछुकः॥२१॥दुर्गंधिमारोरोग्वनिदस्यिनिङ्घात्र
नितथा॥वृकग्रहाघ्रानोनामस्वम्यंगांलाघ्रानस्तथा॥२२॥इत्येवमाद
यःख्याताश्चतुराशीतिकोलक्षकाः॥तान्व्रजंतिकाःपापीनः॥
नानाभावेप्रदूषिताः॥२३॥सुमेधाउवाच॥सत्वराजोनरःसम्पक॥
वाकंश्रुत्वाप्नुरहिजाः॥प्रणापत्यंपुनः प्राहनूनंविस्मयसंयुतः शिव
रास्य एतो॥०॥नरकोनांस्वरूपंचश्रुत्वा[redacted]पत्यंपुनःप्रा १८२

मनुयमागतः॥कथंमुक्तिनवेतेषांपापापेनामपिन्नोध्विनां २६
व्रतैर्वानियमैर्वापिहोमैर्वातीर्थसंश्रुतैः जन्मभूमिमहानागरूप
पांकृत्वाहृपांनिधेः॥२७॥गुरुरु०॥गंगायांक्रियतेश्राद्धंयेषा॥
नांम्नाप्लुतप्लवकैः॥तेविमानसमाश्रित्यप्रयातिनरकोपरि॥२८॥तंसं
गरैस्त्रिम्रियतेयेस्वामिनःपुरतःस्थिताः तेगच्छंतिपरंस्थानंनरका
णांसुहरतः॥२९॥वाराणसांकुरुक्षेत्रेनैमिषेश्रीस्वरवाहये:
प्रभासेद्वारकायांच यस्त्यजेतनुमात्मनः॥३०॥माहापातकयुक्तो॥
पिनरकंश्रमपश्यपतिः॥नीलोमाहस्सनोयस्पःविधिनासंनियुज्यते॥३१॥

सपुत्रेण नसंपत्रपेनरकंब्रजहापिघः। जलधेहंचयोदद्याद्वृषस्थे
दिवाकरे ३२ तिलधेनुमृगस्थेचनरकंसनपश्यतिसोमेसोमग्रहेश्चैवसो
मनाथस्यदर्शनात् ३३ समुद्रेचसरस्वत्यास्नात्वाननरकंव्रजेत् गां
पंकात्ब्राह्मणीदास्यात् साधुंस्तेनात्द्विजास्त्रयोदा ३४ योमयंतीच
येरजंवृतेतेनराकगामिनः प्रायोप्रवर्शनःकृत्वाहृदयस्थेचजनार्द
नः ३५ तीर्थयात्रापराणांचयेगछंतिसदासनंकालेवायदिवाका
लेनतेनरकगामिनः ३६ यस्तुतीर्थांनिकुर्याश्रद्धाभक्तिसमन्वितः शिव
संतनंमुच्यतेपापाहाजन्ममरणंतिकाद् ३७ सनरोवाक्यवीरुद्रास्त्रादि १८३

त्योमरुतोनलाः विश्वेदेवास्तुषामर्वनागायन्दाह्मराहसा ३९ इत्याद्या
नकदेवाश्चतीर्थेसिधिमवाप्नुयात् न्नमेवांगिरसागारत्म्यविश्वामित्रीत्रिका
त्रपपा ३९ वसिष्टाद्यामहात्मानस्तीर्थेसांमर्थ्यमाप्नुयात् इंद्रनेरवरा
माद्यागौतमाद्यामहर्षयः ४० ब्रह्महत्यानिपापानितीर्थैरेवपपाहयत्
तस्मात्तीर्थाटनंराजन्कुरुविल्लुपरायसाः ४१ प्रतिपत्यतीर्थटनाद्धराजें
द्रसर्वसिद्धिर्नदीप्यति सुमेधाउवाच गुरोस्समपगीतिम्प्तत्वाराजाधर्मपरा
यराः ४२ पाणिपन्मगुरुंश्रेष्टंपुनःप्रोवाचसादरं राजो० धन्योहंकृतकृ
त्योहंतपःसुचरितंमया ४३ यत्वयाहंगुरुस्वामिन्दत्पद्दृष्ट्यावित्नोकिता

यदितुष्टो सि मे देव साम्प्रतं तीर्थविस्तरः॥४४॥ प्रत्वं कथय विप्रेंद्र श्रवणार्थे
स्मिसन्मुने॥ष्टषष्टिर्यानि तीर्थानि पापघ्नानि दिशो वानिशि॥ ४५॥ यानिवच्चि
ताविप्रेंद्र कात्स्न्येन यथाविधिः॥ गुरुरुवाच तिस्रः कोट्यो र्द्धकोटिश्च ती
र्थानि दृधरातले॥ संजातानि विचित्राणि महापापहराणि च॥४६॥ गंतव्या
निमहाराजस्वर्गाधिपविवर्द्धये॥ आद्यानि दितौ पान्ये वगंतु चैव नरेश्वर॥४७॥
मनसा नाभानि सर्वाणि गंतव्यानि संदिनेरजो॥ जगवन्सापिनः सर्वे सर्वो
पुष्पसंकुला॥ अलत्पायुषा सदा बहव्यामोदिमं दिरोद्भवै त्रेतायां द्वापरे शिव
चैव ततः किंदारुणेः कलौ॥४९॥ तस्मात्तेषां दितार्थाय तीर्थमेकं च वल्गुमे १८४

येन दृष्टेन सर्वेषां तीर्थानां लभते फलं॥५०॥ गुरु॰॥ साधु पृष्टं महाभाग भूमे
ऽशृणु यतां मम उत्तोश्वर॥ श्रीस्थलं सर्वतीर्थानां पुरा प्रोक्तं महर्षिभिः॥५१॥
सर्वसंपत्करं श्रेष्ठं दर्शनादपि मुक्तिदं॥ ते धन्यास्ते मुनयस्ते च पुण्यास्तपस्विनः
॥५२॥ ये पि सारस्वतं तोयं पिबंत्यहरहः सदा॥ स्नानं दानं जपो होमः श्रीस्थले चैव कं कृतं
॥५३॥ सर्वं कोटिगुणं तत्र यत्र प्राची सरस्वती॥ तस्मिंस्तीर्थे च यो दद्यात् कुडिमात्रं तु कांचनं
॥५४॥ अद्य याद्विजमुख्याय मेरुतुल्यं फलं लभेत्॥ नावैनयो नरस्तत्र कश्चित्स्नानं
समाचरेत्॥५५॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो ब्रह्मलोके महीयते॥ तर्पणात्पिंडदाना
च्च नरकेष्वपि संस्थिता॥५६॥ स्वर्गं प्रयाति पितरः सुपुत्रेण वतारिताः

उ.प्र.

दिविदेवान्परान्समीपन्नगाश्चरसातले: ५७ स्पृहां श्रीस्थलवा
सस्यसस्सदाकुर्वंतिवैनृपः तस्माच्च नरशार्दूलतीर्थानामुत्तमंस्मृ
तं ५८ श्रीस्थलंसर्वपापघ्नंचतुर्वर्गफलप्रदं सांप्रतंकलिका
लोहंवर्ततेअतिदारुणं ५९ रौद्रेकलियुगेराजन्प्रमोक्षस्मजनां ईन ४
द्वात्रिंशच्चसहस्राणिवर्षाणांप्रमितप्रभो ६० तथालक्षचतुष्केणसाधुलो
कंविवर्जितः तत्रैकपादयुक्तस्यधर्म्मपापंत्रिभिस्मृतं ६१ प्रवर्द्धिचपरं
सर्वसत्वविध्यतिपातकं यत्रषोडशमेवर्षेनरापालितयौवनः ६२ तत्र
द्वादशमेवर्षेगर्भाधास्यंतिचांगना आयुपरंमनुष्याणांशतसंख्यानरेश्वरः शिव २०५

६३ नगानांचतरूणांचवर्षाणांयत्रनाधिकं द्वात्रिंशयसुखानांचतुर्वि
शतिखरोष्ट्रयोः ६४ अजानांषोडशप्रोक्तेभ्यनाष्टादशासंख्यया चतुष्प
दानामन्येषांविंशतिपंचसंयुत ६५ यत्रकाकाश्चगृध्राश्चकौशिकाश्चिर
जीविनः तथापापपरालोकाःउज्झिताश्चविशेषतः ६६ तथाकंटित
कोद्वल्लीरूपेक्षोजविवर्ज्जिताः सेवितास्तेपिगृध्राद्यैर्यत्रछायाविवर्ज्जि
ताः ६७ यत्रधर्मोपिधर्मेणापीअतेनृपसत्तमः असत्येनतथासत्यंन
पाश्चौरैरसदैवतुः ६८ तगुरवश्चतथासिध्येस्त्रिभिश्चपुरुषाधमाश्च
मिनोन्त्यवर्गेश्चमूर्खैश्चापिवक्तुश्रुता ६९ यत्रसीदंतिधर्मिष्टपरालस
परायणाःशतविवेकिनःशांतास्तथापरहितेरता ७० २८

नवर्षतिघनःकालेसंप्राप्तेपितिथयोदिनेः॥नससंस्यात्सुवृष्टैकिंपिकं
कर्णकस्यापिवांछितं ७३॥नवन्हीरप्रद्यामावोसथांघपिस्सुःसुपोलि
ताः॥ननवंतिप्रसरताश्चयत्नेनापिसुरक्षिताः ७४॥ श्रावीकानां
रक्षरोष्ट्रीणांयत्रन्हीरप्रसंभ्राका लोकानवंतिनः॥श्रीकास्तथान्ये
चमलिम्लुचाः॥७५॥तथातपस्विनःशूद्राःशूद्राधर्मपरायणाः
शूद्रावेदविचारज्ञाःशूद्रायज्ञकृतोपमाः॥७६॥शूद्राप्रतिग्रही
ताःशूद्रादानपरायणाः॥शूद्राश्चापितथावंद्याःसुस्नातीर्थेषु
संस्थिताः॥७७॥वेदविक्रयकर्त्तारोब्राह्मणायेचवर्जिताः॥श्र शिव
सत्सतिग्रहापापाजिकालोलसमुत्सुकाः॥७८॥ पाषंडनोविक ॥१८३॥

र्मस्थास्तद्वन्नाः निरताःसदा॥कार्यकारणमाश्रित्ययत्रस्वे
हप्रजायते॥७९॥नश्वस्तावाग्माद्वाराजः कथंचिदपि
देहिनःयास्यंतिखलनावत्संसवेविणांद्विजातयः॥नष्टेश्र
वाविधर्माणाःनंदसंस्करकारकाः॥ख्युगास्यात्तेनविष्यंते
मनुष्याबिल्वन्नायिनः॥अत्यन्तवाईबत्वान्वश्रकौक्यास्तहक
र्माणिः॥नविष्यंतिफलायज्ञास्तथावेदव्रतानिच॥ नियमा
संयमासर्वेमंत्रवादास्तथैवचः॥ तीर्थानिम्लेच्छसस्पर्शा
द्दुःखेःषितानिनरप्रभो॥श्वश्वत्तावविदिनानिदिनानिच

तऊलैः॥ कुत्सीतामंत्रवादायेकुत्सितास्श्चतपस्विन॥ तत्र
तेसंजनविष्यंतिकुत्सितायेचमानवाः॥ कुलीनमपिसंत्यंनरं
रूपन्वितास्वितलोनातप्रदास्यंतिकुत्सिताः नरांस्तुतांकन्यकां
प्रसविष्यंतिकन्यकास्सुरतोत्सकाः॥ नत्रासैरंवंचयिष्यंति
कुलिनाबाक्त्रपियोषिताः॥ सर्वकृत्येषुउःषिलाः सुसुयत्नेना
परिक्षितानिर्दयत्वन्नृपालापीडयंष्यंतिकर्षकान्॥ तस्माच्च
नरश्रार्दूलरक्ष्यंश्चएतुवृत्तं पिशुनानांकृतघ्नानांमृषाणां त्रिव
मतपस्विनां॥ वेदविद्यांविहीनानानांतथाप्राकृतवादिनां १०७

परदाररतानांचपरवैनाथनाषिणांपाषंडीनांकदर्याणांमनार्या॥
णांमनात्मनांश्रीरस्त्वैतेनप्रवेशोस्तिमाधवस्यप्रसादतः॥ का
र्यत्रेशोश्चबकुत्तिनवैचार्यस्पराश्रीनिः संधर्मःसंप्राप्यते
स्सत्वैःश्राद्धाङिनैस्सुरैरपि॥ प्रत्ययोधर्मकार्येषुः तदा॥
श्रद्धातुरारूढा॥ निवृत्तिसज्ञिकेधर्मेफलंनिःश्रेयसंमतं
प्रवृत्तिसंज्ञिकेधर्मेफलमभ्युदयंमतंचतुर्वर्णमपिचत्तानांप्रा
णिनोत्तिवचोत्क्रमा॥ ६७ प्राणिभ्योपिचपश्रेष्ठसर्वेषुधर्मप
जीविने॥ मतिमन्योतिनराश्रेष्ठास्तेभ्यश्रेष्ठस्तुवाडवा॥ ६८॥

तस्मात्वंचनरव्याघ्रश्रीस्थलेचमनोरमे ॥ वेदशास्त्रपुराणज्ञा
न्विदिताग्निन्द्विजोत्तमान् ॥ ६९ ॥ यष्टव्यंबहुयज्ञानांचमन्त्रा
स्त्रविशारदान्मुनिपुत्रान्समाहूयत्वंनानागोत्रान्सुवर्चसः
॥ ७० ॥ यदिच्छसिसुरैःनंदितुंकुरुदानंमहोत्तमं ॥ अत्याश्चर्यम
यमिदंदेवतत्त्वंसर्वंमयाश्रुतं ॥ ७१ ॥ महीमानंश्रीस्थलस्यवि
स्तरेणमहोत्तमः ॥ किंदानंतत्रदातव्यंस्वर्गापवर्गसाधनं ॥
देशोदेशोबहुभ्योविप्रासंतिमहोत्तमाः ॥ केभ्यस्तत्रप्रदेयंतत् शिव
वदसर्वंद्विजोत्तमं ॥ ७३ ॥ गुरुरु० ॥ साधुपृष्टंमहाभागश्रूय १८८

तांनृपसत्तमः पुराणादिषुयत्कीर्तितेव्याख्यास्याम्यधुनात्वहं ॥ ७४
आचाराल्लभतेधर्ममाचाराल्लभतेधनं ॥ आचारात्सर्वमाप्नोति
विचाराद्धस्यलक्षणं ॥ ७५ ॥ सदाचारवतांपुंसांसर्वत्रथमैन
यंनवेत् ॥ सदाचारेणदेवत्वमृषित्वंचधरापते ॥ ७६ ॥ तत्कामि
तेनकुलंराजंनूननश्याध्यायःश्रुतंनचकारिणानिद्विजाति
स्पष्टत्वमेवहिकारणं ॥ ७७ ॥ किंकुलंव्रततोहीनस्यकरिष्यतिदुरा
त्मनः ॥ कृमयःकिंनजायन्तेकुसुमेनसुगंधिषु ॥ ७८ ॥ तस्माद्वि
द्धिमहाराजवृत्तंब्राह्मणलक्षणं विद्यावंतश्चयेविप्रासुव्रता

श्वतपस्विनः। ७९। सत्संगमसक्ताश्च ध्यानयुक्ता जितेंद्रियाः
पुनंति दर्शनं प्राप्ताः किं पुनः संगतिं गताः ॥ ८०॥ इष्टस्तृजस्तपस्त
त्वा विप्रान्निगमाग्रजन्मये उदीच्यांस्थापयामास ते सुराननुमोद
दा ८१ पुराणज्ञो मुनीगीता उदीच्यदेशनिवासिनः श्रेष्ठ त
मा श्चतज्ञेया विप्रा आचारवर्त्तिनः ८२ उदिच्यादेक्षिणा ते
भ्यः श्रोतिपापाणिनीयकैः तथोदिच्या पवृत्तरा प्राचेभ्यः प
रिकीर्त्तितः ८३ उदीच्या श्रोत्रिया विप्राः दृष्टास्तान् सर्वदे
वतान्। येर्चयिष्यंति राजेंद्र तेषां सर्वे गोनिरुद्धर्नेः ॥८५॥

पुण्यक्षेत्रेषु तीर्थेषु निर्झरेषु रैवनेषु च सर्वदेवेषु तस्मात्ताः
तोघ दाश्च संतिवैः ८६ अथ प्रवृत्ति राजेंद्र नकुर्वंति च वधा
राज्ञ प्रतियदं घोरं मुदिच्यास्ते विप्रोपमं ८८ तथा पितान्
रुचः ब्राह्मणा वेदपारगात् उदिच्यानेव राजेंद्र नानातीर्थी
श्रयाबद्धवा ८९ श्रुत्वा वमधुरैर्वाक्यैः संपूज्य नृपदेवता नाउ
नानि विचित्राणि जलपात्राण्यनेकशः ९० कैघृतक्षीररस्य
पात्राणि पेयजस्य विप्रस्य च ग्रामात्वेनताराज्यांश्च देडिसः विधा
नतः ९१ धेनुश्च घटदोग्ध्रीग्धीश्च धमशास्त्रविस्तारतः बत्सवां

नगरो दितिसंयुक्तात् हयासंयुक्तात् हयासप्तमनोजवान् ॥ ९२ ॥ दत्तं
स्तुतिपरैवाक्यैर्ब्राह्मणान्परितोषयेत् । जपच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं य
ज्ञकर्मणि ॥ ९३ ॥ सर्वं भवति निश्छिद्रं तस्य चेच्छन्ति ब्राह्मणाः । ब्राह्मणा य
नि भाषन्ते मन्यन्ते तानि देवताः ॥ ९४ ॥ सर्वदेवमया विप्रा न तद्वचनम
न्यथा । उपवासो व्रतं चैव स्नानं तीर्थफलं तपः ॥ ९५ ॥ विप्रैः संपादितं
यस्य संपूर्णं तस्य तत्फलं । सपन्नमिति यद्वाक्यं वदन्ति क्षितिदेवताः ॥
९६ ॥ चैकभीष्मपञ्चकसाधार्यमग्निष्टोमफलावहं मन्त्रमवहणावि
पाश्वक्रमहरणो हरि ॥ ९७ ॥ चक्रतीर्थवतरो मनुष्यस्मानानुभकोपय

शि॰व
१५०

त ॥ ब्राह्मणेभ्यो ममेतीर्थानि ॥ क्षे॰ सर्वकामिकं ॥ ९८ ॥ एषा न्या
क्रियादकेमैवशुद्धं तिमन्निनो जनाः । तस्माद्येनेन राजेन्द्र तानुद्दीवा
नुस्तुतोषयः ॥ ९९ ॥ दानानि स्थितानि वच्मि नवं तिदानेनवै राणिपि
यांतिनाशंपरोपिवंधुमुपैति दानानि सर्वव्यसनानि हंति ॥
११०० इति श्री स्थलपकाशे द्विजमन्त्रसाधायोनामैकत्रिं
शत्तमो मरीचिः ॥ २९ ॥ ३१ ॥ सुमेधा उवाच । एवं गुरुमुखा
श्रुत्वा मत्तराजो दयापरः । प्रणिपत्य गुरुं सम्यग्विसर्ज्य स्वगृहं
ययौ [illegible] सत्तमात्रसौम्ब्राह्मणासर्वानिवाचतः । सोनोभया

DR. BHAU DAJI MEMORIAL
DR. BHAU DAJI MEMORIAL

तित्वरितं दिक्रमवर्विं जिता २ सुरपतीर्थेषु श्रेष्ठेषु लोके निर्जरेषु
मठेषु मेजः नदीषु नदरूक्लेषु देवस्थानेषु केचन। ३ देवा
श्रमेषु येके चिन्ते दोक्कान्तरितावा रि येके च्चित्सुनयःसं।
स्तितेषां तु त्रायमास्विनः ५ सर्वविदव्रतास्तानाकृत्वोद्वाद
प्रियषिणः दुवानो दस्त्रीमीया श्रसर्वधर्मधिविशारदा ६
तानानायसं हृ छ ज्यसुनिपुत्रानूवर्चसः श्रुत्वाचमण्डुकैवा
केश्रगणिपत्त्यमुद्गुत्थु। ७ इत्यादिचगणश्रेष्ठः प्रणिप
त्यनमैरेश्वरे यथा दिष्टेगता सर्वे समानेषु द्विमर्षनाकु

त्रिव
९५

१९१

तत्रसाम ञ्जी कारयामास नृमिय। १० ततस्तु नृ मिदेवा नां स्थित्यर्थे
ने
८ गतेषथ गणोत्त्येषु मूलराजेनृपोत्तमः कुष्पाकुष्पधनैरा
द्यपुत्रदारसमन्वितः ९ श्रगच्छत् श्रीस्थलें वृद्धे त्रं पत्तनादि
जहेतवे दानार्थं तिनृपोत्तमवा श्चिनैर्वसुभिः सर्वश्रीस्थलेसम
धरयः ११ श्रथनृपगणा सर्वेन्निं नवासणयोगात श्रपत्रय
नृत्यपितुत्रां श्रसदाचारानुदिरिश्चि; १२ श्रोतस्मात्क्रियो
पेतान्नकामक्रोधविवर्जितान् एकेविप्रा स्थितेमेषामेकां तरी
तन्नोजना : १३ षष्टकाला श्रिनश्चान्येचांद्रायणपरायणाः
जलाहाराश्च थाचान्येतपश्चेषु चरारुणे श्रभ्रथनेचगृता श्रेष्टादि

स्मयोंकुरुष्वेलोचनानंदथकृदथक प्रणम्योचुस्सुखसद्गृहस्त
नूरुहान्द्रपसेवकास्तु:कुत्रालवोद्विजश्रेष्ठाश्चाग्निहोत्रेषु
कर्मठाः तपश्चर्यासुसर्वासुवेदाभ्यासेतथागृहे १६ पि
त्रमातृसुहृद्वर्गपशुभृत्यादिकेपिच: प्रणिपत्यपुनः प्रा
कृतांजलिपुटास्थिता १७ गुर्जरेविषयेचास्तिननारत्ना
समाकुलं श्रीस्थलाख्यंतुनंक्षेत्रंवकृतीर्थमयंस्मृतं १८
वांछासिद्धिकरंलोकेनानाभक्तजनप्रियं ।। ब्रह्मविष्णुमहेशा
नांस्थितिनस्तीसदास्प्रति ।। १९ ।। वयंसंप्रेषिताचात्रमूलराजे

शिव
१९

नन्दनुजाः ।। पुष्पादर्शनिलाजायतथाचाकारणायच ।। २० ।। तस्मात
छविंशेत्रा श्रीस्थलेचमनोरमेसाग्निहोत्रास्पत्निकाकस्माभिस
हसाचा ।। २१ ।। राजाद्विशासदाकार्योब्राह्मणैर्देशवासिभिः ।। योगक्षे
मविधानायतथाधर्म्यार्थकेवलं ।। २२ ।। प्रतिकूलोनवेद्यस्तुपार्थिवा
नांमंदधीः ततस्यजायतेसौख्यंकथितंच द्विजोत्तमाः ।। २३ ।। मूल
राजस्यसंमादेशात्गतवंतश्चसर्वथा नवक्तिस्वेच्छयापश्चात्कर्तव्यंहे
दर्शनं २४ वयंचापिहन्तदेवाशास्त्रमत्वाचसांप्रतं तीर्थदिनंकरिष्यामि
प्राचीतीर्थद्विजोत्तमाः सुमेधा ।। २५ ।। इदंतीर्थेषुसर्वेषुगणे विप्रावरी

कृता॥ उक्तु परमसंहृष्टगणान सम्यकृधि द्विजोत्तमः॥ २६। विप्रास्तेके
वयंतत्र प्रयास्यामोपुष्पाभिः सह श्रुत्वा प्राचीसरस्वती यत्र विद्यते
सर्वसिद्धिदा॥ २७। सुमेधा॰ अथते च गणाश्रेष्ठा गणिपत्य द्विजोत्तम
न् आरोप्याशु बिमाने श्च श्रीस्थलं चलितास्वगः तः २८ अथका
लेन कियतासंस्थिते श्रीस्थलेन् पकाल धौतरजस्तोमैरविव्याप्तं च।
रावरं ३०। चक्रपाणिसुरानंदी हर्यश्वोमं दिवर्धनः वक्रनेत्रोमहानं
दानंदीशो हल्लकेतनः॥ ३१ जयजयंतो विजयो जयसनो जयध्वजः एते शिव
चान्ये च बहवकिंकराकेत द्विषं ३२। आश्रमे त्वस्मामानिन्य मुनिषु १८
१८३

त्वान्सुवर्चसः सर्ववित्ः अतःस्नाता कृदारपरिग्रहा ३३। स्नाग्विणो
याज्ञिकास्ता बिप्राणश्च कमंडलुान् जपहोमपरासर्वे सुव्रवल्का।
लधारिणः ३४ गंगायाजमुनयोसंगादानात्पंचोत्तरेशातेष्ववनास्मा
श्रमाष्ठएयाद् वेतंवैसामगायिना ३५ सरस्वत्याश्चा सिंधुवयाया शातं
चधुववक्षा प्र्मनो वेदत्रणास्मारतानां चकर्णिकृज्वान्तशातद्वयं ३६ तिम
ग्मांशुतेजसां तद्वत्प्रातं काशीनिवासिनां कुरुक्षेत्रात्तथा द्वांसामधिस
प्तसप्तती ३७ सरस्वतुनिवत्राश्च गंगाद्वाराच्छतं द्विजा नैमिषाच्चसमीपु
वैशतंच क्रतुवेदिनां ३८ तथाचपुष्करक्षेत्रात्द्वात्रिंशादधिकंशातं अ

याता नागवान् श्रुत्वा राजा हर्षमुपागता: ॥३९॥ ततो नृपगणा प्रोचु
र्नृपतिं हर्षसंप्लुतं समानीतथामान्या द्विजराजं स्तवाज्ञया ॥४०॥ कुर्व
णा भास्करं व्योममहोन्निषष्प्रस्वशरीरजेहवी पिस्तुकुता न्ये तैमरवेषु हुत
भुक् भुक् मुखो: ४१ आदायस वितादृष्टिं करोत्यन्नाय: भूततद्वै: ए
ते संतपितादेवाहव्येनमाध्वरेषु च: प्रचंडपौरुषान् दैत्यान्जयं ॥ति
तन्त्रा: परातृप्तस्त्यलोकाजनैस वैरितेषस्वधेदवितृतेन लोकेधराधी ने
शोदेवा इति विश्रुता: ॥ उदिच्याश्रोतियां ह्येते राजानं प्रति समागता: ४४ नि०
इति समस्त कुमारेणेषचराजानमनुजल्पति ॥ अर्घ्यमधुपर्कं वितर्या १८५

र्घं च नृपोत्तमा: पुरोधासा समायुक्ता: प्रययौसंमुखं द्विजान् अति
वंद्यतथान्यायं ब्राह्मणाभ्येये स्थित:स्ततः ४६ त्यक्काथवरयानानि
चासिवदिपरा द्विजाऊचु: परमसंहृष्टाराजानं सर्वसंयुक्ते ४७ वयस्म
:समुनुपाप्तास्तवाज्ञावशवर्तिन: तस्मादिशायथानिष्टंराजन् किंक
रस्ते वामहे ४८ इतितान् मधुरालानवलोक्य नृपोत्तम: स भामंडपमासं
द्य प्रणम्य विधिवद्विचतान् ४९ दत्वार्घमधुपर्कं च तथा हैमासनानि च
स्वागतं वोस्त्विति प्रोक्त्य तत्रोपावेशय द्विजान् ५० विद्याद्वृत्तकुलोत्कृ
ष्टास्तपोधनान् ॥ सोन्यपस्तान् पुरस्कृत्या ब्राह्मणान् समुपाविशत् । ५१

समीक्षतान् विप्रवृन्दालयाम तान्समिद्धवैश्वानरवर्चसः स्तदाक्ला
न्हर्षात्पुलकांकितवपुश्श्रीमङ्गलराजो नृपते द्विजोत्तमान् प्रद
तिश्रीस्थलप्रकाशो ब्राह्मणाकारेणं नरमन्त्रिंशानिमोमरिचि:
३ृ॥ सुमेधा॥ उपाविष्टेषु नानातीर्थनिवासिषुः स्कृतांजलिपुटो
राजा कक्षमितउवाचह ॥१॥ राजोवाच दर्शनेन हि युष्माकं मुक्तो
हं भवसागरात् अतः स्तीर्थत्रिनित्यं स्ते करिष्यामि महत्तपः ॥२॥
सुवर्णं वा गजाश्वं वा राज्यं सकलमेव च । न्तवद्भ्यः संप्रदास्यामि
तस्मात् ब्रूहि द्विजोत्तमा ॥३॥ मद्यस्पर्शो वर्तते यावन्मात्रमपि द्विजाः
प्रसादः क्रियतां ॥

शिव
१२

मेवदीनस्यप्रणतस्य च ॥४॥ मुनिपुंगव उवाच ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेन व
यमत्र समागताः सद्यः प्रक्षालकाः किंते राज्येनावृजनेन कर्यं दुर्गद्धो
मुष्टिनावायोः दुःस्पर्शः प्राणिनासह श्चिरिपुकराष्ट्र विमर्दः कुर्वा
शाब्रह्मणत्तु वि ॥५॥ तस्मात्त्वं गच्छ राज्ये च धर्मेण प्रत्यपालये इह
लोके परे चैव येन सौख्यं प्रजापते सुमेधा उवाच । एवमुक्त्वा च विप्रेंद्रै
ः स्तुम्लवल्कलधारिणः सरस्वत्यास्तटे चक्रुस्तपश्चर्यां मुनीश्वर तत्क्ष
णमयो विप्रैर्निषिद्धस सह श्रुत्वा कृच्छ्रेण तान्नृपप्रणम्याथ जगाम स्वगृहं पु
नः चकार स च विदु राज्ये सम्यक् चैव हतकंटकं चिंतयानो द्विवानक्तं

ब्रासणानप्रतितानसदा ॥२० ॥ कथतेषांद्विजेंद्राणामुपकारोभविष्यति
मदीयोममयैरुक्तंवाक्यंसर्वं हि निस्पृहं २१ ते पि सर्वेतु श्रेष्ठा मनोवेग
:समुन्विता: ॥ तप:शाक्यासद्दार्यो तिनानाभैर्भुजक्रित: ॥ २२ स्तेषुस्नानं
जपकृत्वातथैव पितृतर्पणं नपश्चयंपुनश्चक्रुस्तत्रैवा त्यसमाश्रतं
॥२३॥ अन्नैनंत्रैवकुर्वंति नित्यकृत्यानिसद्विजा: ॥ तथान्येदृसासाध्वत
घ्यंकृत्वामनोसमोहरं ॥ २४ ॥ उषित्वाराजनीतत्र: द्विरात्रंवापुनर्गृहं समा
गछंति न्येतु त्रिरात्रेश्चमालयं ॥ राकुहस्तुनप:सर्वेदृधीच्याश्रमसंनि
धौ ॥ गंतुनितिश्चयं कृत्वास्नानार्थंद्विजसत्तमा: ॥ २५ ॥ तीर्थंदिवंप

णम्याथस्त्रियोवचनमब्रवीतं ॥ पंचरात्रंवसिष्यामोवयंतत्रसमाहितं
तस्मांद्वा(?)हिषुवैनार्येरिक्षाकायप्रियलत. ॥ एवंतेसमयंकृत्वा ॥ तायाव
द्विजोत्तमा ॥ २८ ॥ तावत्रूपतिनाज्ञातं नकश्चित्तत्रतिष्ठति तेषांमध्येतु
विप्राणांसुतीपश्रिमनासिनां ॥ २६ ॥ ततस्तकमलराजस्यप्रियाप्राणप्रि
यंकरी नदेवीनचगंधर्वीनादृक्रूपावकिंनरी २० पद्मराजीतिवि
रप्पाताचंद्रबिंबसमानना प्रधानस्त्रीसहस्रस्पसोनाज्ञामरा विता:
॥२१॥ तास्ववावरहस्येवंब्रजलचारुहासिनी [redacted] सरस्वतीनदीतीरेम
मादिस्त्रीधुनाप्रियैं ॥२२॥ तत्रतिष्ठंतियापत्न्यामुनिनामावितात्मनी

भूषणानि विचित्राणि तान्यायछ्यथेछया॥२३॥ तसो च पतयो स्मा
कं भक्तुवीरत्नप्रतिग्रहं कथं चिदपिशुश्रेणि लोभ्समाहिभूरिशा॥२४॥
स्त्रिणं भूषणजाचिन्तासदाचैवाधिका भवेत्॥ अपि कांचनमयत्किं
चित्प्रेतले चासे भूरुवं॥२५॥ मातुम्यं किंचित्नारीधन्ने विभूषणं एष
एवमवत्तेषां स्वपकारास्य संभवेत्॥२६॥ सा तथेति प्रतिज्ञाय विचित्र
भरणानि च॥ गृहीत्वा हर्षसंयुक्ता प्राची तीर्थसमाययौ॥२७॥ अथ
थसावोधनविन्नोसप्राप्तेह्वि मेश्रुतो उपवासपरास्नाता सस्वा
त्पाजलेशुभे॥२८॥ तीरदेश्ना निसैव महाभूषणपर्वतं॥॥ ॥५॥॥ शिव २८९

तस्य प्रभाभिरुग्याभिः व्याप्तं गगनमंडलं॥२९॥ एतस्मिन्नंतरे प्राप्तास्ताप
स्यकौतुकोन्विताः॥ कीदृशा कीदृशा राजाः॥ किंरूपा किंच भूषणा ३०
अथ तां संसमालोक्य दिव्य भूषण भूषितां स्वरूपां गीसमाधिस्यां चित्तां प्र
चक्रिरे॥३१॥ धन्योयं भूपते भार्यं येव भूषण भूषितः॥ पदराज्ञि स्वरूपाद्या
सर्वलक्षणलक्षिता॥३२॥ सामाध्यंतं समासाद्यः तापसीवीक्ष्य सापि
च पदराज्ञिनमस्यक्रे तासर्वाधिपूर्वकं॥३३॥ कृतांजलिना प्राह वल्गुवा
क्यं मनोहरं ममायं भूषणास्तोमउद्दिश्य गरुडध्वजं॥३४॥ कल्मितोद्य हि
नेस्नात्वा समुपोष्य दिनं हरे॥ तस्मात्दं तु तापसपोमयादत्तो निवाछया॥३५॥

नूषणानि विचित्राणि प्रासादः क्रियतां च मे । ततश्चैको ऽब्रवीत्तासामेषा
मुक्तावली तु मे ॥ ३५ ॥ अद्य द्वारे हि मे वांछा विद्यते न्यान्नपप्रिये ॥ ततस्तथा
विहिस्यैौच्चैः प्रस्यान्न्यचरणेस्वयं ॥ ३६ ॥ रत्नामुक्तावली तस्यै दिव्यै वस्त्रैः समा
न्विता ॥ तथान्यां स्पर्द्धया मुक्तायया चमलवर्चन ॥ ३८ हारं निर्मलतायुक्तं चि
त्राकारकरं परं । अथ त्वां तु करे कृत्वा हारं तन्निर्मलं तस्यै प्रयच्छति ॥ ४० ॥ तत
शेषाश्च तापस्यो नृपेण थसमुत्सुकाः ॥ सस्पर्द्धा जगृहुस्तानि नृपणानि स्वयं
द्विजा ॥ ४१ ॥ अथाचान्या करे कृत्वा नृपणं सुमनोहरं बलाद्राक्षस्य जग्राह धर्म
यित्वा ततः परं ॥ ४२ ॥ यथा यथा प्रगृह्णन्ति तापस्यो नृपणानि ताः ॥ तथा तथा

स्पर्द्धयेजे प्रदराज्ञाम्मुदोकृदि ॥ ४३ ॥ सा नित्र विह्ने च शातन्नोथसहस्रशः ॥ ततन्निर्जा
यते मासा तथापि द्विजसत्तमा ॥ तुष्णीनाव मासाद्यतत्रापार्थिवं प्रियं कृष्टा प्रोवाच
तासवसिंतोष क्रियतामिति ॥ ४५ ॥ पुनश्चैवाति यिष्यामि प्रवातेवात्र संशयः
अन्यानि च विचित्राणि यस्पारो चितायानि च ॥ ४७ ॥ एवमुक्ता ततः सा निप्र
णिपत्य नृपं प्रिये प्रहृष्टा प्रययो नृगांस्विगृह्य प्रतिसि द्विजाः ॥ ४८ ॥ तापस्या
पि गृहं गत्वा वस्त्राणि विविधानि च ॥ नूषणानि च गात्रेषु स्पस्पर्धानि दधु
स्तदाः ॥ ४९ ॥ ततः प्रनाते विमले भूयो पि राजपत्नी सा नृपणान्यवराणिचा
॥ ५० ॥ तस्यैव प्रदद्दौ तान्यो जगृहुश्च तथैवता एवं तस्याभ्यपर्च्छंन्त्या स्वहित

हनिनक्कितः ५१ पंचरात्रिमतिक्रम्य नृमास्तास्तापसःस्त्रिया नराज्ञीन्वसिमा
यांतिप्रयश्चेतिप्रनक्कितः इति श्रीस्यल प्रकाशे आनवर्णं हानामाभ्यायो
नामैकत्रिंशात्रिंमोम+रिचिः ३३ सुमेधा० स्नानंक्ले नामुनी रुस्तिर
धीच्याश्रमसंनिधौ पद्मामेवसमायाता षष्टेहनि द्विजोत्तमाः १ उदिच्यासर्व
धर्मज्ञावेदवेदांगपारगाः परिम्रांताकशांगोश्च धूरिधूसरितानताः २
यवताजयंतिदारास्वा दिव्या नराणभूषिताः दीव्यवस्त्रेसुसंवीताराजप
त्यायिवापरा ३ ततश्च विस्मयाविष्टाभयछेस्तेसुधान्विताः किमि
दंकिमिदंपापा किरुवं विहितंवपु कथंप्रा प्राप्तवस्त्राणिनृपणानिवरा
णिच अथतासर्वदृत्तांतमुक्तुस्तापसयोषितः ५ पट्टराज्ञीसमायातामल १८

राजनृपस्त्रिया नयानसंप्रदत्ता निसवाण्योनृपणानिवै ६ अस्माकम
पिसंप्राप्ताशृहेचनृपवस्त्रताः दातुं विनृपणान्ये च निषिद्धास्मानिरह
सत्तरा ७ अथ ते मुनयः क्रुद्धाःस्तत श्रुत्वागिहितंवचः राजुप्रतिस्पृहो
निघतापसानोविनोषत्र। ८ ततो नृपस्मराष्ट्रस्यनाशार्थंजिरुकुर्जंव
क्रोधेनमहताविष्टाविपमानानिरगलिं ९ ततस्तेमुनयोयावत्त्या पत
स्यमहीपते ययछंतिच्यतास्तावडुत्त्वनायकिषान्विता १० नंदेयान
यते स्तस्यशापोब्राह्मणसत्तम अस्पदीवंवचस्तावत्को तव्मम विरां
किंतौ ११ वयंसवानिरेंडस्यनायायासमपंस्कृता सुवस्त्रेनुपर्णे हि मे
श्रद्धाप्तेनचेतसा १२ वयंदरिडदोषेणमदाशुम्भकुहेस्थिता कश्चिता

निचसुसंप्राप्त सुखंमर्त्यस्तमुद्भवे ॥१३ तेषांतु पुनर्लोकोत्र विद्यते येतपो
रथांताः नचमर्त्यफलं दृष्टिं प्राप्य जन्मांतरं नहेतम् ॥१४॥ अन्येषांविषयस्वा
नां निमिह लोके प्रतितः ॥ भोगसक्ति प्रचितानां चनीचानां चदुरात्मनां
॥१५ गृहस्थाश्रमणं चैवस्वधर्मरतचेतसा इहलोके परश्चैव जायते नात्र
संशयः ॥ १६ ॥ तां वयं नात्र संदेहो गृहस्थाश्रममुत्तमं संसेव्या साधयिष्यामि
लोकद्वयमुत्तमं ॥ तस्माद्गृहाण्गिरम्या तिप्रयत्नं तु समाहिता ॥ नृपालाकृति
माशाय दृष्टिं चैव मिवांछितं ॥१७ ततश्चैव बहुप्रधपुत्रपौत्रसमुद्भवे सौ
वर्णीं कुमारीणां बांधवानां विशेषतः ॥१८ न करिष्यामि प्ये चेदाक्या भाष
मेतद्दृश्य तुहीरत सर्वाणिप्य परित्यागं करिष्यामि न संशयः ॥२० दृष्टंस्त्री १००
वधपापेनयुक्तासततस्ततः परंतरकं गोरवं तु गंगामि ष्यप्य सुनिश्चितं ॥

एवं ते मुनयः श्रुत्वा तां संवाक्यानि नानाविधे ॥ नृपष्टे तत्र्य युक्तो यं शापाध्येयितु
रेधृतं ॥२२ ततस्ते ब्राह्मणाः सर्वे गतकोपादधर्मतिं यज्ञकर्म सु गार्हस्थ्ये पुत्रपौत्रा
समुद्भवे २३ एतस्मिन्नंतरे राजा संप्राप्तास्तान् द्विजोत्तमाः ॥ श्रुश्रुत्वा प्रतिपन्ना
नां वाक्ये नायासि समुद्भवे २४ ततः प्रणम्य तां सर्वान् सद्वांतं स महीपतिः पुनः कृ
तांजलिं बध्वा प्रोवाच वनतः स्थितः २५ युष्मदीयप्रसादेन संप्राप्तं जन्मनः फलं मया
तोस्मि प्रसादेनाप्सवांछामि नवतोस्थिति २६ ततस्त्वं चरेत्वां चहस्ताश्चादित
यापरं यत्किंचिद्रो चतेमनः स्तद्धंतु द्विजोत्तमाः २७ मम भवानु ग्रहार्थायदयां कृत्वा ह
हत्तरं दीनस्य नक्ति युक्तस्य विरतस्य विशेषतः २८ ब्राह्मणा ऊचुः नवयं रक्षितं
कथा राज्ञया श्रियं सन्ततं मां ततः किं तेन गृहीतेन जेनस्या [illegible] जीवः २९ जाम

दत्तेनरामेणनीत्वानीत्वापुरदत्त्वावसुधरा: त्रिसप्तवारमस्मंस्वच्छत्रियमा
बलात्पुरात् ३१ राजोवाच अहंचत्रकरिष्यामिरत्नांबालगणसत्तमाः तपस्वि
नोपिकार्यत्रनचौर्यपाकिथंचन ३२ मुनिरुवाच राजानेवासियाज्ञेन्यसीदंती
निरुद्धनंपुधा देशिहेतुकपाषडिष्टकदंचवजयेणत् ३४ नार्यापातवराजेंद्र
वयंसर्वत्रसास्थिता नीतास्वनाथतारत्वारत्नानिविविधानिच ३५ तथा
पियदिश्वयाः विद्यतेदानसंभवा राजन्नवरःसर्वश्रास्थलारव्यमनोरथ ३६
अस्मन्मदेहिराजेंद्रयेनसौख्यंप्रजापते स्वर्णरूप्योभवेत्वच्च बायुर्णी
थिविनिर्मितं ३७ सुवर्णमणिमुक्तादिपदार्थैरथैरपिरपिपूरितान्देहिराजेंद्र
सम्प्रयामस्पहोभना ३८ सुमेधाउवाच ततःसत्वापार्थिवाहृष्टः ॥ ॥

२०१

MEMORIAL

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

द्यादिमां सुप्रभाः । प प्रह्वर्मुनयस्तपस्विनीवहैः संकीर्णपार्श्वद्वयं सम्य
कशास्त्रविचारसारचतुरं विप्रैः समेधोनिधं । ३ । स्वपयउच्चैःपदं
तारयेसुदेशोसितेत्र श्रीस्थूलसंकुलंस्थ स्वच्छमौक्तिकजालाद्यंपता
कातोरणोजसं । ४ नृपाणांसर्वतीर्थानांसर्वर्तुफलद्रुमं तापसैर
तिसंकीर्णं वरध्वनिविराजितं । ५ अंबुजशोभायुमच्छे श्वशीर्णपर्ण
शिशिरस्तथा । संतोखखलिनिविप्रैः सेवितं चाश्रमांकुरकैः स्नानशो
भपरैश्चैवजपस्वाध्यायतत्परैः । वानप्रस्थैस्त्रिदंडैः स्वदंमैश्चापिकुटीच
कैः । ६ । तत्रब्रह्मारयोदेवावसिष्ठाद्यास्तपोधनाः तिष्ठंतिसु